

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2021 оны 01 сарын 15 өдөр

Төрийн ордон, Улаанбаатар хот

МОНГОЛ УЛСЫН ШҮҮХИЙН ТУХАЙ

/Шинэчилсэн найруулга/

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын шүүхийн тогтолцоо, зохион байгуулалт, үйл ажиллагаа, шүүгчид тавих болзол, шаардлага, шүүгчийн бүрэн эрх, эрх зүйн байдал, шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах, шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдлыг тодорхойлох, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон Шүүхийн сахилгын хорооны бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг тогтооходой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Монгол Улсын шүүхийн хууль тогтоомж

2.1.Монгол Улсын шүүхийн хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

3.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

3.1.1."дагнасан шүүх" гэж эрүү, иргэн, захиргааны зэрэг шүүн таслах ажиллагааны төрлөөр дагнан байгуулсан шүүхийг;

3.1.2."нөлөөллийн мэдүүлэг" гэж шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүнд хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад аливаа этгээдээс нөлөөлөхөөр оролдсон үйлдлийг тэмдэглэн баталгаажуулсан баримт бичгийг;

3.1.3."шүүгч" гэж хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу томилогдож, шүүгчийн тангараг өргөсөн, шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлж байгаа Монгол Улсын иргэнийг;

3.1.4."шүүх" гэж Монгол Улсын Үндсэн хууль болон энэ хуульд заасны дагуу байгуулагдан хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэж, заавал биелүүлэх шийдвэр гаргадаг шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүнийг.

4 дүгээр зүйл.Шүүхийн эрхэм зорилго

4.1.Шүүх дараах эрхэм зорилготой байна:

4.1.1.Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, Үндсэн хуульт байгууллыг бататган бэхжүүлж, хамгаалах;

4.1.2.хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, зөрчигдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх;

4.1.3.хууль дээдлэх, шударга ёсыг бэхжүүлэх;

4.1.4.шударга шүүхээр шүүлгэх иргэний эрхийг хангах.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

ШҮҮХ ЭРХ МЭДЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЗАРЧИМ

5 дугаар зүйл.Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдал

5.1.Шүүх нь шүүх эрх мэдлийг аливаа этгээдээс хараат бусаар хэрэгжүүлнэ.

5.2.Шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг алдагдуулсан хууль тогтоомж болон хэм хэмжээний акт гаргахыг хориглоно.

5.3.Бүх шатны шүүхийн шүүгч, Ерөнхий шүүгч бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ бусад шүүгчийн шүүн таслах ажиллагаанд хөндлөнгөөс оролцох, тухайлсан хэрэг, маргаантай холбоотой заавар өгөх, удирдамжаар хангах, шүүгчид тодорхой хэрэг, маргааныг нэр заан хуваарилах зэргээр шүүгчийн хараат бус байдалд халдахыг хориглоно.

5.4.Шүүх нь Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасны дагуу нийлүүлэх эд хөрөнгө, зээл, тусламж, олон улсын болон хүмүүнлэгийн тусламжийн төсөл, хөтөлбөрөөс бусад хэлбэрээр хандив, санхүүгийн туслалцаа авахыг хориглоно.

5.5.Бүх шатны шүүхийн шүүгчийн орон тоо нь шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангаж, шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэхэд хүрэлцээтэй байна.

5.6.Шүүх бие даасан төсөвтэй байх бөгөөд шүүхээс үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулах нөхцөлийг төр хангана. Шүүхийн төсвийн урсгал зардлын хэмжээг төсвийн хэмнэлтээс бусад тохиолдолд өмнөх жилийнхээс бууруулахыг хориглоно.

5.7.Шүүхийн төсөв Улсын дээд шүүх, аймаг, нийслэлийн шүүх, сум буюу сум дундын, дүүргийн шүүх, дагнасан шүүх болон Шүүхийн ерөнхий зөвлөл /цаашид "Ерөнхий зөвлөл" гэх/, Шүүхийн сахилгын хороо /цаашид "Сахилгын хороо" гэх/-ны төсвөөс бүрдэнэ.

5.8.Шүүхийн үйл ажиллагааг хэвийн, тасралтгүй явуулах, дэмжлэг үзүүлэх, аюулгүй байдал болон судалгаа, мэдээллээр хангах үндсэн чиг үүрэг бүхий захиргааны байгууллага байх ба түүний эрх зүйн байдалтай холбогдсон харилцааг энэ хуулиар зохицуулна.

5.9.Шүүх өөрийн байртай байх бөгөөд шүүх, шүүхийн захиргааны байгууллагын байр төрийн хамгаалалтад байна.

5.10.Шүүхийн байранд шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэхээс өөр үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно.

5.11.Шүүх эрх мэдэл хөгжлийн бодлоготой байх бөгөөд түүнийг Ерөнхий зөвлөл хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулж, Улсын дээд шүүх, Засгийн газартай зөвшилцөн Улсын Их Хуралд уламжилна.

6 дугаар зүйл.Шүүх хууль дээдлэх, гагцхүү хуульд захирагдах

6.1.Хууль дээдлэх нь шүүхийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.

6.2.Шүүхээр хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбогдсон харилцааг тухайлсан хуулиар зохицуулна.

6.3.Шүүх хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэхдээ Монгол Улсын Үндсэн хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан, албан ёсоор нийтлэгдсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээг хэрэглэнэ.

6.4.Шүүх хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэхэд хэрэглэх хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцээгүй, эсхүл харшилсан гэж үзвэл тухайн хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түдгэлзүүлж, тухайн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээний талаарх саналаа Улсын дээд шүүхэд гаргана.

7 дугаар зүйл.Хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байх

7.1.Монгол Улсад хүн бүр үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, нас, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсрол болон бусад байдал, түүнчлэн хуулийн этгээдийн өмчийн хэлбэр, төрлөөс үл хамаарч хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна.

8 дугаар зүйл.Мэтгэлцэх зарчим

8.1.Шүүн таслах ажиллагааг мэтгэлцэх зарчмын үндсэн дээр явуулна.

8.2.Шүүгдэгч, хохирогч, нэхэмжлэгч, хариуцагч, тэдгээрийн төлөөлөгч, өмгөөлөгч, прокурор болон бусад оролцогчийг шүүх хуралдаанд мэтгэлцэх эрхээ хэрэгжүүлэх боломжоор тэгш хангана.

8.3.Шүүх хуралдааны үеэр мэтгэлцэх журмыг хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх холбогдох хуулиар зохицуулна.

9 дүгээр зүйл.Гэм буруутайд тооцож үл болох

9.1.Гэм буруутай нь хуулийн дагуу шүүхээр нотлогдох хүртэл хэнийг ч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцож үл болно.

10 дугаар зүйл.Шүүхийн үйл ажиллагаан дахь иргэдийн оролцоо

10.1.Анхан шатны шүүх хэрэг, маргааныг хамтран шийдвэрлэхдээ ил тод байдал, шударга ёс, олон нийтийн хяналтыг бий болгох зорилгоор иргэдийн төлөөлөгчийг хуульд заасан журмын дагуу оролцуулна.

11 дүгээр зүйл.Шүүн таслах ажиллагаа явуулах хэл

11.1.Шүүн таслах ажиллагааг монгол хэлээр явуулна.

11.2.Монгол хэл мэдэхгүй, эсхүл хараа, сонсгол, хэл ярианы бэрхшээлийн улмаас өөрийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлоо илэрхийлэх чадвар хязгаарлагдмал хүн өөрийн эх хэл, эсхүл сайн мэдэх хэл, бичиг, дохио зангаа, тусгай тэмдэгт ашиглан орчуулагч, хэлмэрчийн тусламж авах эрхээр хангагдана.

12 дугаар зүйл.Шүүхийн үйл ажиллагаа нээлттэй, ил тод байх

12.1.Шүүхийн үйл ажиллагаа олон нийтэд нээлттэй, ил тод байна.

12.2.Шүүх хуралдааныг хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд нээлттэй явуулна.

12.3.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол шүүх хуралдааны явцын дууны, дуу-дүрсний бичлэгийг зохих журмын дагуу баталгаажуулж, архивт хадгална.

12.4.Шүүх өөрийн цахим хуудастай байх бөгөөд шийдвэр, үйл ажиллагаагаа олон нийтэд тогтмол мэдээлнэ.

12.5.Шүүх хэрэг, маргааныг хэрхэн шийдвэрлэсэн тухай Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль, Байгууллагын нууцын тухай хууль, Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуулиар хамгаалагдсан нууц, хүний эмзэг мэдээлэлд хамаарахаас бусад мэдээллийг олон нийтэд мэдээлнэ. Шүүхийн шийдвэрийг олон нийтэд мэдээлэх журмыг Ерөнхий зөвлөл батална.

[/Энэ хэсэгт 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

12.6.Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль, Байгууллагын нууцын тухай хууль, Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуулиар хамгаалагдсан нууц, хүний эмзэг мэдээлэлд хамаарахаас бусад тохиолдолд шүүх хуралдааныг цахимаар болон телевизээр нэвтрүүлж болох бөгөөд холбогдох журмыг Ерөнхий зөвлөл батална.

[/Энэ хэсэгт 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ШҮҮХИЙН ТОГТОЛЦОО

13 дугаар зүйл.Шүүхийн тогтолцоо

13.1.Монгол Улсад шүүх эрх мэдлийг гагцхүү Монгол Улсын Үндсэн хууль болон энэ хуульд заасны дагуу байгуулсан шүүх хэрэгжүүлнэ.

13.2.Монгол Улсын шүүхийн тогтолцоо зохион байгуулалтын хувьд бие даасан байх бөгөөд Улсын дээд шүүх, аймаг, нийслэлийн шүүх, сум буюу сум дундын, дүүргийн шүүхээс бүрдэнэ.

13.3.Шүүхийг шүүн таслах ажиллагааны төрлөөр дагнан байгуулж болох бөгөөд дагнасан шүүхийн үйл ажиллагаа, шийдвэр нь Улсын дээд шүүхийн хяналтаас гадуур байж үл болно.

13.4.Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийг тойргийн зарчмаар байгуулж болно. Шүүхийг тойргийн зарчмаар байгуулахад энэ хуулийн 14.3-т заасныг харгалзахаас гадна шүүхэд хандах иргэний эрхийн баталгааг хангах, шүүхийн үйлчилгээг иргэнд хүртээмжтэй хүргэхэд чиглэсэн байна.

14 дүгээр зүйл.Шүүх байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах

14.1.Шүүхийг Монгол Улсын Үндсэн хууль болон энэ хуульд заасан журмын дагуу зөвхөн хуулиар байгуулж, өөрчлөн байгуулж, татан буулгана.

14.2.Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийг байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах, түүний байршлыг тогтоох асуудлыг Улсын дээд шүүхтэй зөвшилцсөн Ерөнхий зөвлөлийн саналыг үндэслэн Засгийн газар Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.

14.3.Шүүхийг байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах, байршлыг тогтооход түүний харьяалан ажиллах нутаг дэвсгэрийн хэмжээ, хүн амын тоо, шийдвэрлэсэн хэрэг, маргааны төрөл, тоог харгалзан үзнэ.

14.4.Шүүхийг байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах, байршлыг тогтоох асуудлыг боловсруулахад харгалзан үзэх энэ хуулийн 13.4, 14.3-т заасан шалгуур үзүүлэлтийг Ерөнхий зөвлөл Улсын дээд шүүхтэй зөвшилцөн батална.

15 дугаар зүйл.Шүүхийн бүрэлдэхүүн

15.1.Бүх шатны шүүх Ерөнхий шүүгч, шүүгчээс бүрдэнэ.

15.2.Шүүхийг тухайн шүүхийн Ерөнхий шүүгч тэргүүлнэ.

15.3.Ерөнхий шүүгч, танхимын тэргүүний бүрэн эрх, шүүгчийн нийтлэг бүрэн эрхийг энэ хуулиар, шүүгчийн шүүн таслах ажиллагааг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон тодорхой бүрэн эрхийг хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх тухайлсан хуулиар зохицуулна.

15.4.Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн түр эзгүйд, эсхүл сул орон тоо гарсан тохиолдолд дараагийн Ерөнхий шүүгч томилогдох хүртэл хугацаанд түүний албан үүргийг хамгийн олон жил шүүгчээр ажиллаж байгаа танхимын тэргүүн орлон гүйцэтгэнэ.

15.5.Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн түр эзгүйд, эсхүл сул орон тоо гарсан тохиолдолд дараагийн Ерөнхий шүүгч сонгогдох хүртэл хугацаанд түүний албан үүргийг шүүгчээр хамгийн олон жил ажиллаж байгаа танхимын тэргүүн, эсхүл шүүгч орлон гүйцэтгэнэ.

15.6.Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч адил шатны өөр шүүхэд томилолтоор ажиллаж болно. Томилолтоор ажиллахтай холбоотой харилцааг хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх холбогдох хуулиар зохицуулна.

16 дугаар зүйл.Шүүгчийн нийтлэг бүрэн эрх

16.1.Шүүгч дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

- 16.1.1.шүүх хуралдааныг даргалах;
- 16.1.2.шүүх хуралдааныг товлон зарлаж, оролцогчдыг тогтоох;
- 16.1.3.шүүх хуралдааны бэлтгэлийг хангах ажлыг шүүхийн Тамгын газартай хамтран зохион байгуулах;
- 16.1.4.хэрэг, маргааныг шүүх бүрэлдэхүүнээр хянан шийдвэрлэхэд оролцох;
- 16.1.5.хуульд зааснаар дангаар хянан шийдвэрлэх хэрэг, маргааныг Монгол Улсын нэрийн өмнөөс шийдвэрлэх;
- 16.1.6.шүүх бүрэлдэхүүнтэйгээр хянан шийдвэрлэж байгаа хэргийн талаар саналаа бие даан гаргах, хууль хэрэглээний талаар тусгай саналтай бол бичгээр гаргаж хэрэгт хавсаргах;
- 16.1.7.энэ хуулийн 20.1-д заасан Нийт шүүгчийн чуулганд оролцох;
- 16.1.8.шүүн таслах ажиллагааг хуульд заасан дэг, журам, хугацааны дагуу явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх, шүүх хуралдааны дэг зөрчсөн хэргийн оролцогч болон бусад этгээдэд хуульд заасан арга хэмжээ авах, шийтгэл оногдуулах;
- 16.1.9.Ерөнхий шүүгч, танхимын тэргүүн, давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхийн шүүгчид нэрээ дэвшүүлэх, хуульд зааснаар Ерөнхий шүүгчийг орлох;
- 16.1.10.Ерөнхий зөвлөл, Сахилгын хорооны гишүүнд нэрээ дэвшүүлэх;
- 16.1.11.багшлах болон эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил эрхлэх;
- 16.1.12.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

16.2.Шүүгч хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэхэд шаардлагатай баримт бичиг, бусад мэдээлэл, тэдгээрийн хуулбарыг хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд зааснаар байгууллага, албан тушаалтан, иргэнээс гаргуулан авах эрхтэй бөгөөд тухайн этгээд шүүгчийн шаардсан баримт бичиг, мэдээллийг үнэ төлбөргүй гаргаж өгөх үүрэгтэй.

16.3.Шүүгч энэ хуулийн 16.2-т заасан баримт бичгийг үрэгдүүлэхгүй байх, эх хувиар авсан баримт бичгийг буцааж өгөх үүрэг хүлээнэ.

17 дугаар зүйл.Ерөнхий шүүгчийн бүрэн эрх

17.1.Ерөнхий шүүгч энэ хуулийн 16 дугаар зүйлд зааснаас гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

- 17.1.1.тухайн шүүхийг бүрэн эрхийнхээ хүрээнд төлөөлөх;
- 17.1.2.энэ хуулийн 19.1-д заасан Шүүгчдийн зөвлөгөөнийг товлон зарлах, хуралдуулах, удирдах, гарсан шийдвэрийн биелэлтийг зохион байгуулах;
- 17.1.3.хуульд өөрөөр заагаагүй бол шүүх хуралдаан даргалагч болон шүүх бүрэлдэхүүнийг томилсон шийдвэрийг албажуулах;
- 17.1.4.хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай хамааралгүй асуудлаар ирүүлсэн өргөдөл, гомдолд шүүхийн Тамгын газраас хариу өгч байгаа ажиллагаанд хяналт тавих;
- 17.1.5.шүүгчид энэ хуулийн 72.1.10-т зааснаас богино хугацааны чөлөө олгох эсэхийг Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцүүлэн шийдвэрлэх, хөдөлмөрийн дотоод журамд заасан чөлөөг дангаар олгох;
- 17.1.6.танхимын тэргүүний ажлыг уялдуулах;
- 17.1.7.шүүхийн практик, тоон мэдээлэлд үндэслэн шүүн таслах ажиллагааны чанар, үр дүн, хэргийн хөдөлгөөний ерөнхий удирдлага, хяналтын талаар Шүүгчдийн зөвлөгөөнд мэдээлэл хийх;
- 17.1.8.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

17.2.Ерөнхий шүүгч шүүн таслах ажиллагаанд оролцохдоо давуу эрх эдлэхгүй.

17.3.Ерөнхий шүүгч бүрэн эрхийнхээ хүрээнд захирамж гаргана.

18 дугаар зүйл.Танхимын тэргүүний бүрэн эрх

18.1.Танхимын тэргүүн энэ хуулийн 16.1-д зааснаас гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

- 18.1.1.танхимыг тэргүүлж, шүүх хуралдааны бэлтгэл ажлыг хангахад танхимын шүүгч, шүүгчийн туслах, шүүх хуралдааны нарийн бичгийн даргын ажлыг уялдуулан зохион байгуулах;
- 18.1.2.хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай хамааралгүй асуудлаар иргэн, хуулийн этгээдээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг хянан шийдвэрлэхэд шүүхийн Тамгын газарт туслалцаа үзүүлэх;
- 18.1.3.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

18.2.Танхимын тэргүүн шүүн таслах ажиллагаанд оролцохдоо давуу эрх эдлэхгүй.

18.3.Танхимын тэргүүн бүрэн эрхийнхээ хүрээнд захирамж гаргана.

19 дүгээр зүйл.Шүүгчдийн зөвлөгөөн

- 19.1.Шүүхэд тухайн шүүхийн нийт шүүгчээс бүрдсэн Шүүгчдийн зөвлөгөөн /цаашид "Зөвлөгөөн" гэх/ ажиллана.
- 19.2.Зөвлөгөөн дараах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ:
- 19.2.1.тодорхой хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэхээс бусад шүүхийн дотоод ажлын зохион байгуулалт, журмыг хуульд өөрөөр заагаагүй бол тогтоох;
 - 19.2.2.шүүх хуралдаан даргалагчийн дарааллыг тогтоох;
 - 19.2.3.шүүгчийг мэргэшүүлэх сургалтын саналаа энэ хуулийн 24.1-д заасан Хүрээлэнд хүргүүлэх;
 - 19.2.4.тухайн шүүхийн Ерөнхий шүүгчийг шүүгчид дотроосоо сонгох;
 - 19.2.5.энэ хуулийн 19.3-т заасан нөхцөл, шаардлага болон энэ хуулийн 20.2.4-т заасан нийтлэг журамд үндэслэн хэрэг, нэхэмжлэл, гомдол, хүсэлт хүлээн авах, хуваарилах болон хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүнийг сугалаагаар томилох нарийвчилсан журмыг батлах;
 - 19.2.6.энэ хуулийн 17.1.7-д заасан мэдээлэлтэй танилцах;
 - 19.2.7.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.
- 19.3.Энэ хуулийн 19.2.5-д заасан журам нь хуваарилагдах шүүгчийг урьдчилан мэдэх боломжгүй, санамсаргүй тохиолдлоор хуваарилах нөхцөлийг хангасан байх бөгөөд дараах шаардлага хангасан программ хангамжийг ашиглана:
- 19.3.1.шүүх хэрэг, нэхэмжлэл, гомдол, хүсэлтийг хүлээн авсан даруй хуваарилалтыг хийх, Зөвлөгөөний шийдвэргүйгээр өөрчлөх боломжгүй хамгаалалттай байх, хэзээ, хэрхэн хуваарилагдсан тухай баримтыг оролцогч этгээдэд шууд өгөх боломжтой байх;
 - 19.3.2.цахимаар хийгдсэн хуваарилалтыг гагцхүү хэрэг хянан шийдвэрлэх хуульд заасан журмаар зөвшөөрөгдсөн татгалзал, эсхүл шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүн солигдох бусад нөхцөлд өөрчлөх бөгөөд уг өөрчлөлт нь хүний нөлөөллөөс ангид, ил тод, баримтжуулсан байх.
- 19.4.Энэ хуулийн 19.2.5-д заасан журам олон нийтэд нээлттэй байна.
- 19.5.Зөвлөгөөн ээлжит болон ээлжит бус хэлбэртэй байх бөгөөд ээлжит зөвлөгөөнийг улиралд нэгээс доошгүй удаа, ээлжит бус зөвлөгөөнийг тухайн шүүхийн шүүгчдийн гуравны нэг, эсхүл танхим, эсхүл Ерөнхий шүүгчийн саналаар хуралдуулна.
- 19.6.Шүүгч Зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай урьдчилан танилцах, санал гаргах, хуралдаанд оролцох тэгш боломжоор хангагдах бөгөөд шийдвэр гаргах үйл явц нь нээлттэй, шуурхай, үндэслэл бүхий байна.
- 19.7.Зөвлөгөөн хуралдааныхаа дэгийг өөрөө тогтооно.
- 19.8.Тухайн шүүхийн шүүгчдийн дийлэнх олонх оролцсоноор Зөвлөгөөнийг хүчинтэйд тооцох бөгөөд энэ хуулийн 19.2-т заасан асуудлыг Зөвлөгөөнд оролцсон шүүгчдийн олонхын саналаар шийдвэрлэж, тогтоол гаргана.

20 дугаар зүйл.Нийт шүүгчийн чуулган

- 20.1.Бүх шатны шүүхийн нийт шүүгчээс бүрдсэн хуралдаан /цаашид "Нийт шүүгчийн чуулган" гэх/-ыг хоёр жил тутам зохион байгуулна.
- 20.2.Нийт шүүгчийн чуулганаар дараах асуудлыг шийдвэрлэнэ:
- 20.2.1.Ерөнхий зөвлөл, Сахилгын хорооны шүүгч гишүүнийг сонгох, огцруулах;
 - 20.2.2.шүүх эрх мэдлийн хүрээнд дагаж мөрдөх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналыг Улсын дээд шүүхэд уламжлах;
 - 20.2.3.Ерөнхий зөвлөл, Сахилгын хорооны үйл ажиллагааны тайланг сонсох;
 - 20.2.4.энэ хуулийн 19.2.5-д заасан хэрэг, нэхэмжлэл, гомдол, хүсэлт хүлээн авах, хуваарилах болон хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүнийг сугалаагаар томилох нийтлэг журмыг батлах;
 - 20.2.5.шүүхийн үйл ажиллагаатай холбоотой бусад асуудлыг авч хэлэлцэх, зөвлөмж гаргах.
- 20.3.Нийт шүүгчийн чуулган хуралдааны дэгээ өөрөө тогтооно.
- 20.4.Нийт шүүгчийн ээлжит бус чуулганыг Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, эсхүл бусад шүүхийн Ерөнхий шүүгчдийн гуравны нэг, эсхүл нийт шүүгчийн тавны нэгээс доошгүйн саналаар хуралдуулна.
- 20.5.Нийт шүүгчийн олонх оролцсоноор чуулганыг хүчинтэйд тооцох бөгөөд асуудлыг чуулганд оролцогчдын олонхын саналаар шийдвэрлэнэ.
- 20.6.Нийт шүүгчийн чуулганд шүүгч биечлэн оролцох боломжгүй тохиолдолд түүнийг цахимаар санал өгөх боломжоор хангана.
- 20.7.Ерөнхий зөвлөл, Сахилгын хорооны гишүүнд нэр дэвшигч шүүгчийг нууц санал хураалтаар сонгоно.
- 20.8.Нийт шүүгчийн чуулганы шийдвэр тогтоол хэлбэртэй байна.

20.9.Нийт шүүгчийн чуулганыг Улсын дээд шүүхийн Зөвлөгөөнөөс сонгосон хоёр, нийслэлийн эрүү, иргэний болон захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Зөвлөгөөн тус бүрээс сонгосон нэг, дүүргийн анхан шатны шүүхээс шүүгчээр хамгийн олон жил ажилласан хоёр шүүгч, Ерөнхий зөвлөл дотроосоо сонгосон хоёр гишүүнээс бүрдсэн ажлын хэсэг /цаашид "Ажлын хэсэг" гэж/ зохион байгуулна.

20.10.Ажлын хэсэг Нийт шүүгчийн чуулганыг зохион байгуулж дуусах хүртэл ажиллах бөгөөд ахлагчаа дотроосоо нууц санал хураалтаар сонгоно. Ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба Нийт шүүгчийн чуулганы зохион байгуулалтын асуудлаар Ажлын хэсэгт туслалцаа үзүүлэх бөгөөд чуулганы баримтыг архивлах асуудлыг хариуцна.

20.11.Нийт шүүгчийн чуулган даргалагчаа дотроосоо сонгоно.

20.12.Нийт шүүгчийн чуулганаар хэлэлцэх асуудлын саналыг тоолох үүрэг бүхий тооллогын комисс ажиллана. Тооллогын комиссын бүрэлдэхүүнд хяналтын болон давж заалдах шатны шүүхээс тус бүр хоёр, анхан шатны шүүхээс гурван шүүгчийг Нийт шүүгчийн чуулганаас нууц санал хураалтаар сонгож, Комиссын даргыг гишүүд дотроосоо сонгоно.

20.13.Энэ хуулийн 20.2.3-т заасан тайланг Нийт шүүгчийн чуулганаар сонсохдоо хэлэлцүүлэг явуулахгүй бөгөөд дүгнэлт, шийдвэр гаргахгүй.

21 дүгээр зүйл.Шүүхийн тамга, тэмдэг, хэвлэмэл хуудас, албан хэрэг хөтлөлт

21.1.Шүүх соёмбо, өөрийн нэр бүхий тамга, тогтоосон загвараар үйлдсэн тэмдэгтэй байх бөгөөд албан бичгийн болон шүүхийн шийдвэрийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэх, хуульд нийцүүлэн баталсан албан хэрэг хөтлөх журамтай байна.

22 дугаар зүйл.Шүүхийн шийдвэр

22.1.Шүүх шийдвэрээ Монгол Улсын нэрийн өмнөөс гаргана.

22.2.Шүүхийн шийдвэрийг боловсруулах аргачлал, журмыг Улсын дээд шүүх батална.

22.3.Шүүхийн шийдвэрийг боловсруулах аргачлал нь шүүхийн шийдвэрийн бүтэц, төрөл, агуулга, хэл найруулга, хууль зүйн техник, шүүхийн шийдвэр эшлэхэд тавих шаардлага, талуудын шаардлага, татгалзал, тайлбарт маргаж байгаа үйл баримт болон хууль зүйн үндэслэл бүрд бүрэн дүгнэлт өгөх арга зүйг агуулсан байна.

22.4.Шүүх хэрэг, маргааныг хянан хэлэлцээд гаргасан шийдвэр нь дараах хэлбэртэй байна:

22.4.1.анхан шатны шүүх шийтгэх ба цагаатгах тогтоол, шүүхийн шийдвэр, шүүгч шийтгэвэр;

22.4.2.давж заалдах шатны шүүх магадлал;

22.4.3.хяналтын шатны шүүх тогтоол.

22.5.Энэ хуулийн 22.4-т зааснаас бусад тохиолдолд хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбогдуулан шүүх тогтоол, шүүгч захирамж гаргана.

22.6.Шүүх хамтын зарчмаар хэрэг, маргааныг хянан хэлэлцэхдээ олонхын саналаар шийдвэр гаргана. Хяналтын шатны шүүхийн шүүгч тусгай саналаа шүүхийн цахим хуудаст байршуулж, нийтлэх эрхтэй.

22.7.Шүүх бүрэлдэхүүнд оролцсон бүх шүүгч шүүхийн шийдвэрт гарын үсэг зурна.

22.8.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол бүх шатны шүүх шийдвэрээ шүүхийн шийдвэрийн нэгдсэн цахим санд байршуулна. Шүүхийн шийдвэрийг эмхэтгэн хэвлэж болно.

22.9.Монгол Улсын Үндсэн хуулиас бусад хуулийг зөв хэрэглэх талаар гаргасан албан ёсны тайлбар, Улсын дээд шүүхээс хууль хэрэглээний нэгдмэл байдлыг хангахад ач холбогдолтой гэж үзсэн шийдвэрийг "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлд нийтэлнэ.

22.10.Олон нийтийг мэдээллээр хангах, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журмыг тайлбарлах зорилгоор шүүхийн шийдвэрийг олон нийтэд ойлгомжтой байдлаар мэдээлнэ.

22.11.Хэргийг хянан шийдвэрлэсэн шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүн шүүхийн шийдвэрийг тухай бүр биечлэн, ойлгомжтой байдлаар бичгээр тайлбарлана.

23 дугаар зүйл.Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх

23.1.Хуулийн хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэрийг хүн, хуулийн этгээд заавал биелүүлэх үүрэгтэй.

23.2.Шүүхийн шийдвэрийг сайн дураараа биелүүлээгүй бол хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу албадан гүйцэтгэнэ.

23.3.Хуулийн хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэрийг санаатай биелүүлээгүй, эсхүл биелүүлэхэд зориуд саад учруулсан этгээдэд хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

23.4.Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбогдсон харилцааг тухайлсан хуулиар зохицуулна.

24 дүгээр зүйл.Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн

24.1.Шүүхийн хэрэгцээ, судалгаанд тулгуурлан сургалт зохион байгуулах, шүүн таслах ажиллагааг судалгаа, мэдээллээр хангах, Монгол Улсын Үндсэн хуулиас бусад хуулийг зөв хэрэглэх талаар албан ёсны тайлбар гаргах, хууль хэрэглээний нэгдмэл байдлыг хангахад шаардагдах судалгаа хийх, хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох санал, шүүхийн шийдвэрийн хураангуй

бэлтгэх, олон нийтэд мэдээлэх үүрэг бүхий Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн /цаашид "Хүрээлэн" гэх/ Улсын дээд шүүхийн дэргэд ажиллана.

24.2.Хүрээлэн сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулах чиг үүрэг бүхий бүх шатны шүүхийн шүүгч, Ерөнхий зөвлөл, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, хууль зүйн их, дээд сургуулийн төлөөллөөс бүрдсэн орон тооны бус хороотой байна.

24.3.Хүрээлэнгийн бүтэц, орон тоо, ажиллах журам, шүүгчийн сургалтын хөтөлбөрийг Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч Ерөнхий зөвлөлтэй зөвшилцөн батална.

24.4.Зөвлөгөөн болон шүүгчийн өөрийнх нь саналыг үндэслэн анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчийг зургаан сар хүртэл хугацаагаар Хүрээлэнд судлаачаар ажиллуулж болох бөгөөд түүнд шүүгчийн цалин хөлсийг хэвээр олгож, шүүгчээр ажилласанд тооцно.

24.5.Шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдээгүй хэрэг, маргааны талаар сургалтын хөтөлбөр, арга зүйд тусгахыг хориглоно.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХ

25 дугаар зүйл.Улсын дээд шүүх, түүний бүрэн эрх

25.1.Улсын дээд шүүх Монгол Улсын шүүхийн дээд байгууллага бөгөөд хяналтын шатны шүүх мөн.

25.2.Улсын дээд шүүх шүүн таслах ажиллагааны төрлөөр хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн зэрэг дагнасан танхимтай байна.

25.3.Улсын дээд шүүх нь Ерөнхий шүүгч, хорин дөрвөн шүүгчээс бүрдэнэ.

25.4.Улсын дээд шүүх давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэрийг хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу хянан үзэх замаар хууль хэрэглээний нэгдмэл байдлыг хангана.

25.5.Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч энэ хуулийн 25.2-т заасан танхимын аль нэгд харьяалагдана.

25.6.Улсын дээд шүүхийн тогтоолд үг, үсэг, тооны зэрэг техникийн шинжтэй алдаа гарсан бол танхимын шүүх бүрэлдэхүүн хуралдаж, залруулга хийж болно.

25.7.Улсын дээд шүүх шүүн таслах ажиллагааны талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

25.7.1.хуулиар тусгайлан харьяалуулсан тохиолдолд хэрэг, маргааныг анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэх;

25.7.2.энэ хуулийн 25.7.1-д заасан болон хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу давж заалдах шатны шүүх анхан шатны журмаар шийдвэрлэсэн хэргийг давж заалдах журмаар хянан хэлэлцэх;

25.7.3.хуульд заасан үндэслэлээр Улсын дээд шүүхийн танхимын шүүх бүрэлдэхүүн хүрэлцэхгүй болсон тохиолдолд шүүх бүрэлдэхүүнийг томилох;

25.7.4.хуулиар харьяаллыг нь тогтоогоогүй эрх зүйн маргааны хэргийн харьяаллыг тогтоох;

25.7.5.Улсын дээд шүүх хууль хэрэглээний нэгдмэл байдлыг хангах зорилгоор давж заалдах шатны шүүхийн магадлалыг дараах тохиолдолд хяналтын журмаар хянан шийдвэрлэх:

25.7.5.а.анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн хууль хэрэглээний зөрүүг арилгах;

25.7.5.б.хуулийг Улсын дээд шүүхийн албан ёсны тайлбараас өөрөөр тайлбарлаж хэрэглэсэн;

25.7.5.в.хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ноцтой зөрчил гаргасан нь шүүхийн шийдвэрт нөлөөлсөн.

25.8.Улсын дээд шүүх шүүн таслах ажиллагаанаас бусад асуудлаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

25.8.1.хуульд тусгайлан заасан тохиолдолд Улсын дээд шүүхэд хэрэг, маргааны төрлөөр дагнасан танхим байгуулах, бүрэлдэхүүнийг батлах;

25.8.2.давж заалдах шатны шүүхэд шүүн таслах ажиллагааны төрлөөр дагнасан танхим байгуулах асуудлыг тухайн шүүхийн Зөвлөгөөний саналыг үндэслэн хэлэлцэж, шийдвэрлэх;

25.8.3.хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах;

25.8.4.шүүхийн шийдвэр, практикт үндэслэн Монгол Улсын Үндсэн хуулиас бусад хуулийг зөв хэрэглэх талаар албан ёсны тайлбарыг танхимын саналыг үндэслэн гаргах бөгөөд тайлбарыг тогтмол нийтлэх;

25.8.5.хууль, түүнд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах талаар Үндсэн хуулийн цэц, Улсын ерөнхий прокуророос шилжүүлсэн асуудлыг хянан шийдвэрлэх;

25.8.6.энэ хуулийн 73.2-т заасан Ерөнхий зөвлөлийн саналын дагуу, эсхүл энэ хуулийн 6.4-т заасан саналыг хэлэлцэж

үндэслэлтэй гэж үзвэл Үндсэн хуулийн цэцэд хүсэлт гаргах;

25.8.7.Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнд нэр дэвшүүлэх, эгүүлэн татах хуульд заасан үндэслэл бий болсноос хойш 30 хоногийн дотор санал гаргах;

25.8.8.улс төрийн намын бүртгэл хөтлөх;

25.8.9.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

26 дугаар зүйл.Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаан

26.1.Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаанаар энэ хуулийн 25.7.3, 25.7.4, 25.8-д заасан асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэж, тогтоол гаргана.

26.2.Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааныг Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, эсхүл энэ хуульд заасны дагуу түүний албан үүргийг нь орлон гүйцэтгэж байгаа Улсын дээд шүүхийн танхимын тэргүүн даргална.

26.3.Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаанд нийт шүүгчийн гуравны хоёроос доошгүй нь оролцсон бол хуралдааныг хүчинтэйд тооцно.

26.4.Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаанаар асуудлыг нийт шүүгчийн олонхын саналаар шийдвэрлэнэ.

26.5.Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаан дэгээ өөрөө тогтооно.

27 дугаар зүйл.Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн бүрэн эрх

27.1.Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч энэ хуулийн 17.1-д зааснаас гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

27.1.1.Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаан, Зөвлөгөөнийг товлон зарлах, бэлтгэлийг хангуулах, даргалах;

27.1.2.Улсын дээд шүүхийг гадаад харилцаанд төлөөлөх;

27.1.3.Улсын дээд шүүхийн шүүгчид гадаад, дотоод ажлын томилолт олгох;

27.1.4.танхим хоорондын ажлыг уялдуулан зохион байгуулах, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанаас бусад шаардлагатай гэж үзсэн асуудлыг хэлэлцүүлэхээр танхимд хуваарилах;

27.1.5.Зөвлөгөөнд танилцуулснаар Улсын дээд шүүхийн Тамгын газрын дарга, Хүрээлэнгийн захирлыг томилох, чөлөөлөх;

27.1.6.Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаан, Зөвлөгөөнөөс гаргасан шийдвэрийн дагуу Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, Засгийн газартай Улсын дээд шүүхийг төлөөлөн харилцах;

27.1.7.хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны талаар гаргасан өргөдөл, гомдолд албан бичгээр хариу өгөх;

27.1.8.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

28 дугаар зүйл.Улсын дээд шүүхийн танхимын бүрэн эрх

28.1.Улсын дээд шүүхийн танхим хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хуулиар тогтоосон журамд нийцүүлэн дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

28.1.1.хуульд өөрөөр заагаагүй бол хэргийн харьяаллыг тогтоох;

28.1.2.хяналтын шатны шүүхийн тогтоолд үг, үсэг, тооны зэрэг техникийн шинжтэй алдаа гарсан бол залруулга хийх;

28.1.3.шүүхийн шийдвэр, практикт үндэслэн Монгол Улсын Үндсэн хуулиас бусад хуулийг зөв хэрэглэх талаар албан ёсны тайлбар гаргах саналыг Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаанд оруулах;

28.1.4.Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаан, Зөвлөгөөнийг зарлан хуралдуулах талаар Ерөнхий шүүгчид санал гаргах;

28.1.5.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ

29 дүгээр зүйл.Давж заалдах шатны шүүх, түүний бүрэн эрх

29.1.Давж заалдах шатны шүүх нь аймаг, нийслэлийн болон захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс бүрдэнэ.

29.2.Давж заалдах шатны шүүхийг тойргийн зарчмаар байгуулж болно.

29.3.Давж заалдах шатны шүүх шүүн таслах ажиллагааны төрлөөр дагнасан танхимтай байж болно. Танхимыг тухайн шүүхийн Зөвлөгөөний саналыг үндэслэн Улсын дээд шүүхийн шийдвэрээр байгуулж, бүрэлдэхүүнийг тухайн шүүхийн Зөвлөгөөн батална.

29.4.Давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч энэ хуулийн 29.3-т заасан танхимын аль нэгд харьяалагдана.

29.5.Давж заалдах шатны шүүх дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

29.5.1.хуульд заасны дагуу анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг давж заалдах журмаар хянан шийдвэрлэх;

29.5.2.хуулиар тусгайлан харьяалуулсан хэрэг, маргааныг анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэх;

29.5.3.хуульд өөрөөр заагаагүй бол хэргийн харьяаллын талаар доод шатны шүүх хооронд гарсан маргааныг шийдвэрлэх;

29.5.4.шүүн таслах ажиллагааны практикийг судалж, хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа Улсын дээд шүүхэд уламжлах;

29.5.5.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ

30 дугаар зүйл.Сум буюу сум дундын, дүүргийн болон захиргааны хэргийн шүүх, түүний бүрэн эрх

30.1.Сум буюу сум дундын, дүүргийн шүүх болон аймаг, нийслэлийн захиргааны хэргийн шүүх нь өөрийн харьяалах нутаг дэвсгэрт анхан шатны шүүн таслах ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

30.2.Анхан шатны шүүхийг тойргийн зарчмаар байгуулж болно.

30.3.Анхан шатны шүүх шүүн таслах ажиллагааны төрлөөр дагнасан танхимтай байж болно.

30.4.Энэ хуулийн 30.3-т заасан танхимыг тухайн шүүхийн Зөвлөгөөний саналыг үндэслэн Улсын дээд шүүхийн шийдвэрээр байгуулж, бүрэлдэхүүнийг тухайн шүүхийн Зөвлөгөөн батална.

30.5.Анхан шатны шүүх шүүн таслах ажиллагааг иргэдэд ойртуулах зорилгоор шүүх хуралдааныг шүүхийн байрнаас бусад газарт хийж болох бөгөөд нийтлэг журмыг Ерөнхий зөвлөл батална.

30.6.Анхан шатны шүүх дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

30.6.1.хуулиар харьяалуулсан хэрэг, маргааныг анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэх;

30.6.2.анхан шатны шүүхийн шүүн таслах ажиллагааны практикт үндэслэн хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа Улсын дээд шүүхэд уламжлах;

30.6.3.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ

ШҮҮГЧИД ТАВИХ БОЛЗОЛ, ШААРДЛАГА

31 дүгээр зүйл.Шүүгчид тавих болзол, шаардлага

31.1.Шүүгч Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан болзол болон дараах шаардлагыг хангасан байна:

31.1.1.эрүүгийн хариуцлага хүлээж байгаагүй;

31.1.2.шүүгчид нэр дэвших үед яллагдагчаар татагдаагүй;

31.1.3.шүүгчээр ажиллахад харшлах өвчин, сэтгэцийн эмгэггүй болохыг тогтоосон эрх бүхий эмнэлгийн мэргэшсэн эмчийн магадалгаатай байх;

31.1.4.хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөлтэй байх;

31.1.5.шүүгчээр ажиллах мэдлэг, чадвар, ёс зүйтэй байх.

31.2.Шүүгчээр томилогдон ажиллахад харшлах өвчний жагсаалт болон энэ хуулийн 40.2.2-т заасан эрүүл мэндийн шалтгааныг тогтоох журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, Ерөнхий зөвлөлийн дарга хамтран батална.

31.3.Давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч энэ хуулийн 31.1-д зааснаас гадна анхан шатны шүүхэд шүүгчээр зургаагаас доошгүй жил ажилласан байна.

31.4.Улсын дээд шүүхийн шүүгч энэ хуулийн 31.1-д зааснаас гадна дараах шаардлагын аль нэгийг хангасан байна:

31.4.1.шүүгчээр 10-аас доошгүй жил ажилласан;

31.4.2.прокурор, эсхүл өмгөөлөгчөөр дагнан 10-аас доошгүй жил ажилласан;

31.4.3.магадлан итгэмжлэгдсэн хууль зүйн их, дээд сургуульд 10-аас доошгүй жил багшилсан.

31.5.Сүүлийн зургаан жилд улс төрийн болон улс төрийн намын удирдах албан тушаал эрхэлж байсан хүнийг шүүгчээр томилохыг хориглоно.

31.6.Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн гуравны хоёроос доошгүй нь энэ хуулийн 31.4.1-д заасан шүүгч байна. Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч нь шүүгчээр 10-аас доошгүй жил ажилласан байна.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ

ШҮҮГЧИЙГ СОНГОН ШАЛГАРУУЛАХ, ТОМИЛОХ

32 дугаар зүйл.Шүүгчийг сонгон шалгаруулах журам

32.1.Хуульчдаас шүүгчийг шилж олох, сонгон шалгаруулах, шүүгчийн албан тушаалд нэр дэвшүүлэх ажлыг Ерөнхий зөвлөл нээлттэй, ил тод, хараат бус байх, хууль дээдлэх зарчмыг баримтлан зохион байгуулна.

32.2.Ерөнхий зөвлөл дараах хугацаанд шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын зарыг өөрийн цахим хуудас болон хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр нийтэд мэдээлнэ:

32.2.1.шүүгч энэ хуулийн 47.6-д заасны дагуу өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгох бол тэтгэвэр тогтоолгох өдрөөс 120-оос доошгүй хоногийн өмнө Ерөнхий зөвлөлд мэдэгдэх бөгөөд сул орон тоо гарахаас 90-ээс доошгүй хоногийн өмнө;

32.2.2.шүүгчийн өндөр насны тэтгэвэрт гарах насны дээд хязгаарт хүрэхээр бол сул орон тоо гарахаас 90-ээс доошгүй хоногийн өмнө;

32.2.3.энэ хуулийн 32.2.1, 32.2.2-т зааснаас бусад үндэслэлээр шүүгчийн сул орон тоо гарсан бол тухайн өдрөөс хойш 14 хоногийн дотор.

32.3.Энэ хуулийн 32.2-т заасан зард шүүгчийн сул орон тоонд нэр дэвшүүлэх болзол, шаардлага, өргөдөл, хавсралт баримт бичгийг хүлээн авах, бүртгэх, сонгон шалгаруулах хугацаа, журам, газрыг тодорхойлсон байна.

32.4.Энэ хуулийн 32.2-т заасан зарыг тухайн шүүгчийн ажиллах аймаг, нийслэлийн өдөр тутмын хэвлэлд нийтэлж болно.

32.5.Ерөнхий шүүгч тухайн шатны шүүхийн шүүгч, эсхүл өөрөө шүүгчийн өндөр насны тэтгэвэрт гарах насны дээд хязгаарт хүрэхээс 120-оос доошгүй хоногийн өмнө, бусад үндэслэлээр шүүгчийн сул орон тоо гарсан бол Ерөнхий зөвлөлд ажлын таван өдрийн дотор мэдэгдэнэ.

33 дугаар зүйл.Шүүгчид нэр дэвшигчийг бүртгэх

33.1.Энэ хуулийн 31 дүгээр зүйлд заасан болзол, шаардлагыг хангасан иргэн энэ хуулийн 32.2-т заасны дагуу зарыг нийтэд мэдээлснээс хойш 30 хоногийн дотор шүүгчид нэрээ дэвшүүлж, өргөдөл гаргах эрхтэй.

33.2.Энэ хуулийн 33.1-д заасны дагуу өргөдөл гаргагч нь энэ хуулийн 31 дүгээр зүйлд заасан болзол, шаардлагыг хангасан тухай баримтыг өргөдөл, анкет, мэргэжлийн үйл ажиллагааны танилцуулга, оршин суугаа газрын хаяг, гэр бүлийн болон эд хөрөнгийн эрхийн лавлагаа, Монгол Улсын иргэний үнэмлэх, мэргэжлийн боловсролын диплом, нийгмийн даатгалын болон эрүүл мэндийн даатгалын дэвтэр, хөдөлмөр эрхлэлтийн талаарх болон бусад баримт бичгийн нотариатаар гэрчлүүлсэн хуулбарын хамт Ерөнхий зөвлөлд цахимаар болон цаасан хэлбэрээр хүргүүлнэ.

33.3.Ерөнхий зөвлөл өргөдөл гаргагчийн баримт бичгийг хүлээн авснаас хойш 21 хоногийн дотор бүрэн гүйцэд, үнэн зөв эсэхийг нягтлан шалгаж, шүүгчид нэр дэвшигчээр бүртгэсэн, эсхүл бүртгэхээс татгалзсан тухай тогтоол гаргана.

33.4.Энэ хуулийн 33.3-т заасан тогтоол гарснаас хойш ажлын гурван өдрийн дотор нэр дэвшигчийн баримт бичгийг Ерөнхий зөвлөлийн цахим хуудаст байршуулах бөгөөд хүний эмзэг мэдээлэлд хамаарах мэдээллийг нийтлэхгүй.

[/Энэ хэсэг т 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөл т оруулсан./](#)

33.5.Энэ хуулийн 33.4-т заасан мэдээллийг байршуулснаас хойш 14 хоногийн дотор сонирхсон этгээд нэр дэвшигчээс асуух асуулт, саналаа Ерөнхий зөвлөлд ирүүлэх бөгөөд нэр, хаяггүй асуулт, саналыг хүлээн авахгүй.

33.6.Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчид нэр дэвшигчийн мэдээллийг тухайн шүүхийн болон нутгийн захиргааны байгууллагын цахим хуудсаар дамжуулан нийтэд мэдээлнэ.

33.7.Анхан болон давж заалдах, хяналтын шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалд тавих болзол, шаардлагад нийцүүлэн бүрдүүлэх баримт бичиг, бүртгэлтэй холбогдсон харилцааг энэ хуулийн 72.1.5-д заасан журмаар зохицуулна.

34 дүгээр зүйл.Шүүгчид нэр дэвшигчийн шалгалт

34.1.Ерөнхий зөвлөл шүүгчид нэр дэвшигчийг энэ хуулийн 33.3-т заасны дагуу тогтоол гарснаас хойш 60 хоногийн дотор шүүгчид нэр дэвшигчийн шалгалт авна. Шүүгчид нэр дэвшигчийн шалгалт нь хууль зүйн мэдлэг, чадварын шалгалт болон мэргэшил, ёс зүй, зан төлөвийн шалгалтаас бүрдэнэ.

34.2.Хууль зүйн мэдлэг, чадварын шалгалтыг эрх зүйн тохиолдол шийдвэрлэх, сорилын асуултад хариулах, эрх зүйн баримт бичиг боловсруулах, хууль тайлбарлан хэрэглэх, шүүхийн шийдвэрт дүн шинжилгээ хийх зэрэг аргаас сонгон хэрэглэж, 70 хүртэл оноогоор үнэлнэ. Анхан болон давж заалдах, хяналтын шатны шүүхийн шүүгчид нэр дэвшигчийн шалгалт ялгаатай байна.

34.3.Хууль зүйн мэдлэг, чадварын шалгалт нь нэр дэвшигчийг урьдчилан мэдэх боломжгүй, хөндлөнгийн байдлаар үнэлэх нөхцөлийг хангасан байх бөгөөд шалгалтын даалгаврын агуулга, нууцлалыг Ерөнхий зөвлөл хариуцна.

34.4.Энэ хуулийн 34.2-т заасан шалгалтад 50, түүнээс дээш оноо авсан нэр дэвшигчийг хууль зүйн мэдлэг, чадварын шалгалтад

тэнцсэнд тооцож, тогтоол гарган мэргэшил, ёс зүй, зан төлөвийн шалгалтад оруулна.

34.5.Энэ хуулийн 34.4-т заасан тогтоол гарснаас хойш ажлын гурван өдрийн дотор хүний эмзэг мэдээлэлд хамаарахаас бусад нэр дэвшигчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааны танилцуулга болон холбогдох баримт бичгийг Ерөнхий зөвлөлийн цахим хуудаст байршуулах бөгөөд 14 хоногийн дотор сонирхогч этгээд нэр дэвшигчийн талаарх саналаа Ерөнхий зөвлөлд хүргүүлж болно. Нэр, хаяггүй саналыг хүлээн авахгүй.

[/Энэ хэсэгт 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

34.6.Энэ хуулийн 34.4-т заасан нэр дэвшигчийг тохиолдлын журмаар Ерөнхий зөвлөлийн гишүүн /цаашид "илтгэгч гишүүн" гэх/-д тэнцвэртэй хуваарилна. Илтгэгч гишүүн өөрт хуваарилагдсан нэр дэвшигчийн баримт бичиг, шүүн таслах болон бусад ажлын туршлага, шүүгчээр ажиллаж байсан нэр дэвшигчийн хувьд хянан шийдвэрлэсэн хэргийн шийдвэрийн чанар, олон нийтээс хүлээн авсан санал, нэр дэвшигчийн талаар бусад этгээдтэй болон нэр дэвшигчтэй хийсэн ярилцлагын дүн зэргийг судалсны үндсэн дээр тухайн нэр дэвшигчийн мэргэшил, ёс зүй, зан төлөвийг үнэлсэн үндэслэл бүхий тайлан бичиж, Ерөнхий зөвлөлийн бусад гишүүнд хүргүүлж, хуралдаанд танилцуулна.

34.7.Ерөнхий зөвлөл нэр дэвшигчтэй ярилцлага хийсний дараа дараах зүйлийг үндэслэн нэр дэвшигчийн мэргэшил, ёс зүй, зан төлөвийг 30 хүртэл оноогоор үнэлэх бөгөөд 20, түүнээс дээш оноо авсан нэр дэвшигчийг уг шалгалтад тэнцсэнд тооцно:

34.7.1.нэр дэвшигчтэй хийсэн ярилцлага;

34.7.2.нэр дэвшигчийн баримт бичиг;

34.7.3.нэр дэвшигчийн мэргэшил, чадвар, нэр хүндийн талаарх дүгнэлт;

34.7.4.олон нийтээс хүлээн авсан санал;

34.7.5.илтгэгч гишүүний тайлан;

34.7.6.бусад.

34.8.Ерөнхий зөвлөл шүүгчид нэр дэвшигчийн хууль зүйн мэдлэг, чадвар болон мэргэшил, ёс зүй, зан төлөвийн шалгалт тус бүрд өгсөн оноо, тэдгээрийн нийлбэр онооны дарааллаар эрэмбэлэн өөрийн цахим хуудаст байршуулж, нийтэд мэдээлнэ.

34.9.Энэ хуулийн 34.8-д заасан үнэлгээ хоёр жилийн хугацаанд хүчинтэй байна.

34.10.Шүүгчийн сонгон шалгаруулалт олон нийтэд ил тод байх бөгөөд шалгалттай холбогдуулан гаргасан Ерөнхий зөвлөлийн шийдвэр үндэслэл бүхий, оролцогч болон сонирхогч этгээдэд ойлгомжтой, нээлттэй байна.

34.11.Ерөнхий зөвлөл шүүгчид нэр дэвшигчээс шалгалт авахдаа зохих журмын дагуу хөндлөнгийн хараат бус шинжээчийг оролцуулж болно.

34.12.Шалгалт авах арга, хэлбэр, үнэлэх аргачлал, нэр дэвшигчийн мэргэшил, чадвар, нэр хүндийн талаар дүгнэлт гаргах, олон нийтээс санал хүлээн авах болон холбогдох бусад харилцааг энэ хуулийн 72.1.5-д заасан журмаар зохицуулна.

35 дугаар зүйл.Шүүгчид нэр дэвшигчийг өргөн мэдүүлэх

35.1.Ерөнхий зөвлөл энэ хуулийн 34.8-д заасан эрэмбийн дагуу нийтэд мэдээлснээс хойш ажлын таван өдрийн дотор зарлагдсан орон тоогоор анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчид нэр дэвшигчийг шүүгчээр томилуулах саналыг, Улсын дээд шүүхийн шүүгчид нэр дэвшигчийг Улсын Их Хуралд танилцуулснаар томилуулах саналыг Ерөнхийлөгчид хүргүүлнэ.

36 дугаар зүйл.Шүүгчийг томилох, танхимын тэргүүн, Ерөнхий шүүгчийг сонгох

36.1.Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчийг Ерөнхий зөвлөлийн санал болгосноор, хяналтын шатны шүүхийн шүүгчийг Ерөнхий зөвлөл Улсын Их Хуралд танилцуулснаар Ерөнхийлөгч 14 хоногийн дотор томилно.

36.2.Улсын Их Хурал Улсын дээд шүүхийн шүүгчид нэр дэвшигчтэй Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 104 дүгээр зүйлд заасан журмын дагуу танилцана.

36.3.Ерөнхий зөвлөл энэ хуулийн 36.2-т заасны дагуу Улсын Их Хурал танилцсан нэр дэвшигчийг долоо хоногийн дотор Улсын дээд шүүхийн шүүгчээр томилуулах саналыг Ерөнхийлөгчид хүргүүлнэ.

36.4.Ерөнхий зөвлөлөөс санал болгосон нэр дэвшигч энэ хуулийн 31 дүгээр зүйлд заасан шүүгчид тавих болзол, шаардлага хангаагүй гэж үзвэл Ерөнхийлөгч энэ тухай Ерөнхий зөвлөлд албан бичгээр мэдэгдэнэ.

36.5.Ерөнхий зөвлөл Ерөнхийлөгчийн саналыг дахин нягталж, томилохоос татгалзсан үндэслэл тогтоогдоогүй тохиолдолд тухайн нэр дэвшигчийг дахин санал болгох, нотлогдсон тохиолдолд Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хуульд заасан журмаар өөр нэр дэвшигчийг санал болгоно.

36.6.Энэ хуулийн 36.2-т заасан танилцах сонсголыг зохион байгуулах журмыг Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хороо /цаашид "Байнгын хороо" гэх/ батална.

36.7.Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгчийг Улсын дээд шүүх санал болгосноос хойш Ерөнхийлөгч 14 хоногийн дотор зургаан жилийн хугацаагаар, зөвхөн нэг удаа томилно.

36.8.Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн Ерөнхий шүүгчийг тухайн шүүхийн Зөвлөгөөнөөс нууц санал хураалтаар гурван жилийн

хугацаагаар олонхын саналаар сонгох бөгөөд нэг удаа улируулан сонгож болно.

36.9.Энэ хуулийн 36.8-д заасны дагуу Ерөнхий шүүгчийг сонгоогүй бол шүүгчээр хамгийн олон жил ажилласан шүүгчийг гурван жилийн хугацаагаар тухайн шүүхийн Зөвлөгөөнөөс томилно.

36.10.Танхимын тэргүүнийг тухайн шүүхийн Зөвлөгөөн дотроосоо нууц санал хураалтаар, гурван жилийн хугацаагаар сонгох бөгөөд түүнийг нэг удаа улируулан сонгож болно.

36.11.Ерөнхийлөгч шүүгчийг томилсон тухай зарлиг гаргана.

37 дугаар зүйл.Шүүгчийг мэргэшүүлэх

37.1.Анхан шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалд шинээр томилогдсон шүүгчийг шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэхэд мэргэшүүлэн дадлагуулах зорилгоор гурван сар хүртэл хугацаагаар мэргэшүүлэх сургалтад хамруулна.

37.2.Давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхийн шүүхэд шүүгчээр томилогдсон шүүгчийг өөрийнх нь хүсэлтээр мэргэшүүлэх сургалтад хамруулж болно.

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ

ШҮҮГЧИЙН БҮРЭН ЭРХ ҮҮСЭХ, ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ, ДУУСГАВАР БОЛОХ ҮНДЭСЛЭЛ, ЖУРАМ

38 дугаар зүйл.Шүүгчийн бүрэн эрх үүсэх, шүүгчийн тангараг, түүнийг өргөх журам

38.1.Шүүгчийн бүрэн эрх нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон энэ хуульд заасан журмын дагуу томилогдон тангараг өргөснөөр эхэлнэ.

38.2.Шүүгч томилогдсон өдрөөсөө хойш ажлын гурван өдрийн дотор "Шүүгч би шүүх эрх мэдлийн ариун журамт үүрэг, Монгол Улсын Үндсэн хуульт байгуулал, хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, хуулийг дээдлэн хамгаалж, хэрэг, маргааныг хэнээс ч хараат бус, зөвхөн Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд нийцүүлэн шийдвэрлэж, шүүгчийн ёс зүйг чанд сахиж явахаа ард түмэндээ батлан тангараглая. Хэрэв миний бие өргөсөн тангаргаасаа няцвал шүүгчийн албан тушаалаас нэн даруй огцорч, хуульд заасан хариуцлага хүлээнэ." гэж Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Төрийн сүлдэнд тангараг өргөнө.

38.3.Шүүгчийн тангараг өргөх журам, шүүгчийн өмсгөлийн загвар, хэрэглэх журмыг Ерөнхий зөвлөл батална.

39 дүгээр зүйл.Шүүгчийн бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх, шүүгчийн бүрэн эрх түдгэлзэх

39.1.Ерөнхий зөвлөл болон Сахилгын хорооны гишүүнээр сонгогдсоноор шүүгчийн бүрэн эрх нь түдгэлзсэнд тооцогдох бөгөөд дараагийн гишүүн сонгогдсоноор бүрэн эрх нь сэргэнэ.

39.2.Ерөнхий зөвлөл шүүгчийг сураггүй алга болсонд тооцсон шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болсон үндэслэлээр шүүгчийн бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх бөгөөд түдгэлзүүлсэн үндэслэл арилсан бол бүрэн эрхийг сэргээнэ.

39.3.Шүүгчийн бүрэн эрх энэ хуулийн 39.1-д заасан үндэслэлээр түдгэлзсэнд тооцогдсон нь түүний халдашгүй байдал, цалин хөлс, эдийн засаг, нийгмийн хангамжийн баталгааг хасах үндэслэл болохгүй.

39.4.Сахилгын хороо шүүгчид эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татан шалгахтай холбогдуулан бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх тухай эрх бүхий байгууллагаас ирүүлсэн саналыг хянан үзээд түдгэлзүүлсэн бол шийдвэрээ Ерөнхий зөвлөлд танилцуулна.

39.5.Энэ хуулийн 39.4-т заасан үндэслэлээр бүрэн эрх нь түдгэлзсэн шүүгчид уг хугацаанд цалин хөлсийг 90 хувиар тооцож олгоно.

39.6.Энэ хуулийн 39.4-т заасан түдгэлзүүлсэн үндэслэл арилсан бол Сахилгын хороо шүүгчийн бүрэн эрхийг даруй сэргээж, энэ тухай Ерөнхий зөвлөлд мэдэгдэнэ.

40 дүгээр зүйл.Шүүгчийн бүрэн эрх дуусгавар болох

40.1.Шүүгч хуульд заасан өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгох насанд хүрсэн, эсхүл шүүгчээр 25 жил ажилласан бол өөрийн хүсэлтээр өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгож, чөлөөлөгдөж болно.

40.2.Ерөнхий зөвлөлийн саналыг үндэслэн Ерөнхийлөгч дараах үндэслэлээр шүүгчийн бүрэн эрхийг хугацаанаас нь өмнө дуусгавар болгож, чөлөөлнө:

40.2.1.шүүгч албан тушаалаасаа чөлөөлөгдөх хүсэлтээ бичгээр гаргасан;

40.2.2.эрүүл мэндийн шалтгаанаар шүүгчийн бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх боломжгүй болсон;

40.2.3.шүүгч Ерөнхий зөвлөл, Сахилгын хорооны гишүүнээр сонгогдсоноос бусад ажил, албан тушаалд шилжсэн, томилогдсон, сонгогдсон;

40.2.4.Монгол Улсын харьяатаас гарах болсон, эсхүл гадаад улсын нутаг дэвсгэрт байнга оршин суух эрх, зөвшөөрөл авсан;

40.2.5.шүүгч Ерөнхийлөгчийн болон Улсын Их Хурлын, аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд нэр дэвших болсон;

[/Энэ заал т ад 2022 оны 4 дүгээр сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөл т оруулсан./](#)

40.2.6.шүүгчийн иргэний эрх зүйн чадамжийг хязгаарласан, эсхүл иргэний эрх зүйн чадамжгүйд тооцсон шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болсон;

40.2.7.шүүгч нас барсан, эсхүл нас барсанд тооцох тухай шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болсон;

40.2.8.эмнэлгийн чанартай албадлагын арга хэмжээ авах тухай шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болсон;

40.2.9.шүүгчийн өндөр насны тэтгэвэрт гарах насны дээд хязгаарт хүрсэн.

40.3.Энэ хуулийн 39.1-д зааснаас бусад үндэслэлээр шүүгчийн бүрэн эрхийг түдгэлзүүлсэн, албан тушаалаас чөлөөлсөн, огцруулсан үндэслэл хууль бус байсан нь эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтны шийдвэр, хуулийн хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэрээр тогтоогдсон бол шүүгчийн бүрэн эрхийг сэргээж, цалин хөлсийг нөхөн олгоно.

40.4.Ерөнхий шүүгч, танхимын тэргүүнээр ажиллах хугацаа дууссан нь шүүгчийн бүрэн эрх дуусгавар болох үндэслэл болохгүй.

40.5.Шүүгч огцорсон бол түүнийг шүүгчийн сонгон шалгаруулалтад оролцуулахгүй.

40.6.Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч өөрийн хүсэлтээр албан тушаалаас чөлөөлөгдөх бол хүсэлтээ Улсын дээд шүүхийн Зөвлөгөөнд гаргах бөгөөд Зөвлөгөөн хүсэлтийг үндэслэлтэй гэж үзвэл Ерөнхийлөгчид уламжилна. Ерөнхий шүүгч албан тушаалаас чөлөөлөгдөх хүсэлтийн үндэслэлээ олон нийтэд мэдээлэх үүрэгтэй.

41 дүгээр зүйл.Ерөнхий шүүгч, танхимын тэргүүн, шүүгчийн бүрэн эрх дуусгавар болох хугацааг тоолох

41.1.Шүүгчийн бүрэн эрх дуусгавар болох хугацааг шүүгчийн өндөр насны тэтгэвэрт гарах насны дээд хязгаарт хүрсэн бол уг насанд хүрэх сарын сүүлийн өдрөөр, бусад үндэслэлээр шүүгчийн бүрэн эрхийг хугацаанаас нь өмнө дуусгавар болгох шийдвэр гарсан бол уг шийдвэр хүчин төгөлдөр болсон өдрөөр тоолно.

41.2.Ерөнхий шүүгч, танхимын тэргүүний бүрэн эрх дуусгавар болох хугацааг сонгогдсон хугацаа дуусгавар болох өдрөөр тоолно.

АРАВДУГААР БҮЛЭГ ШҮҮГЧИЙН ХАРААТ БУС БАЙДАЛ, ТҮҮНИЙГ ХАНГАХ БАТАЛГАА

42 дугаар зүйл.Шүүгчийн хараат бус байх зарчим, баталгаа

42.1.Шүүгч шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэхдээ аливаа этгээдээс хараат бус байж, гагцхүү Монгол Улсын Үндсэн хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан, албан ёсоор нийтлэгдсэн бусад хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд захирагдана.

42.2.Шүүгчийн хараат бус байдлыг Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль, бусад хуулиар баталгаажуулна.

42.3.Шүүгчийн хараат бус байдлыг дараах баталгаагаар хангана:

42.3.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль болон энэ хуульд зааснаас бусад үндэслэлээр шүүгчийн бүрэн эрхийг хязгаарлах, түдгэлзүүлэх, дуусгавар болгохыг хориглох;

42.3.2.шүүгчийг өөрийнх нь зөвшөөрөлгүйгээр өөр албан тушаалд болон өөр шүүхэд шилжүүлэх, эсхүл сэлгэн ажиллуулахыг хориглох;

42.3.3.хугацаагүй томилогдож, захиргааны болон гуравдагч этгээдийн санаачилгаар чөлөөлөгдөхгүй, огцрохгүй, аливаа дайчилгаа болон цэргийн жинхэнэ албанд татахгүй байх;

42.3.4.шүүгчийн эдийн засгийн болон нийгмийн хангамж, халамжийн тогтолцоог энэ хууль болон бусад хуулиар бүрдүүлэх, хангах;

42.3.5.шүүгч өөрийн хүсэлтээр ахисан түвшинд мэргэшлээ дээшлүүлэх зорилгоор хоёр жил хүртэл хугацаагаар гадаад улсад суралцах, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил хийх болсон тохиолдолд ажлын байр нь хэвээр хадгалагдах.

42.4.Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон тус шүүхийн шүүгч гадаадад байх, зорчих хугацаанд дипломат эрх ямба эдэлнэ.

42.5.Шүүгчийн хараат бус байдалд халдсан, шүүхийн үйл ажиллагаанд саад учруулсан хэн боловч хуулийн хариуцлага хүлээнэ.

43 дугаар зүйл.Шүүгчийг шилжүүлэх, сэлгэн ажиллуулах

43.1.Шүүхийг татан буулгасан, өөрчлөн зохион байгуулсан, тухайн шүүхийн шүүгчийн орон тоо цөөрсөн тохиолдолд шүүгчийн өөрийнх нь зөвшөөрлийг үндэслэн орон тоо дутуу байгаа адил шатны шүүхэд, адил шатны шүүхэд орон тоо байхгүй бол доод шатны шүүхэд шилжүүлэн томилж болно.

43.2.Шүүгчийг энэ хуулийн 43.1-д заасан үндэслэлээр шилжүүлэн томилуулах тухай саналаа Ерөнхий зөвлөл Ерөнхийлөгчид өргөн мэдүүлэх бөгөөд Ерөнхийлөгч саналыг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор тухайн шүүгчийг шилжүүлэн томилно.

43.3.Шүүгчийн мэргэшил, чадварыг сайжруулах, шүүн таслах ажиллагааны дадлага эзэмшүүлэх, ажлын ачааллыг тэнцвэржүүлэх зорилгоор өөрийнх нь зөвшөөрлийг үндэслэн шүүгчийг адил шатны шүүхэд хоёр жил хүртэл хугацаагаар сэлгэн ажиллуулж болно.

43.4.Энэ хуулийн 43.3-т заасан үндэслэлээр шүүгчийг сэлгэн ажиллуулах журмыг Ерөнхий зөвлөл батална.

43.5.Шүүгч энэ хуулийн 43.3-т заасан сэлгэн ажиллах хугацаа дууссанаар урьд ажиллаж байсан шүүхэд эргэн ажиллах

44 дүгээр зүйл.Шүүгчийн үйл ажиллагаанд хөндлөнгөөс оролцохыг хориглох

44.1.Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, Ерөнхий сайд, Улсын Их Хурлын гишүүн болон Засгийн газрын гишүүн, төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Ерөнхий зөвлөл, Сахилгын хорооны гишүүн, аливаа байгууллага, албан тушаалтан, иргэн хэн боловч шүүгчээс шүүн таслах үүргээ хэрэгжүүлэхэд хөндлөнгөөс оролцох, нөлөөлөхийг хориглоно.

44.2.Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 20.2 дахь хэсэг, Төрийн албаны тухай хуулийн 11.1.6, 11.1.7, 11.1.8, 12.1.4-т заасан этгээд нь шүүгчтэй албан ажлаар уулзах тохиолдолд тэмдэглэл хөтөлж, баталгаажуулан тухайн байгууллагын нууцын асуудал хариуцсан албан тушаалтанд ажлын гурван өдрийн дотор өгөх үүрэгтэй. Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах, хэлэлцэх болон албан ёсны тэмдэглэл хийгдэх бусад үйл ажиллагааны явцад шүүгчтэй уулзсан тохиолдолд тэмдэглэл хөтөлж, баталгаажуулах үүргээс чөлөөлөгдөнө.

44.3.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол шүүгчээс хянан шийдвэрлэж байгаа болон хянан шийдвэрлэсэн хэргийнх нь талаар өөрийг нь холбогдуулан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулж байгаа байгууллага, албан тушаалтан тайлбар, мэдүүлэг авахаар шаардахыг хориглоно.

44.4.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хэргийн баримттай танилцуулахыг хэргийн оролцогчоос бусад этгээд шүүгчээс шаардахыг хориглоно.

45 дугаар зүйл.Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтлөх

45.1.Тухайн хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүнд аливаа этгээдээс нөлөөлөхөөр оролдсон бүх тохиолдлыг тэмдэглэн баталгаажуулж нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлнө.

45.2.Энэ хуулийн 45.1-д заасан нөлөөллийн мэдүүлгийн загвар, хөтлөх, шийдвэрлэх журмыг Ерөнхий зөвлөл батална.

45.3.Шүүгч нөлөөллийн мэдүүлгийн зорилго, хууль зөрчсөнөөс үүсэх үр дагаврын талаар хэрэг үүсгэсэн даруйд тухайн хэргийн оролцогчид тайлбарлан, энэ тухай баримтжуулна.

45.4.Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлсөн шүүгч нөлөөллийн мэдүүлгийг хэрэгт хавсаргаж, хувийг Ерөнхий зөвлөлд хүргүүлнэ.

45.5.Ерөнхий зөвлөл энэ хуулийн 45.1-д заасан нөлөөллийн мэдүүлэгт тэмдэглэн баталгаажуулсан үйлдлийг шалгуулахаар холбогдох эрх бүхий байгууллагад хандаж, шийдвэрлүүлнэ.

45.6.Ерөнхий зөвлөлөөс шилжүүлсэн холбогдох баримт бичгийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор шийдвэрлэж, Ерөнхий зөвлөлд хариу мэдэгдэнэ.

45.7.Ерөнхий зөвлөл эрх бүхий байгууллагаас ирүүлсэн шийдвэрийг олон нийтэд тухай бүр мэдээлнэ.

45.8.Шүүгч энэ хуулийн 45.1-д заасан нөлөөллийн мэдүүлгээс гадна энэ хуулийн 44.2-т заасан этгээдтэй уулзсан, харилцсан бөгөөд уг этгээд өөрөө, эсхүл бусдаар дамжуулан тухайн шүүгчид аливаа хэлбэрээр нөлөөлсөн, нөлөөлөхөөр оролдсон, үүрэг, чиглэл өгсөн бол энэ талаарх мэдээллийг агуулсан тэмдэглэл үйлдэж, битүүмжлэн Ерөнхий зөвлөлд ажлын гурван өдрийн дотор хүргүүлэх үүрэгтэй.

45.9.Ерөнхий зөвлөл энэ хуулийн 45.8-д заасны дагуу битүүмжлэн ирүүлсэн тэмдэглэлийг хадгалах бөгөөд эрх бүхий байгууллага, эсхүл шүүгчийн хүсэлтээр холбогдох этгээдэд гарган өгнө.

45.10.Энэ хуулийн 45.8-д заасан үүргээ биелүүлээгүй нь шүүгчид сахилгын шийтгэл хүлээлгэх үндэслэл болно.

46 дугаар зүйл.Шүүх, шүүгчийн эдийн засгийн баталгаа

46.1.Шүүгчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээ нь эдийн засгийн хувьд бусдаас хараат бус ажиллах, амьдрахад хүрэлцээтэй, баталгаатай байх боломжийг хангасан байна.

46.2.Шүүгчийн цалин хөлс нь албан тушаалын цалин болон албан ажлын онцгой нөхцөлийн, төрийн алба хаасан хугацааны, докторын зэргийн нэмэгдлээс бүрдэнэ.

46.3.Шүүгчийн албан тушаалын цалин, нэмэгдлийн хэмжээ болон нэмэгдэл олгох журам, шүүгчийн орон тоог Ерөнхий зөвлөлийн өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал тогтооно.

46.4.Шүүхийн төсвийг батлахдаа шүүгчийн цалин хөлсний бүрэлдэхүүн, хэмжээг бууруулж болохгүй.

46.5.Шүүгчийн албан ёсны айлчлал, томилолт, төрийн ёслол, хүндэтгэл, энэ хуулийн 15.6-д заасны дагуу томилолтоор ажиллах болон бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон бусад арга хэмжээний зардлыг шүүхийн төсвөөс санхүүжүүлнэ.

46.6.Шүүгч ээлжийн амралтаараа дотоодын амралт, сувиллын газарт, эсхүл өөрийн болон эхнэр /нөхөр/-ийн төрсөн нутагт амрах тохиолдолд түүний очих, ирэх замын зардлыг хоёр жилд нэг удаа шүүхийн төсвөөс авто замын зорчигч тээврийн зардлаар тооцож олгоно.

46.7.Шүүгчийн ажлын ачаалал тооцох шалгуур үзүүлэлт, шүүгчид нэмэгдэл урамшуулал олгох журмыг Ерөнхий зөвлөл батална.

46.8.Шүүхийн төсвийг боловсруулж батлахад дараах журмыг баримтална:

46.8.1.Улсын дээд шүүх өөрийн, Ерөнхий зөвлөл Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн үйл ажиллагааны болон хөрөнгө

оруулалтын төсвийг төлөвлөн Байнгын хороонд хянуулахаар хүргүүлэх;

46.8.2.Улсын дээд шүүх, Ерөнхий зөвлөл Байнгын хороогоор хянагдсан төсвийн төслийн эцсийн хувилбарыг улсын төсөвт нэгтгүүлэхээр санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хуульд заасны дагуу хүргүүлэх;

46.8.3.Засгийн газар Улсын дээд шүүхийн болон бусад шүүхийн төсвийн төслийг бууруулахгүйгээр улсын төсвийн төсөлд тусгаж, холбогдох дүгнэлтийн хамт Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

46.8.4.Улсын Их Хурал жилийн төсвийн төслийг хэлэлцэн батлахдаа Улсын дээд шүүх болон Ерөнхий зөвлөлийн санал, тайлбарыг сонсох, Засгийн газрын дүгнэлтийг хэлэлцэж шийдвэрлэх.

47 дугаар зүйл.Шүүгч, түүний гэр бүлийн гишүүний нийгмийн баталгаа

47.1.Шүүгчийн амь нас, эрүүл мэндийн даатгалын хураамжийг улсын төсвөөс хариуцна.

47.2.Шүүгчийн амь нас, эрүүл мэндийн даатгал дараах хэлбэр, хэмжээтэй байна:

47.2.1.шүүгч албан үүргээ гүйцэтгэх явцад эрүүл мэндэд нь хохирол учирснаас амь насаа алдсан бол даатгалын нөхөн төлбөрийг түүний авч байсан сүүлийн 15 жилийн цалинтай тэнцэх хэмжээгээр шүүгчийн гэр бүлд олгох;

47.2.2.шүүгч албан үүргээ гүйцэтгэх явцад эрүүл мэндэд нь хохирол учирснаас цаашид мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхэлж чадахааргүй болсон бол даатгалын нөхөн төлбөрийн хэмжээ нь тухайн шүүгчийн сүүлийн гурван жилийн цалинтай тэнцэх;

47.2.3.шүүгчийн эрүүл мэндэд хохирол учирсан нь түүний хөдөлмөрийн чадварыг алдагдуулаагүй, мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд саад болохооргүй бол даатгалын нөхөн төлбөрийн хэмжээ нь тухайн шүүгчийн сүүлийн нэг жилийн цалинтай тэнцэх.

47.3.Энэ хуулийн 47.2-т заасан даатгалыг даатгалын байгууллагаас төлнө.

47.4.Шүүгч албан үүргээ гүйцэтгэх явцад эрүүл мэндэд нь хохирол учирснаас цаашид мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх боломжгүйгээр хөдөлмөрийн чадвараа алдсан бол түүнд шүүгчээр ажиллаж байхдаа авч байсан цалингийн 70 хувьтай тэнцэх хэмжээний нөхөх олговрыг сар бүр олгоно.

47.5.Шүүгч албан үүргээ гүйцэтгэх явцад амь насаа алдвал түүний асрамжид байсан хүүхдийг 18 нас хүртэл, гэр бүлийн хөдөлмөрийн чадваргүй гишүүнд шүүгчийн авч байсан албан тушаалын цалингаас ногдох хэмжээгээр тэтгэмж /нөхөх төлбөр/-ийг сар бүр олгох бөгөөд түүнд улсын төсвөөс төлсөн даатгалын төлбөр, тэжээгчээ алдсаны болон бусад төрлийн тэтгэвэр, цалин, тэтгэлгийг оруулан тооцохгүй.

47.6.Шүүгчийн өндөр насны тэтгэвэрт гарах насны дээд хязгаар 60 нас байх ба 55 насанд хүрсэн, эсхүл шүүгчээр нийт 25 жил ажилласан шүүгч өөрөө хүсвэл өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгож болно. Шүүгчээр 30, түүнээс дээш жил ажилласан бөгөөд 55 насанд хүрсэн бол өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгоно.

47.7.Шүүгчийн тэтгэвэртэй холбогдсон харилцааг холбогдох хуулиар, ээлжийн амралтын үндсэн болон нэмэгдэл амралтын хугацааг энэ хууль болон Хөдөлмөрийн тухай хуулиар тогтоох бөгөөд шүүгчээр ажилласан таван жил тутамд ажлын гурван өдрийн нэмэгдэл амралт олгоно.

47.8.Шүүгчийг орон нутагт шилжүүлэн болон сэлгэн ажиллуулах тохиолдолд орон сууцаар хангах асуудлыг Ерөнхий зөвлөл тухайн нутгийн захиргааны байгууллагатай хамтран шийдвэрлэнэ.

47.9.Шүүгчийг өндөр насны тэтгэвэрт гарахад түүний авч байсан сарын дундаж цалингийн хэмжээгээр 36 сарын хугацаагаар тооцож нэг удаагийн тэтгэмж олгоно.

48 дугаар зүйл.Шүүгчийн мэргэшлийн түвшнийг дэмжих

48.1.Шүүгч бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд шаардагдах мэдлэг, мэргэшлээ дээшлүүлж байх үүрэгтэй бөгөөд жил бүр сургалтад хамрагдана.

48.2.Шүүгч мэргэшил дээшлүүлэх сургалтад хамрагдах хугацаанд түүнд шүүгчийн цалин хөлсийг хэвээр олгоно.

48.3.Шүүгчийн мэргэшлийг дээшлүүлэх, давтан сургах ажлыг Ерөнхий зөвлөл Улсын дээд шүүхтэй хамтран зохион байгуулна.

49 дүгээр зүйл.Шүүгчийн халдашгүй байдал

49.1.Шүүгч халдашгүй байх эрхтэй бөгөөд түүнийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль болон бусад хуулиар хамгаална.

49.2.Шүүгчийн халдашгүй байдалд дараах зүйл хамаарна:

49.2.1.амь нас;

49.2.2.ажлын байр, хувийн болон албаны орон сууц;

49.2.3.ажил хэргийн нэр хүнд;

49.2.4.эзэмшиж, ашиглаж байгаа хувийн болон албаны тээвэр, холбооны хэрэгсэл;

49.2.5.өөрийнх нь мэдэлд байгаа бичиг баримт, ачаа тээш, бусад эд хөрөнгө;

49.2.6.захидал харилцааны мэдээлэл.

49.3.Гэмт хэрэг үйлдэж гэм буруутай нь хуулийн хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэрээр нотлогдоогүй тохиолдолд шүүгчээр ажиллаж байсан хүний бүрэн эрх нь дуусгавар болсны дараа шүүн таслах ажиллагааг эрхэлж байх үедээ илэрхийлсэн санал, гаргасан шийдвэрийнх нь төлөө аливаа хариуцлагад татахыг хориглоно.

49.4.Шүүгч, түүний гэр бүлийн гишүүний амь нас, эрүүл мэндэд аюул занал учрах нөхцөл үүссэн тухай мэдээлэл авсан бол цагдаагийн байгууллага энэ байдлыг таслан зогсооход чиглэсэн арга хэмжээг даруй авах үүрэгтэй.

49.5.Энэ хуулийн 49.4-т заасан арга хэмжээг авах нөхцөл, журмыг Ерөнхий зөвлөлийн дарга, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батална.

49.6.Шүүгч аюулгүй байдлаа хамгаалах зорилгоор бие хамгаалах тусгай хэрэгслийг эзэмших, биедээ авч явах эрхтэй.

49.7.Шүүгчийг гэмт үйлдлийнх нь явцад, эсхүл гэмт хэргийн газарт эд мөрийн баримттай баривчилсан бол энэ тухай Сахилгын хороонд 48 цагийн дотор мэдэгдэнэ.

49.8.Сахилгын хороо шүүгчийн бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэх асуудлыг ажлын хоёр өдрийн дотор хуралдаанаараа шийдвэрлэнэ.

АРВАН НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ ШҮҮГЧИД ХОРИГЛОХ ЗҮЙЛ, АШИГ СОНИРХЛЫН ЗӨРЧЛӨӨС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ

50 дугаар зүйл.Шүүгчид хориглох зүйл

50.1.Шүүгчид дараах зүйлийг хориглоно:

50.1.1.албан тушаалын байдал, эрх нөлөөгөө урвуулан ашиглаж өөртөө, эсхүл бусад давуу байдал бий болгох;

50.1.2.албан үүрэгтэй нь холбоотой, эсхүл өөрт нь итгэмжлэн мэдэгдсэн төрийн нууцыг задруулах;

50.1.3.албан үүрэгтэй нь холбоотой, эсхүл өөрт нь итгэмжлэн мэдэгдсэн албаны нууц, байгууллагын нууц, хүний эмзэг мэдээллийг задруулах;

[/Энэ заалт ад 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

50.1.4.шүүхээр хянан хэлэлцэгдэж байгаа хэрэг, маргааны талаар шүүхийн шийдвэр гарахаас өмнө өөрийн байр суурийг олон нийтэд мэдээлэх, илэрхийлэх;

50.1.5.албан ажлын хэрэгцээнд зориулсан материал, техник хэрэгслийг шүүгчийн бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхээс өөр зориулалтаар ашиглах;

50.1.6.бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх явцад олж мэдсэн аливаа мэдээллийг шүүгчийн бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхээс өөр зорилгоор ашиглах;

50.1.7.шүүгчийн бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан бусад шүүгчийн шүүн таслах ажиллагаанд хуульд зааснаас бусад хэлбэрээр оролцох, нөлөөлөх, заавар, удирдамж, чиглэл өгөх, авах, урьдчилан санал хэлэх;

50.1.8.шүүгчийн бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан хэргийн оролцогч, түүний өмгөөлөгч, хууль ёсны төлөөлөгч болон бусад иргэн, хуулийн этгээдээс шууд ба шууд бусаар тусламж авах, үйлчлүүлэх, давуу байдал, хөнгөлөлт, мөнгөн болон бусад урамшуулал, хууль тогтоомжоор зөвшөөрөгдөөгүй шагнал авах;

50.1.9.өөрийн, гэр бүлийн гишүүний, төрлийн хүний, эсхүл албан байгууллагын эрх ашиг хөндөгдсөнөөс бусад тохиолдолд гуравдагч этгээдийн хууль ёсны төлөөлөгч байх, хууль зүйн зөвлөгөө өгөх;

50.1.10.тухайн шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчтэй гэр бүл, эсхүл төрөл, садангийн холбоотой талаар Ерөнхий зөвлөлд мэдэгдэхгүйгээр ажиллах;

50.1.11.өөрөө, эсхүл итгэмжлэгдсэн этгээдээр дамжуулан аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэх, аж ахуйн нэгж, тэдгээрийн холбоо, нэгдлийн удирдах бүрэлдэхүүнд орох, зохион байгуулалтын үйл ажиллагаа явуулах;

50.1.12.Монгол Улсын олон улсын гэрээ, гадаад улсын шүүх, олон улсын болон гадаадын байгууллагатай харилцан тохиролцсоноос бусад гадаад улс болон олон улсын байгууллага, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүний санхүүжилтээр багшлах, эрдэм шинжилгээний болон бусад ажил эрхлэх, гадаад улсад зорчих;

50.1.13.гадаад улсын төр, олон нийтийн болон бусад байгууллагын шинжлэх ухааныхаас бусад хүндэт, тусгай цол, шагнал, одон, тэмдэг авах;

50.1.14.төрийн дээд одон, медаль, шинжлэх ухааныхаас бусад хүндэт, цол, шагнал, одон, тэмдэг авах;

50.1.15.Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр гадаад улсын холбогдох шүүх, олон улсын болон гадаадын байгууллагатай харилцан тохиролцсоноос бусад Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт оршин байгаа гадаад улсын болон олон улсын байгууллага, түүний салбар нэгжийн удирдах бүрэлдэхүүнд орох;

50.1.16.багшлах болон эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил гүйцэтгэхээс бусад хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах ажил, албан тушаал хавсрах;

50.1.17.улс төрийн байгууллагын удирдах болон бусад албан тушаал эрхлэх, улс төрийн байгууллага, улс төрийн сонгуульд нэр дэвшигчийн талаар олон нийтэд хандаж үг хэлэх, сонгуулийн сурталчилгаанд оролцох, улс төрийн сонгуульд нэр дэвшигчид санхүүжилт, хандив өгөх;

50.1.18.хэргийн нөгөө талыг байлцуулахгүйгээр нэг талтай уулзах, харилцах;

50.1.19.хэргийн оролцогч болон бусад этгээдтэй харилцахдаа шүүхийн нэр хүнд, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлж болох хувийн дотно харилцаа тогтоох;

50.1.20.хэргийн оролцогч болон бусад этгээдтэй албан үүргийн хувьд харилцахдаа зүй бус авирлах, эсхүл хуралдааны дэг сахиулах хүрээнд бусдын зүй бус авирыг таслан зогсоох талаар шаардлага тавих үүргээ биелүүлэхгүй байх;

50.1.21.хуульд заасны дагуу олгосон бие хамгаалах тусгай хэрэгслийг зориулалтын бусаар ашиглах, бусдад ашиглуулах;

50.1.22.энэ хуулийн 19.2.2, 19.2.5-д заасан дараалал, журмыг санаатай зөрчих;

50.1.23.хуулийн илт тодорхой заалтыг ноцтой, эсхүл удаа дараа зөрчсөн үйлдэл, эс үйлдэхүй гаргах;

50.1.24.хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр албан ажлаа удаа дараа таслах;

50.1.25.шүүх хуралдаан, урьдчилсан хэлэлцүүлгийн товчг хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр удаа дараа зөрчих;

50.1.26.шүүхийн шийдвэр гаргахтай холбоотой хуульд тодорхой заасан хугацааг хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр удаа дараа 30 хоногоос дээш хугацаагаар, эсхүл нэг удаа 60 хоногоос дээш хугацаагаар зөрчих;

50.1.27.шүүхийн шийдвэрт үндэслэл огт бичээгүй нь дээд шатны шүүхээр тогтоогдсон;

50.1.28.хуульд заасны дагуу татгалзан гарах үүрэгтэйгээ мэдсээр байж татгалзан гараагүй;

50.1.29.ажлын байранд болон албан үүргээ гүйцэтгэхдээ согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэх, эсхүл ийм байдалтай ажилдаа ирэх;

50.1.30.шүүгчийн сахилгын хэрэг шалгах, хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд саад учруулах;

50.1.31.хүнийг үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, нас, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, бэлгийн болон хүйсийн чиг баримжаа, боловсрол, хөгжлийн бэрхшээл зэргээр нь ялгаварлан гадуурхах, дарамт үзүүлэх;

50.1.32.хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр болон олон нийтийн цахим мэдээ, мэдээллийн сүлжээ ашиглахдаа шүүх, шүүгчийн нэр хүндэд харшилсан, эсхүл шүүхийн үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөх санал, сэтгэгдэл, зураг, дууны, дуу-дүрсний бичлэг болон бусад хэлбэрийн мэдээ, мэдээлэл тараах, байршуулах;

50.1.33.шийдвэр гаргахаар зөвлөлдөх явцад бусадтай аливаа хэлбэрээр харилцах, зөвлөлдөх тасалгааны нууцыг задруулах;

50.1.34.шүүх хуралдааны явцад гар утас хэрэглэх зэрэг хэрэгт хамааралгүй өөр бусад үйл ажиллагаа явуулах;

50.1.35.шүүхийн ажилтан болон өөрийн удирдлага дахь этгээдэд албан үүрэгт нь хамааралгүй үүрэг даалгавар өгөх;

50.1.36.шүүгч өөрөө гэрчээр дуудагдсан, эсхүл өөрийн удирдлага дахь ажилтны талаар тодорхойлохоос бусад тохиолдолд хүний зан байдал, ёс зүй, нэр төр, чадварын талаар тодорхойлох;

50.1.37.албан үүргээ гүйцэтгэхээс бусад тохиолдолд шүүгчийн үнэмлэх, тэмдэг ашиглан өөртөө давуу байдал бий болгох, хувийн хэрэгцээнд шүүгчийн үнэмлэх, тэмдэг ашиглах, барьцаа болгон үлдээх;

50.1.38.хуулийн хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэрийн талаар эргэлзээ төрүүлэхүйц ойлголтыг бусдад өгөх, нийтэд мэдээлэх;

50.1.39.энэ хуулийн 45.8-д заасан үүргээ биелүүлээгүй;

50.1.40.энэ хуулийн 66.7-д заасныг биелүүлээгүй.

51 дүгээр зүйл.Шүүгчийн ашиг сонирхлын зөрчлийн зохицуулалт

51.1.Шүүгч шүүн таслах ажиллагаанд оролцоход ашиг сонирхлын зөрчил үүсэж болзошгүй нөхцөл байдал байгаа бол өөрөө татгалзан гарах, эсхүл хэргийн оролцогчдод мэдэгдэж, тэдгээрийг татгалзах хүсэлт гаргах боломжоор хангана.

51.2.Өөрийн хүсэлтээр шүүгчийн албан тушаалаас чөлөөлөгдсөнөөс хойш хоёр жилийн хугацаанд өмгөөллийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглоно.

51.3.Шүүгчийн албан тушаалаас огцорсон, эсхүл өндөр насны тэтгэвэрт гарсан бол өмгөөллийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглоно.

52 дугаар зүйл.Шүүгч, түүний гэр бүлийн гишүүний хөрөнгө, орлогын мэдүүлэг

52.1.Шүүгч Авлигын эсрэг хууль болон Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд заасан журмын дагуу хөрөнгө, орлогын мэдүүлэг, хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлгийг үнэн зөв гаргаж өгөх үүрэгтэй.

53 дугаар зүйл.Шүүгчийн иргэний эрхэд тавих хязгаарлалт

53.1.Шүүх эрх мэдлийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, халдашгүй байдлын үндсэн зарчмаас хамааран шүүгчийн хувийн буюу иргэний эрхэд дараах хязгаарлалт тогтооно:

53.1.1.улс төрийн намд харьяалагдах;

53.1.2.улс төрийн нам, олон нийтийн бусад байгууллага болон иргэдэд улс төр, шашны асуудлаар байр сууриа илэрхийлэх;

53.1.3.хөдөлмөрийн маргаанаа зохицуулах зорилгоор албан үүргээ орхих, зогсоох.

53.2.Шүүгч улс төрийн сонгуульд улс төрийн нам, эвслээс, эсхүл бие даан нэр дэвших бол тухайн сонгуулийн жилийн 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс өмнө хүсэлтээ Ерөнхий зөвлөлд өгч, шүүгчийн албан тушаалаас чөлөөлөгдсөн байна.

53.3.Шүүгч энэ хуулийн 53.2-т заасны дагуу улс төрийн үйл ажиллагаанд оролцож, шүүгчийн албан тушаалаас чөлөөлөгдсөний дараа дахин шүүгчээр ажиллахыг хүсвэл чөлөөлөгдсөнөөсөө хойш гурван жилийн дараа шүүгчийн сонгон шалгаруулалтад орж болно.

АРВАН ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ШҮҮГЧИД ХҮЛЭЭЛГЭХ ХАРИУЦЛАГА

54 дүгээр зүйл.Шүүгчид хүлээлгэх хариуцлага

54.1.Шүүгч зөвхөн хуульд захирагдах бөгөөд зөрчсөн бол хуульд заасны дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

54.2.Шүүгчид зөвхөн энэ хуульд заасан үндэслэл, журмаар сахилгын шийтгэл оногдуулна.

54.3.Шүүгчийн гаргасан мэргэжлийн үйл ажиллагааны алдаа, зөрчлийн улмаас хүн, хуулийн этгээдэд учруулсан гэм хорыг Иргэний хуульд заасны дагуу төр хариуцан арилгана.

55 дугаар зүйл.Шүүгчийн сахилгын зөрчил

55.1.Сахилгын хороо энэ хуулийн 50, 51.1, 52, 53 дугаар зүйлд заасан хориглосон, хязгаарласан, үүрэг болгосон зохицуулалтыг зөрчсөн /цаашид "сахилгын зөрчил" гэх/ шүүгчид сахилгын шийтгэл оногдуулна.

56 дугаар зүйл.Шүүгчид оногдуулах сахилгын шийтгэл

56.1.Шүүгч сахилгын зөрчил гаргасан бол Сахилгын хороо дараах сахилгын шийтгэлийн аль нэгийг оногдуулна:

56.1.1.хаалттай сануулах;

56.1.2.нээлттэй сануулах;

56.1.3.цалингийн хэмжээг зургаа хүртэл сараар 20 хүртэл хувиар бууруулах;

56.1.4.шүүгчийн бүрэн эрхийг гурван сар хүртэл хугацаагаар түдгэлзүүлж, сургалтад суухыг даалгах;

56.1.5.огцруулах.

56.2.Энэ хуулийн 56.1.5-д зааснаас бусад шийтгэл оногдуулах сахилгын зөрчлийг илрүүлснээс хойш нэг жил, зөрчил гаргаснаас хойш хоёр жил өнгөрсөн бол шүүгчид сахилгын шийтгэл оногдуулж болохгүй.

56.3.Энэ хуулийн 56.1.5-д заасан шийтгэл оногдуулах сахилгын зөрчлийг илрүүлснээс хойш хоёр жил, зөрчил гаргаснаас хойш таван жил өнгөрсөн бол шүүгчид сахилгын шийтгэл оногдуулж болохгүй.

56.4.Шүүгчид сахилгын хэрэг үүсгэснээр энэ хуулийн 56.2, 56.3-т заасан хөөн хэлэлцэх хугацаа тоолохыг зогсооно.

56.5.Энэ хуулийн 56.1.4-т заасан шийтгэл оногдуулсан хугацаанд шүүгчид албан тушаалын цалинг 50 хувиар тооцож олгоно.

56.6.Энэ хуульд заасан хугацааг тодорхойлох, тоолоход Иргэний хуулийн Наймдугаар бүлэгт заасан зарчмыг баримтална.

56.7.Сахилгын зөрчлийн шинж чанар, хэр хэмжээ, зөрчлийн хүнд, хөнгөн, үр дагавар, шүүгчийн хувийн зан байдал болон бусад нөхцөл байдалд тохирсон сахилгын шийтгэлийг шүүгчид оногдуулна.

56.8.Дараах үндэслэл бий болсон тохиолдолд шүүгчийг огцорсонд тооцож Сахилгын хороо шийдвэр гаргана:

56.8.1.энэ хуулийн 56.1.1, 56.1.2-т заасан шийтгэл оногдуулах зөрчлийг 10-аас дээш удаа, эсхүл энэ хуулийн 56.1.3, 56.1.4-т заасан шийтгэл оногдуулах зөрчлийг таваас дээш удаа гаргаж сахилгын шийтгэл хүлээсэн;

56.8.2.гэм буруутайд тооцож эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болсон.

56.9.Сахилгын хороо шүүгчийг огцруулсан бол Ерөнхийлөгчид танилцуулна.

57 дугаар зүйл.Шүүгчид сахилгын шийтгэл оногдуулах

57.1.Энэ хуульд заасан сахилгын зөрчил гаргасан шүүгчид дараах сахилгын шийтгэлийг энэ хуулийн 56.7-д заасныг баримтлан оногдуулна:

57.1.1.энэ хуулийн 50.1.5, 50.1.21, 50.1.34, 50.1.35, 50.1.36, 50.1.37, 50.1.38, 50.1.40-д заасан зөрчилд хаалттай сануулах, эсхүл нээлттэй сануулах;

57.1.2.энэ хуулийн 50.1.13, 50.1.14, 50.1.20, 50.1.25, 50.1.29, 50.1.32, 50.1.33, 51.1-д заасан зөрчилд хаалттай сануулах, эсхүл нээлттэй сануулах, эсхүл цалингийн хэмжээг зургаа хүртэл сараар 20 хүртэл хувиар бууруулах;

57.1.3.энэ хуулийн 50.1.3, 50.1.4, 50.1.9, 50.1.28-д заасан зөрчилд нээлттэй сануулах, эсхүл цалингийн хэмжээг зургаа хүртэл сараар 20 хүртэл хувиар бууруулах;

57.1.4.энэ хуулийн 50.1.18, 50.1.19-д заасан зөрчилд нээлттэй сануулах, эсхүл шүүгчийн бүрэн эрхийг гурван сар хүртэлх хугацаагаар түдгэлзүүлж, сургалтад суухыг даалгах;

57.1.5.энэ хуулийн 50.1.22, 50.1.26, 50.1.31-д заасан зөрчилд нээлттэй сануулах, эсхүл цалингийн хэмжээг зургаа хүртэл сараар 20 хүртэл хувиар бууруулах, эсхүл шүүгчийн бүрэн эрхийг гурван сар хүртэлх хугацаагаар түдгэлзүүлж, сургалтад суухыг даалгах;

57.1.6.энэ хуулийн 50.1.15, 50.1.17, 50.1.30, 53.1-д заасан зөрчилд цалингийн хэмжээг зургаа хүртэл сараар 20 хүртэл хувиар бууруулах, эсхүл шүүгчийн бүрэн эрхийг гурван сар хүртэл хугацаагаар түдгэлзүүлж, сургалтад суухыг даалгах;

57.1.7.энэ хуулийн 50.1.6, 50.1.10, 50.1.12, 50.1.23, 50.1.39, 52.1-д заасан зөрчилд хаалттай сануулах, эсхүл нээлттэй сануулах, эсхүл цалингийн хэмжээг зургаа хүртэл сараар 20 хүртэл хувиар бууруулах, эсхүл шүүгчийн бүрэн эрхийг гурван сар хүртэлх хугацаагаар түдгэлзүүлж, сургалтад суухыг даалгах, эсхүл огцруулах;

57.1.8.энэ хуулийн 50.1.8, 50.1.16, 50.1.24-д заасан зөрчилд цалингийн хэмжээг зургаа хүртэл сараар 20 хүртэл хувиар бууруулах, эсхүл шүүгчийн бүрэн эрхийг гурван сар хүртэл хугацаагаар түдгэлзүүлж, сургалтад суухыг даалгах, эсхүл огцруулах;

57.1.9.энэ хуулийн 50.1.7, 50.1.11, 50.1.27-д заасан зөрчилд шүүгчийн бүрэн эрхийг гурван сар хүртэл хугацаагаар түдгэлзүүлж, сургалтад суухыг даалгах, эсхүл огцруулах;

57.1.10.энэ хуулийн 50.1.1, 50.1.2-т заасан зөрчилд огцруулах.

АРВАН ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ ШҮҮХИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧИЙН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ

58 дугаар зүйл.Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн бүрэн эрх

58.1.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин хоёрдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт зааснаар анхан шатны шүүх хэрэг, маргааныг анхан шатны журмаар, хамтран шийдвэрлэхдээ иргэдийн төлөөлөгчийг оролцуулна.

58.2.Иргэдийн төлөөлөгч хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх анхан шатны шүүх хуралдаанд хуульд заасан журмын дагуу оролцоно.

58.3.Иргэдийн төлөөлөгч шүүх хуралдаанаас өмнө хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, хуулийг дээдлэн, хэрэг, маргааны талаар хэнээс ч хараат бусаар санал, дүгнэлт гаргаахыг батлан тангараглана.

58.4.Энэ хуулийн 58.3-т заасан тангараг өргөх журмыг Ерөнхий зөвлөл батална.

59 дүгээр зүйл.Иргэдийн төлөөлөгчид тавих шаардлага

59.1.Иргэдийн төлөөлөгч дараах шаардлага хангасан байна:

59.1.1.эрх зүйн бүрэн чадамжтай, 25-60 хүртэл насны Монгол Улсын иргэн байх;

59.1.2.тухайн анхан шатны шүүхийн харьяаллын нутаг дэвсгэрт байнга оршин суудаг байх;

59.1.3.эрүүгийн хариуцлага хүлээж байгаагүй.

60 дугаар зүйл.Иргэдийн төлөөлөгчийн үйл ажиллагаанд хориглох зүйл

60.1.Хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцож байгаа иргэдийн төлөөлөгчид дараах зүйлийг хориглоно:

60.1.1.шүүх хуралдааныг орхин явах, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр хүрэлцэн ирэхгүй байх;

60.1.2.шүүх хуралдааны дэгийг сахин биелүүлэхгүй байх;

60.1.3.хэргийн оролцогч, түүний өмгөөлөгч, төлөөлөгчтэй уулзах;

60.1.4.хэргийн талаар нотлох баримт цуглуулах;

60.1.5.өөрт нь итгэмжлэн мэдэгдсэн төрийн болон албаны нууц, байгууллагын нууц, хүний эмзэг мэдээлэлтэй холбоотой мэдээллийг задруулах;

[/Энэ заалтад 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

60.1.6.хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд хэргийн талаар мэдээлэл өгөх.

60.2.Энэ хуулийн 60.1-д заасан зохицуулалтын хэрэгжилтэд Ерөнхий зөвлөл хяналт тавьж, зөрчсөн этгээдийн иргэдийн төлөөлөгчөөр сонгогдох эрхийг хасна.

60.3.Төрийн улс төрийн болон тусгай албан тушаалтныг иргэдийн төлөөлөгчөөр сонгохыг хориглоно.

61 дүгээр зүйл.Иргэдийн төлөөлөгчийн хараат бус байдал

61.1.Шүүгч, прокурор, өмгөөлөгч, хэргийн оролцогч болон бусад этгээд иргэдийн төлөөлөгчид аливаа хэлбэрээр нөлөөлөхийг хориглоно.

61.2.Энэ хуулийн 61.1-д заасан нөхцөл байдал бий болсон гэж үзсэн тохиолдолд иргэдийн төлөөлөгч энэ хуульд заасан нөлөөллийн мэдүүлэг хөтлөх бөгөөд нөлөөллийн мэдүүлгийн загварыг Ерөнхий зөвлөл батална.

61.3.Энэ хуулийн 63.3-т заасны дагуу сонгогдсон иргэдийн төлөөлөгчийн нэрсийг шүүгч, шүүхийн ажилтан шүүх хуралдаанаас өмнө задруулахыг хориглоно.

62 дугаар зүйл.Иргэдийн төлөөлөгчийн нэрсийн жагсаалт

62.1.Ерөнхий зөвлөл иргэдийн төлөөлөгчийг шалгаруулах журам, сургалтад хамруулах нэгдсэн төлөвлөгөөг батална.

62.2.Иргэдийн төлөөлөгчийн нэрсийн жагсаалтыг дараах журмаар бүрдүүлнэ:

62.2.1.Ерөнхий зөвлөлөөс тухайн орон нутгийн хүн амын тоог харгалзан баталсан жишиг тоог үндэслэн иргэдийн төлөөлөгчийн нэрсийг гаргуулахаар улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлэх;

62.2.2.улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага иргэдийн төлөөлөгчдийн нэрсийг санамсаргүй аргаар цахим хэлбэрээр улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангаас сонгож, холбогдох мэдээллийн хамт 21 хоногийн дотор Ерөнхий зөвлөлд хүргүүлэх;

62.2.3.Ерөнхий зөвлөлөөс ирүүлсэн нэрсийг хуульд заасан шаардлагыг хангаж байгаа эсэхийг тухайн анхан шатны шүүхийн Тамгын газраас нутгийн захиргааны байгууллагатай хамтран нягталж, иргэдийн төлөөлөгчийн нэрсийн жагсаалтыг тухайн шүүхийн Тамгын газрын дарга баталгаажуулах.

62.3.Энэ хуулийн 62.2-т заасны дагуу гаргасан иргэдийн төлөөлөгчийн нэрсийн жагсаалт хоёр жил хүчинтэй байна.

62.4.Энэ хуулийн 62.3-т заасан хугацаа дуусахаас гурван сарын өмнө шүүхийн Тамгын газар иргэдийн төлөөлөгчийн нэрсийн жагсаалтыг шинэчлэх бэлтгэл ажлыг хийнэ.

62.5.Шүүхийн Тамгын газар иргэдийн төлөөлөгчийн нэрсийн жагсаалтад орсон иргэнийг энэ хуулийн 59 дүгээр зүйлд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгаж, мэдээллийн сан бүрдүүлнэ.

62.6.Ерөнхий зөвлөл иргэдийн төлөөлөгчийн оролцооны талаар судалгаа, дүн шинжилгээ, тоон мэдээг тогтмол гаргана.

63 дугаар зүйл.Иргэдийн төлөөлөгчийг сонгох

63.1.Энэ хуулийн 62.2-т заасан иргэдийн төлөөлөгчийн нэрсийн жагсаалтаас иргэдийн төлөөлөгчийг шалгаруулах ажлыг тухайн шүүхийн Тамгын газар зохион байгуулна.

63.2.Шүүх хуралдааны тов гармагц энэ хуулийн 62.2-т заасан нэрсийн жагсаалтаас шүүх хуралдаан бүрд 10 хүний нэрсийн дэд жагсаалтыг цахимаар эрэмбэлэн тохиолдлын журмаар сонгон тухайн шүүхийн Тамгын газрын даргаар батлуулна.

63.3.Энэ хуулийн 63.2-т заасан нэрсийн дэд жагсаалтаас иргэдийн төлөөлөгчийг цахимаар эрэмбэлэгдсэн дарааллаар шүүх хуралдаанд оролцуулна.

63.4.Шүүх хуралдаанд оролцох иргэдийн төлөөлөгчөөр сонгогдсон иргэнд шүүх хуралдаан болохоос ажлын таваас доошгүй өдрийн өмнө мэдэгдэх хуудсаар болон утсаар мэдэгдэж, баримтыг хэрэгт хавсаргана.

63.5.Энэ хуулийн 63.4-т заасан шүүхийн мэдэгдэх хуудсыг хүлээн авсан иргэдийн төлөөлөгч шүүх хуралдаанд оролцох боломжгүй бол энэ тухайгаа тухайн шүүхийн Тамгын газарт даруй мэдэгдэнэ.

63.6.Шүүхийн Тамгын газар иргэдийн төлөөлөгчөөр сонгогдсон иргэний ажил олгогчид мэдэгдэл хүргүүлнэ.

63.7.Энэ хуулийн 63.6-д заасан ажил олгогч шүүх хуралдаанд иргэдийн төлөөлөгчөөр оролцох болсон ажилтандаа цалинтай чөлөө олгож, аливаа байдлаар саад учруулахгүй байх үүрэг хүлээнэ.

64 дүгээр зүйл.Иргэдийн төлөөлөгчийг татгалзан гаргах

64.1.Хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцож байгаа иргэдийн төлөөлөгч өөрөө татгалзан гарах, эсхүл хэргийн бусад оролцогчоос түүнийг татгалзах хүсэлт гаргасан бол шүүх бүрэлдэхүүн шийдвэрлэж тогтоол гаргана.

65 дугаар зүйл.Иргэдийн төлөөлөгчийг мэдээллээр хангах

65.1.Шүүхийн Тамгын газар иргэдийн төлөөлөгчид шүүх хуралдаанд оролцохоос нь өмнө эрх, үүрэг, хүлээх хариуцлага, шүүх хуралдааны дэгийн талаар мэдээлэл өгнө.

65.2.Ерөнхий зөвлөл иргэдийн төлөөлөгчид зориулсан гарын авлага боловсруулж, шүүхэд хүргүүлэх бөгөөд тухайн шүүхийн

Тамгын газар иргэдийн төлөөлөгчийг гарын авлагаар хангана.

65.3.Шүүх хуралдаанд иргэдийн төлөөлөгчөөр оролцохын ач холбогдлыг иргэдэд ухуулан таниулах ажлыг Ерөнхий зөвлөл болон тухайн шүүхийн Тамгын газар хариуцан ажиллана.

66 дугаар зүйл.Иргэдийн төлөөлөгч оролцох

66.1.Хэрэг, маргааныг анхан шатны журмаар шүүх бүрэлдэхүүнтэйгээр хянан шийдвэрлэх шүүх хуралдаанд гурав хүртэл иргэдийн төлөөлөгч оролцоно.

66.2.Энэ хуулийн 63.3-т заасан иргэдийн төлөөлөгч шүүх хуралдаанд оролцох боломжгүй бол нөөцөд байгаа иргэдийн төлөөлөгчдөөс дараагийн дугаарт эрэмбэлэгдсэн иргэнийг оролцуулна.

66.3.Иргэдийн төлөөлөгч хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх анхан шатны шүүхийн шүүх хуралдаанд оролцохдоо дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

66.3.1.шүүх хуралдааны үед тодруулах асуулт тавих замаар нотлох баримт шинжлэхэд оролцох;

66.3.2.шүүх хуралдаан даргалагчийн зөвшөөрлөөр шүүгдэгч, зохигч, хэргийн оролцогч, тэдгээрийн төлөөлөгч, өмгөөлөгч, прокурор, гэрч, шинжээчид асуулт тавих;

66.3.3.хэргийн үйл баримтад үнэлэлт өгч,шүүгдэгч, зохигчийн гэм буруутай эсэх талаарбичгээрдүгнэлт гаргах;

66.3.4.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

66.4.Иргэдийн төлөөлөгч энэ хуулийн 66.3.3-т заасан дүгнэлтийг бичгээр гаргах боломжгүй бол энэ тухай шүүх хуралдааны тэмдэглэлд тэмдэглүүлж, дүгнэлтийг амаар гаргаж болно.

66.5.Иргэдийн төлөөлөгч энэ хуулийн 66.3.3-т заасан дүгнэлтээ шүүх хуралдаанд уншиж сонсгоно.

66.6.Шүүх бүрэлдэхүүн шийдвэр гаргахдаа иргэдийн төлөөлөгчийн дүгнэлтийг харгалзан үзнэ.

66.7.Шүүх бүрэлдэхүүн иргэдийн төлөөлөгчийн дүгнэлтийн агуулгыг шүүхийн шийдвэрийн тодорхойлох хэсэгт бичиж, уг дүгнэлтийн талаарх үндэслэлээ үндэслэх хэсэгт тодорхой тусгана.

66.8.Давж заалдах шатны шүүх хуульд заасан тохиолдолд хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэхдээ иргэдийн төлөөлөгчийн дүгнэлтийг харгалзан үзэж, энэ хуулийн 66.7-д заасны дагуу шийдвэртээ тусгана.

66.9.Шүүх бүрэлдэхүүн энэ хуулийн 66.7-д заасныг биелүүлээгүй бол шүүгчид сахилгын шийтгэл оногдуулах үндэслэл болно.

67 дугаар зүйл.Иргэдийн төлөөлөгчийг ажиллах нөхцөлөөр хангах, хөлс олгох

67.1.Иргэдийн төлөөлөгчийн ажиллах нөхцөлийг тухайн шүүхийн Тамгын газар хариуцан ажиллана.

67.2.Иргэдийн төлөөлөгчийн хөлс болон албан томилолт, замын зардлыг шүүхийн төсвөөс олгоно.

67.3.Иргэдийн төлөөлөгчид хөлс болон албан томилолт, замын зардлыг олгох журмыг Ерөнхий зөвлөл, санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батална.

АРВАН ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ЕРӨНХИЙ ЗӨВЛӨЛ, ТҮҮНИЙ БҮРЭЛДЭХҮҮН, БҮТЭЦ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

68 дугаар зүйл.Шүүхийн захиргаа

68.1.Шүүхийн захиргаа нь Ерөнхий зөвлөл, түүний ажлын алба, бүх шатны шүүхийн Тамгын газар болон бусад нэгжээс бүрдэнэ.

68.2.Шүүхийн захиргаа нь шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг хангах, шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүнээс хэрэг, маргааныг шийдвэрлэхэд мэдээлэл, судалгаа, санхүү, аж ахуй, техник, зохион байгуулалтын туслалцаа үзүүлэн, ажиллах нөхцөлөөр хангах үндсэн чиг үүрэгтэй байна.

69 дүгээр зүйл.Шүүхийн захиргааны үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим

69.1.Шүүхийн захиргааны үйл ажиллагаанд дараах зарчмыг баримтална:

69.1.1.бие даасан, хараат бус байх;

69.1.2.шүүн таслах ажиллагаанд оролцох, нөлөөлөхийг хориглох;

69.1.3.мэргэшсэн, тогтвортой байх;

69.1.4.шүүхийн үйлчилгээ шуурхай, хүртээмжтэй байх;

69.1.5.нээлттэй, ил тод байх.

70 дугаар зүйл.Ерөнхий зөвлөл, түүний чиг үүрэг

70.1.Монгол Улсын Үндсэн хуульд зааснаар Ерөнхий зөвлөл нь шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах, хуульчдаас шүүгчийг шилж олох, эрх ашгийг нь хамгаалах зорилго бүхий шүүхийн захиргааны төв байгууллага мөн.

70.2.Ерөнхий зөвлөл шүүх, шүүгчийн шүүн таслах ажиллагаанд оролцохгүйгээр дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

- 70.2.1.шүүхийн бие даасан байдлыг хангах;
- 70.2.2.шүүхийг хүний нөөцөөр хангах;
- 70.2.3.шүүгчийн хараат бус байдлыг хангах, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах;
- 70.2.4.шүүхийн санхүү, эдийн засгийн баталгааг хангах;
- 70.2.5.мэдээллээр хангах.

70.3.Ерөнхий зөвлөл соёмбо бүхий тамга, тогтоосон загвараар үйлдсэн тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ.

71 дүгээр зүйл.Шүүхийн бие даасан байдлыг хангах

71.1.Ерөнхий зөвлөл шүүхийн бие даасан байдлыг хангах талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

- 71.1.1.шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг хангах тогтолцоо, бүтцийг боловсронгуй болгох асуудлыг судалж, санал, шийдвэрийн төсөл боловсруулан холбогдох байгууллагад уламжлах;
- 71.1.2.Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн байршлыг тогтоох, шүүх байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах саналыг боловсруулан Улсын дээд шүүхтэй зөвшилцөн Засгийн газарт уламжлах, гарсан шийдвэрийн биелэлтийг зохион байгуулах;
- 71.1.3.Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн шүүгчийн орон тоо, бүх шатны шүүхийн шүүгчийн цалин хөлсний хэмжээг тогтоох тухай саналыг Улсын Их Хуралд уламжлах;
- 71.1.4.шүүх эрх мэдлийн хүрээнд дагаж мөрдөх хууль тогтоомж, эрх зүйн бусад акт, бодлогын баримт бичгийн төсөл боловсруулах, санал өгөх, эрх бүхий этгээд, хууль санаачлагчид уламжлах;
- 71.1.5.өөрийн эрх хэмжээний хүрээнд холбогдох стандарт, дүрэм, журам батлан мөрдүүлэх;
- 71.1.6.шүүхийг хэвийн, тасралтгүй ажиллах зохион байгуулалтын нөхцөлөөр хангах;
- 71.1.7.шүүхийн Тамгын газрыг байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах, зохион байгуулалтын бүтэц, орон тооны дээд хязгаар, үйл ажиллагааны нийтлэг дүрмийг тогтоох;
- 71.1.8.шүүхийн Тамгын газар, шүүхийн тусгай архивт мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэх, үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх;
- 71.1.9.шүүхийн Тамгын газрын ажлын үр дүн, түүний даргын ажил үүргийн хуваарийг тодорхойлох, ажлын гүйцэтгэлийн чанар, үр дүнг үнэлэх;
- 71.1.10.шүүхийн захиргааны албыг удирдаж, энэ талаар Төрийн албаны зөвлөлтэй хамтран ажиллах;
- 71.1.11.шүүхийн Тамгын газрын үйл ажиллагаанд мэдээллийн технологи, шүүхийн үйлчилгээ, удирдлагын шинэ хэлбэрийг нэвтрүүлэх нэгдсэн бодлого батлах, хэрэгжүүлэх;
- 71.1.12.хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны бүртгэл, хяналтын нэгдсэн систем, цахимаар шүүх хуралдааныг зохион байгуулах программ хангамжийг хөгжүүлэх, хэвийн ажиллагааг хангах;
- 71.1.13.шүүхийн Тамгын газар хэргийн хөдөлгөөний удирдлагын чиг үүргээ хэрэгжүүлж байгаа байдалд дүн шинжилгээ хийж, нэгдсэн аргачлал, загвар батлах, мөрдүүлэх;
- 71.1.14.шүүх хуралдааны дууны, дуу-дүрсний бичлэг хийх, архивлах болон шүүх хуралдаанд оролцогчийг зайнаас буюу цахимаар оролцуулах ажлыг зохион байгуулах журмыг хуульд заасны дагуу батлах;
- 71.1.15.шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийг хуульд заасан эрх, үүргээ хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай мэдээлэл, лавлагаагаар хангах, аливаа нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохион байгуулах, иргэдийн төлөөлөгчид хориглосон үйлдэлд хяналт тавих, үйлдэл гарсан тохиолдолд холбогдох байгууллагад хандах;
- 71.1.16.шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлах үйл ажиллагааны зохион байгуулалтыг хангах;
- 71.1.17.өөрийн эрх хэмжээний хүрээнд хүн, хуулийн этгээдээс ирүүлсэн санал, өргөдөл, гомдлыг хүлээн авч шийдвэрлэх, энэ талаар шүүхийн Тамгын газрын үйл ажиллагааг шалгах, хяналт тавих;
- 71.1.18.шүүхийн тээвэр, холбоо, мэдээлэл шинжилгээ, программ хангамж, тэдгээрийн ашиглалт, хамгаалалт, засвар үйлчилгээг зохион байгуулах;
- 71.1.19.техник хэрэгсэл, түүнийг ашиглах мэргэжилтнээр хангаж, засвар үйлчилгээг зохион байгуулах;
- 71.1.20.шүүхийн нэгдсэн сүлжээнд шүүх болон шүүхийн захиргааны байгууллагыг холбож, түүнийг ашиглах техникийн нөхцөлөөр хангах;
- 71.1.21.шүүхийн байрны эрүүл, аюулгүй орчныг бүрдүүлэх, холбогдох дүрэм, журам баталж, мөрдүүлэх;

71.1.22.шүүгч, түүний гэр бүлийн гишүүний аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээг цаг тухайд нь зохион байгуулах;

71.1.23.Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон хууль тогтоомж, Засгийн газраас баталсан журмын дагуу гадаад улсын адил түвшний байгууллага, эсхүл олон улсын байгууллагатай өөрийн эрх хэмжээний асуудлаар байгууллага хоорондын гэрээ байгуулах, хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх;

71.1.24.хэргийн хөдөлгөөний хяналтын болон мэдээллийн тогтолцоог бүрдүүлэх, бүх шатны шүүхийн шүүх хуралдааны товыг нэгдсэн системд байршуулах;

71.1.25.хэргийн хөдөлгөөний удирдлагыг хэрэг хянан шийдвэрлэх дундаж хугацаа, үзүүлэлт, ажиллагаанд байгаа хэргийн насжилт, тодорхой хэргийн хөдөлгөөний талаар хяналт-шинжилгээ хийх болон хуульд заасан бусад аргыг ашиглан хэрэгжүүлэх;

71.1.26.хэрэг, нэхэмжлэл, гомдол, хүсэлт болон шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүнийг тогтоосон журмын дагуу хуваарилсан, томилсон эсэхэд хяналт тавих, улирал бүр нийтэд мэдээлэх, хүсэлт гаргасан этгээдэд уг мэдээллийг гаргаж өгөх;

71.1.27.цахимаар хийсэн худалдаа, цахим орчинд хийсэн гэрээ, хэлцэл, интернэт үйлчилгээ, интернэт орчинд анх удаа хэвлэгдсэн бүтээлийн зохиогчийн эрх болон түүнтэй холбоотой бусад эрхийн талаар маргаан, интернэтэд нийтлэгдсэн буюу түгээсэн бүтээлийн зохиогчийн эрх буюу бусад холбоотой эрхийг зөрчсөнтэй холбоотой маргаан, интернэтийн домэйн нэр, эзэмшил, түүний зөрчилтэй холбоотой маргааныг тухайлан хуульд заасан тохиолдолд цахим шүүхээр шийдвэрлэх платформ, эсхүл шүүх хуралдааныг цахимаар хэрэгжүүлэх программ хангамжийг хөгжүүлэх;

71.1.28.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

71.2.Шүүх хуралдааны дэг сахиулах, шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүн, шүүх хуралдаанд оролцогчийн аюулгүй байдлыг хангах, яллагдагчийг хуяглан хүргэх, шүүхийн дуудсанаар ирэхгүй байгаа яллагдагч, шүүгдэгч, гэрч, зохигч, хэргийн оролцогчийг албадан ирүүлэх, шүүхээс оргон зайлсан яллагдагч, шүүгдэгч, ялсны эрэн сурвалжлах үүргийг цагдаагийн байгууллага гүйцэтгэх журмыг Ерөнхий зөвлөлийн дарга, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батална.

72 дугаар зүйл.Шүүхийг хүний нөөцөөр хангах

72.1.Ерөнхий зөвлөл шүүхийг хүний нөөцөөр хангах талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

72.1.1.хүний нөөцийн бүртгэл, судалгаа, төлөвлөлт, хуваарилалт, шүүхийн захиалга, судалгаанд үндэслэн шүүхийн хүний нөөцийн хөдөлгөөнийг удирдах;

72.1.2.шүүгчид нэр дэвшигчийг бүртгэх, сонгон шалгаруулах ажлыг энэ хуульд заасан журмын дагуу зохион байгуулах;

72.1.3.шүүгчийг томилуулах, шилжүүлэх, албан тушаалаас нь чөлөөлүүлэх тухай саналыг Ерөнхийлөгчид хүргүүлэх;

72.1.4.шүүгчийг сэлгэн ажиллуулах шийдвэр гаргах;

72.1.5.шүүгчид тавих болзол, шаардлагыг үнэлэх, сонгон шалгаруулах журам боловсруулж батлах, хэрэгжилтийг зохион байгуулах;

72.1.6.шүүгч болон шүүхийн захиргааны ажилтныг дадлагуулах, мэргэшлийг нь дээшлүүлэх сургалтыг Улсын дээд шүүх болон сургалтын байгууллагатай хамтран зохион байгуулах;

72.1.7.шүүхийн захиргааны байгууллагын ажилтны ажил хэргийн чадвар, мэргэшлийн түвшнийг тодорхойлох шалгуур үзүүлэлт, журмыг тогтоож хэрэгжүүлэх;

72.1.8.хууль тогтоомжийн дагуу шүүхийн захиргааны ажилтанд зэрэг дэв олгох, түүнийг төрийн шагнал, хүндэт цолд тодорхойлох, шүүхийн шагналын журмыг баталж, мөрдүүлэх;

72.1.9.Ерөнхий зөвлөлийн гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга /цаашид "Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга" гэх/, Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн Тамгын газрын даргыг томилох, чөлөөлөх;

72.1.10.шүүгч гурван сараас дээш хугацаагаар эмчилгээ хийлгэх, суралцах, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил хийх бол чөлөө олгох;

72.1.11.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

73 дугаар зүйл.Шүүгчийн хараат бус байдлыг хангах, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах

73.1.Ерөнхий зөвлөл шүүгчийн хараат бус байдлыг хангах, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

73.1.1.энэ хуульд заасан шүүгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах ажлыг хэрэгжүүлэх, зөрчигдсөн тохиолдолд арга хэмжээг авах;

73.1.2.шүүгчийн хараат бус, халдашгүй байдалд сөргөөр нөлөөлсөн, шүүгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол хөндөгдөх нөхцөл үүссэн тохиолдолд холбогдох арга хэмжээг авах, зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх;

73.1.3.авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг хуульд заасны дагуу зохион байгуулах;

73.1.4.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

73.2.Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, Засгийн газар шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдалд халдсан, алдагдуулсан шинжтэй шийдвэр гаргасан, эсхүл Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газрын гишүүн, Улсын ерөнхий прокурор, Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдалд халдсан, алдагдуулсан шинжтэй үйл ажиллагаа явуулсан бол Ерөнхий зөвлөл даруй хуралдаж, Үндсэн хуулийн цэцэд хүсэлт гаргуулах саналыг Улсын дээд шүүхэд хүргүүлнэ. Улсын дээд шүүх Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар Үндсэн хуулийн цэцэд хүсэлтээ гаргаж, шийдвэрлүүлнэ.

73.3.Энэ хуулийн 73.2-т зааснаас бусад этгээд шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдалд халдсан, алдагдуулсан шинжтэй шийдвэр гаргасан, эсхүл үйл ажиллагаа явуулсан, шүүгчийн эрх ашгийг зөрчсөн тохиолдолд Ерөнхий зөвлөл даруй хуралдаж, дээрх шийдвэр, үйл ажиллагаанаас урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох, хамгаалахад зайлшгүй шаардлагатай арга хэмжээг хуульд заасны дагуу хүсэлт, гомдол, нэхэмжлэл, мэдэгдэл гаргах зэрэг хэлбэрээр авч хэрэгжүүлнэ.

73.4.Шүүгчийн эрх ашгийг зөрчсөн, хараат бус байдлыг алдагдуулсан талаар шүүгчээс Ерөнхий зөвлөлд хандан гомдол, хүсэлт гаргасан бол уг асуудлаар шүүгчийг төлөөлөн гомдол, нэхэмжлэл гаргах зэргээр холбогдох этгээдэд хандаж хуульд заасан журмын дагуу шийдвэрлүүлнэ.

74 дүгээр зүйл.Шүүхийн санхүү, эдийн засгийн баталгааг хангах

74.1.Ерөнхий зөвлөл шүүхийн санхүү, эдийн засгийн баталгааг хангах талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

74.1.1.Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн үйл ажиллагааны болон хөрөнгө оруулалтын төсвийг төсвийн тухай хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулж, энэ хуулийн 46.8-д заасан журмын дагуу хүргүүлэх;

74.1.2.шүүхийн төсвийг зориулалтын дагуу хуваарилан, төсвийн гүйцэтгэлийг үр ашигтай зохион байгуулах;

74.1.3.шүүхийн эдийн засаг, санхүү, хөдөлмөр, ажлын нөхцөлийн болон бусад баталгааг хангах ажлыг зохион байгуулах, шаардлагатай бол эдийн засаг, нийгмийн хамгааллын болон материал, техник хангамж зэрэг асуудлыг Засгийн газарт танилцуулж, шийдвэрлүүлэх;

74.1.4.шүүн таслах ажиллагааг хэвийн явуулах, мэтгэлцэх зарчмыг хэрэгжүүлэх, олон нийтэд нээлттэй байлгах, аюулгүй байдлыг хангах стандартад нийцсэн шүүхийн байр, хуралдааны танхим болон бусад барилга байгууламж барих, засвар хийх хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрийг төлөвлөх, зураг төсвийг захиалан боловсруулах, гүйцэтгэлийг хангах;

74.1.5.Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн санхүү, эдийн засаг, нягтлан бодох бүртгэлийн ажлыг зохион байгуулж, хянан шалгаж, удирдах;

74.1.6.шүүхийг дэвшилтэт техник, тоног төхөөрөмжөөр хангах нэгдсэн бодлого батлах, хэрэгжүүлэх;

74.1.7.шүүхийн эд хөрөнгийн бүртгэл, тооллого, эзэмшил, ашиглалт, хамгаалалтыг зохион байгуулж, эд хөрөнгийн бүрэн бүтэн байдлыг хангах;

74.1.8.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

74.2.Шүүх, шүүгч нь үйл ажиллагаагаа хараат бусаар явуулахад шаардагдах байр, иргэдийг хүлээн авах болон шүүх хуралдааны танхим, тээвэр, холбоо, мэдээллийн болон тусгай зориулалтын техник хэрэгсэл, тавилга, тоног төхөөрөмж, хамгаалалтаар хангагдсан байх бөгөөд тэдгээрийн стандарт, нөхцөлийг Ерөнхий зөвлөл тогтооно.

75 дугаар зүйл.Мэдээллээр хангах

75.1.Ерөнхий зөвлөл мэдээллээр хангах талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

75.1.1.шүүхийн захиргааны үйл ажиллагааны статистик мэдээлэл гаргах;

75.1.2.шүүхийн санхүүгийн нэгдсэн тайлан, мэдээг гаргах, судлах, боловсруулалт хийх;

75.1.3.шүүхийн захиргааны ажлын практикийг судлах;

75.1.4.шүүхийн цахим болон бусад хэлбэрийн мэдээллийн сан бүрдүүлэх;

75.1.5.эрх зүйн онол, практикийн судалгаа, гарын авлага зэрэг албан хэрэгцээний сан бүрдүүлж, тогтмол шинэчлэх, ашиглалтыг зохион байгуулах;

75.1.6.шүүхийг Монгол Улсын хуулийн албан ёсны эхээр тогтмол хангах болон хууль тогтоомжийн актын бүртгэл, хөдөлгөөн, лавламжийн ажлыг зохион байгуулах;

75.1.7.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

75.2.Ерөнхий зөвлөл болон шүүхийн Тамгын газар дараах байдлаар олон нийтийг мэдээллээр хангана:

75.2.1.шүүхийн бие даасан байдлыг хангах, шүүхийг захиргааны удирдлагаар хангах, шүүгчийг шилж олох, шүүгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах бүрэн эрхийн хэрэгжилтийн талаар цахим хуудас болон хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр олон нийтэд тогтмол мэдээлэх;

75.2.2.шүүхийн шийдвэр, тогтоолыг эмхэтгэн хэвлэх болон цахим хуудаст тогтмол байршуулах;

75.2.3.шүүхийн цахим хуудасны мэдээллийг тогтмол шинэчлэх;

75.2.4.мэдээлэл, лавлагааны үйлчилгээг зохион байгуулах;

75.2.5.шүүхийн үйл ажиллагааны талаар олон нийтийн саналыг бичгээр болон цахим хэлбэрээр авах ажлыг зохион байгуулах.

76 дугаар зүйл.Ерөнхий зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, бүрэн эрхийн хугацаа

76.1.Ерөнхий зөвлөл орон тооны 10 гишүүнээс бүрдэх бөгөөд дөрвөн жилийн хугацаагаар зөвхөн нэг удаа ажиллана.

76.2.Ерөнхий зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд хяналтын шатны шүүхээс нэг, давж заалдах болон анхан шатны шүүхээс тус бүр хоёр шүүгчийг Нийт шүүгчийн чуулганаас нууц санал хураалтаар сонгож, бусад таван гишүүнийг нээлттэй сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр Улсын Их Хурал томилно.

[/Үндсэн хуулийн цэцээс энэ хэсгийн "... бусад таван гишүүнийг нээлттэй сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр Улсын Их Хурал томилно." гэснийг Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 3 дугаар дүгнэлтээр түдгэлзүүлсэн бөгөөд Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 3 дугаар дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 9 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 2 дугаар тогтоолоор хүчингүй болсонд тооцсон./](#)

76.3.Ерөнхий зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд орох шүүгч гишүүн нь шүүгчээр 10-аас доошгүй жил ажилласан, сахилгын шийтгэлгүй, бусад гишүүн нь хууль зүйн өндөр мэргэшилтэй, эрх зүйч мэргэжлээр 10-аас доошгүй жил ажилласан, төрийн алба хаах насны дээд хязгаарт хүрээгүй, сүүлийн таван жил шүүгч, улс төрийн албан тушаал болон улс төрийн намын удирдах албан тушаал эрхэлж байгаагүй, эрүүгийн хариуцлага хүлээж байгаагүй Монгол Улсын иргэн байна.

76.4.Ерөнхий зөвлөлийн даргыг гишүүд дотроосоо нэг жилийн хугацаагаар олонхын саналаар нууц санал хураалтаар зөвхөн нэг удаа сонгоно. Ерөнхий зөвлөлийн даргын сул орон тоо гарснаас хойш 14 хоногийн дотор даргыг сонгоно.

76.5.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүний бүрэн эрх сонгогдож, томилогдсоноор эхэлж, дараагийн гишүүн сонгогдож, томилогдсоноор дуусгавар болно.

76.6.Ерөнхий зөвлөлийн нөхөн сонгогдсон, томилогдсон гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа дөрвөн жил байна.

76.7.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа хуулиар тогтоосон хугацаанаас өмнө дуусгавар болсон бол өөр хүнийг энэ хуульд заасан журмын дагуу нөхөн сонгох, эсхүл нөхөн томилно.

76.8.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүдийн гуравны хоёр нь бүрдсэнээр бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх бүрэлдэхүүнтэйд тооцно.

76.9.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүн төрийн өндөр албан тушаалтны зэрэг, зиндаа, түүнтэй адилтгах албан тушаалтны зэрэглэлд тохирсон цалин хөлс, зайлшгүй шаардлагатай бусад хангамж эдэлж, хуульд заасан баталгаагаар хангагдана.

76.10.Ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүний албан тушаалын зэрэг зиндаа, цалин хөлс, нэмэгдлийн хэмжээг Улсын Их Хурал тогтооно.

77 дугаар зүйл.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшүүлэх, томилох, сонгох журам

77.1.Улсын Их Хурал Ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүнийг дараах журмаар нээлттэйгээр нэр дэвшүүлж, томилно:

77.1.1.Ерөнхий зөвлөлийн дарга тус зөвлөлийн шүүгч бус гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа дуусахаас 120-оос доошгүй хоногийн өмнө, эсхүл гишүүний бүрэн эрх хугацаанаасаа өмнө дуусгавар болсноос хойш ажлын гурван өдрийн дотор Байнгын хороонд болон олон нийтэд энэ тухай мэдэгдэх;

77.1.2.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа дуусахаас 90-ээс доошгүй хоногийн өмнө, эсхүл гишүүний бүрэн эрх хугацаанаасаа өмнө дуусгавар болсноос хойш 14 хоногийн дотор, хэрэв чуулганы чөлөө цагт эдгээр нөхцөл бий болсон бол ээлжит чуулган эхэлсэн өдрөөс хойш 14 хоногийн дотор Байнгын хорооноос Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшигчийг сонгон шалгаруулах тухай зарыг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр нийтэд мэдээлэх;

77.1.3.иргэн сонгон шалгаруулалтын зарыг нийтэд мэдээлснээс хойш 21 хоногийн дотор нэр дэвших тухай хүсэлтээ дараах баримт бичгийн хамт Байнгын хороонд хүргүүлэх:

77.1.3.а.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүний хувьд хийх ажил, нэр дэвшсэн үндэслэлээ бичсэн тайлбар;

77.1.3.б.төрийн албан хаагчийн анкет;

77.1.3.в.мэргэжлийн үйл ажиллагааны танилцуулга;

77.1.3.г.нийгмийн даатгалын дэвтэр, эсхүл түүнтэй адилтгах баримт бичиг;

77.1.3.д.энэ хуулийн 76.3-т заасан шаардлагыг хангасныг нотлох баримт бичиг.

77.1.4.Байнгын хороо нэр дэвшигчийн баримт бичгийг хүлээн авснаас хойш ажлын гурван өдрийн дотор Улсын Их Хурлын цахим хуудаст хүний эмзэг мэдээлэлд хамаарахаас бусад мэдээллийг байршуулах;

[/Энэ заалтад 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

77.1.5.Байнгын хороо энэ хуулийн 77.1.4-т заасан мэдээллийг байршуулснаас хойш 14 хоногийн дотор сонирхсон этгээдээс нэр дэвшигчээс асуух асуулт, саналыг хүлээн авах бөгөөд нэр, хаяггүй асуулт, саналыг бүртгэхгүй;

77.1.6.Байнгын хороо энэ хуулийн 77.1.2-т заасан зарыг нийтэд мэдээлснээс хойш 21 хоногийн дотор сонгон шалгаруулалтыг хараат бусаар зохион байгуулах чиг үүрэгтэй Ажлын хэсэг байгуулах.

77.2.Ажлын хэсэг нь Улсын Их Хурал дахь олонх, цөөнх, Ерөнхийлөгч, Засгийн газар, Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, Монголын Хуульчдын холбоо, Монголын Өмгөөлөгчдийн холбоо, хууль зүйн сургалт, судалгааны байгууллага, хууль зүйн их, дээд сургуулийн санал болгосон төлөөллөөс бүрдсэн 11 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байх бөгөөд ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар томилсон Улсын Их Хурлын гишүүн ахална.

77.3.Ажлын хэсэг энэ хуулийн 77.1.2-т заасны дагуу зарыг нийтэд мэдээлснээс хойш 60 хоногийн дотор сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулж, Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнд тавих шаардлагыг хамгийн сайн хангасан нэр дэвшигчийг Улсын Их Хуралд санал болгоно.

77.4.Ажлын хэсэг сонгон шалгаруулалтыг дараах журмаар зохион байгуулна:

77.4.1.энэ хуульд заасан баримт бичгийн бүрдүүлбэрийг хангасан нэр дэвшигчийг бүртгэн нийтэд мэдээлэх;

77.4.2.нэр дэвшигчийг тохиолдлын журмаар ажлын хэсгийн гишүүдэд тэнцвэртэй хуваарилж, илтгэгч гишүүнийг томилох;

77.4.3.илтгэгч гишүүн нь нэр дэвшигчийн баримт бичиг, олон нийтээс ирүүлсэн саналыг судлах, нэр дэвшигчтэй болон бусад этгээдтэй ярилцлага хийх зэргээр мэдээллийг бүрдүүлж, тухайн нэр дэвшигч Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнд тавих шаардлагыг хангаж байгаа эсэх талаар дэлгэрэнгүй тайлан бичих;

77.4.4.ажлын хэсгийн гишүүд илтгэгч гишүүний тайлан болон холбогдох бусад баримт, мэдээлэлд үндэслэн нууцаар санал хураах;

77.4.5.энэ хуулийн 77.4.4-т заасан санал хураалтын дүнгээр Ажлын хэсгийн гишүүдийн олонхын санал авсан нэр дэвшигчийг саналын дарааллаар эрэмбэлэн сул орон тоогоор болон дараагийн олонхын санал авсан хоёр хүртэл хүний хамт нэр дэвшүүлж, Байнгын хороонд тайлангийн хамт ажлын гурван өдрийн дотор хүргүүлэх.

77.5.Байнгын хороо энэ хуулийн 77.4.5-д заасны дагуу ирүүлсэн тайланг хүлээн авснаас хойш дараах ажиллагааг хийнэ:

77.5.1.хүний эмзэг мэдээлэлд хамаарахаас бусад мэдээллийг агуулсан тайланг ажлын гурван өдрийн дотор Улсын Их Хурлын цахим хуудаст байршуулах;

[/Энэ заалт ад 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

77.5.2.энэ хуулийн 77.5.1-д заасны дагуу тайланг байршуулснаас хойш ажлын таван өдрийн дотор томилгооны сонсголын товыг зарлах;

77.5.3.тайланг байршуулснаас хойш 14 хоногийн дотор сонирхогч этгээд нэр дэвшигчээс асуух асуулт, саналыг хүлээн авах бөгөөд нэр, хаяггүй асуулт, саналыг бүртгэхгүй;

77.5.4.энэ хуулийн 77.5.3-т заасан хугацаа өнгөрснөөс хойш 14 хоногийн дотор хуульд заасны дагуу томилгооны сонсголыг зохион байгуулах.

77.6.Энэ хуулийн 77.5.4-т заасны дагуу томилгооны сонсголыг хийснээс хойш ажлын таван өдрийн дотор нэр дэвшигчийг Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнээр томилох эсэх талаарх Байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулна.

77.7.Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар нэр дэвшигчийг Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнээр томилно.

77.8.Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар нэр дэвшигчийг Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнээр томилохоос татгалзсан бол ажлын хэсгийн гишүүдийн олонхын санал авсан нэр дэвшигчдээс дараагийн хамгийн олон санал авсан хүнийг энэ хуулийн 77.4.5-д заасны дагуу Улсын Их Хуралд нэр дэвшүүлнэ.

77.9.Энэ хуулийн 77.8-д заасан нөхцөлд ажлын хэсгийн гишүүдийн олонхын санал авсан нэр дэвшигч байхгүй бол ажлын таван өдрийн дотор Байнгын хороо сонгон шалгаруулалт явуулах тухай зарыг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр нийтэд мэдээлж, 90 хоногийн дотор энэ зүйлд заасан журмын дагуу сонгон шалгаруулалтыг дахин явуулна.

77.10.Улсын Их Хурлаас татгалзсан нэр дэвшигчийг дахин нэр дэвшүүлэхгүй.

77.11.Ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүнийг сонгон шалгаруулахтай холбоотой журмыг энэ хуульд нийцүүлэн Байнгын хороо баталж, Улсын Их Хурлын цахим хуудаст байршуулна.

77.12.Нийт шүүгчийн чуулган Ерөнхий зөвлөлийн шүүгч гишүүнийг дараах журмаар нэр дэвшүүлж, сонгоно:

77.12.1.Ерөнхий зөвлөлийн дарга тус зөвлөлийн шүүгч гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа дуусахаас 90-ээс доошгүй хоногийн өмнө, эсхүл гишүүний бүрэн эрх хугацаанаасаа өмнө дуусгавар болсноос хойш ажлын таван өдрийн дотор хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр нийтэд мэдээлэх;

77.12.2.Ерөнхий зөвлөлийн шүүгч гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа дуусахаас 60-аас доошгүй хоногийн өмнө, эсхүл гишүүний бүрэн эрх хугацаанаас өмнө дуусгавар болсноос хойш 14 хоногийн дотор Нийт шүүгчийн чуулганы товыг энэ хуулийн 20.4-т заасны дагуу зарлаж, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр нийтэд мэдээлэх бөгөөд нийтэд мэдээлснээс хойш 45 хоногийн дараа Нийт шүүгчийн чуулганыг зохион байгуулах;

77.12.3.Нийт шүүгчийн чуулганы товыг нийтэд мэдээлснээс хойш 21 хоногийн дотор шүүгч Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвших тухай хүсэлтээ дараах баримт бичгийн хамт энэ хуулийн 20.9-д заасан Ажлын хэсэгт хүргүүлэх:

77.12.3.а.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүний хувьд хийх ажил, нэр дэвшсэн үндэслэлээ бичсэн тайлбар;

77.12.3.б.мэргэжлийн үйл ажиллагааны танилцуулга.

77.12.4.Ажлын хэсэг баримт бичгийг хүлээн авснаас хойш ажлын гурван өдрийн дотор хүний эмзэг мэдээлэлд хамаарахаас бусад мэдээллийг Ерөнхий зөвлөлийн цахим хуудаст байршуулах;

[/Энэ заалтад 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

77.12.5.мэдээллийг байршуулснаас хойш 14 хоногийн дотор сонирхогч этгээд нэр дэвшигчээс асуух асуулт, саналыг Ажлын хэсэг хүлээн авах бөгөөд нэр, хаяггүй асуулт, саналыг бүртгэхгүй.

77.13.Нэр дэвшигч Нийт шүүгчийн чуулганд хийх ажил, нэр дэвшсэн үндэслэлээ танилцуулж, оролцогчийн асуултад хариулна.

77.14.Нэр дэвшигчийн танилцуулга хийх дарааллыг тохиолдлын журмаар тогтоож, танилцуулга хийх, энэ хуулийн 77.12.5-д заасны дагуу ирүүлсэн асуултад хариулах ижил хугацааг нэр дэвшигч бүрд олгоно.

77.15.Нийт шүүгчийн чуулганд оролцогчид нийтээрээ, чөлөөтэй, тэгш, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар гаргах бөгөөд санал хураалтыг цахим хэлбэрээр явуулж болно.

77.16.Нийт шүүгчийн чуулганд оролцогчдын олонхын санал авсан нэр дэвшигчдийг саналын дарааллаар эрэмбэлж, сул орон тооны тоогоор Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнээр сонгогдсонд тооцно. Санал хураалтаар нэр дэвшигчдийн хэн нь ч оролцогчдын олонхын санал аваагүй бол дахин санал хураалт явуулж, хамгийн олон санал авсан нэр дэвшигчийг сонгогдсонд тооцно.

77.17.Ажлын хэсэг энэ хуулийн 77.16-д заасан санал хураалт дууссанаас хойш ажлын гурван өдрийн дотор Нийт шүүгчийн чуулганы шийдвэр, тэмдэглэлийг үйлдэж, Ерөнхий зөвлөлд хүргүүлнэ.

77.18.Энэ хуулийн 77.12.3-т заасан хугацаанд хүсэлт гаргаагүй шүүгчийг Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнээр сонгохыг хориглоно.

77.19.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнд шүүгчийг нэр дэвшүүлэх, сонгох ажиллагаанд шүүгчийн хараат бус, нээлттэй, ил тод байдлыг хангах, үүссэн асуудлыг шийдвэрлэхэд зайлшгүй шаардлагатай бусад асуудлыг энэ хуулийн 20.3-т заасан дэгээр зохицуулна.

78 дугаар зүйл.Ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба

78.1.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнд үүргээ гүйцэтгэхэд нь туслалцаа үзүүлэх, Ерөнхий зөвлөлийн үйл ажиллагааг хэвийн явуулах нөхцөлийг хангах чиг үүрэг бүхий ажлын албатай байна. Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга ажлын албыг өдөр тутмын удирдлагаар хангана.

78.2.Ерөнхий зөвлөл батлагдсан төсвийн хүрээнд ажлын албаны зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоог тогтоох бөгөөд ажлын албаны үйл ажиллагааг дүрмээр зохицуулна.

78.3.Ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба энэ хуульд заасан чиг үүргийг хэрэгжүүлэх мэргэшсэн нэгжээс бүрдэнэ.

78.4.Ерөнхий зөвлөлийн дэргэд иргэний болон захиргааны хэргийн тусгай архив ажиллана.

79 дүгээр зүйл.Ерөнхий зөвлөлийн хуралдаан, түүнээс гарах шийдвэр

79.1.Ерөнхий зөвлөлийн үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь зөвлөлийн хуралдаан /цаашид "Хуралдаан" гэх/ байх бөгөөд хуралдааны шийдвэр нь тогтоол хэлбэртэй байна.

79.2.Хуралдааныг сард хоёроос доошгүй удаа хийх бөгөөд гишүүдийн олонхын ирцтэйгээр асуудлыг хэлэлцэн ил санал хураалт явуулж, хуралдаанд оролцогчдын олонхын саналаар шийдвэрлэнэ.

79.3.Ерөнхий зөвлөл хуралдааныхаа дэгийг өөрөө тогтооно.

79.4.Ерөнхий зөвлөлийн ээлжит бус хуралдааныг Ерөнхий зөвлөлийн даргын санаачилгаар, эсхүл гурав, түүнээс дээш гишүүдийн шаардсанаар зарлан хуралдуулна.

79.5.Ерөнхий зөвлөлийн дарга гарын үсэг зурж, тамга дарснаар энэ хуулийн 79.1-д заасан тогтоол хүчин төгөлдөр болно.

79.6.Ерөнхий зөвлөлийн шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл захиргааны хэргийн шүүхэд гомдол гаргана.

79.7.Ерөнхий зөвлөл хуульчдаас шүүгчийг шилж олох, шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг хангахтай холбогдуулан гаргасан шийдвэрээ тухай бүр, ажлын тайланг жил бүр өөрийн цахим хуудаст байршуулна.

80 дугаар зүйл.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүний бүрэн эрх

80.1.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүн дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

80.1.1.Ерөнхий зөвлөлийн бүрэн эрхийн хүрээнд хэрэгжүүлэх чиг үүргийг хариуцах;

80.1.2.хуралдаанаар тодорхой асуудал хэлэлцүүлэх санал оруулах;

80.1.3.хуралдаанд таслах эрхтэй оролцох;

- 80.1.4.Ерөнхий зөвлөлийн шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах;
- 80.1.5.хуралдааныг зарлан хуралдуулахаар шаардах;
- 80.1.6.хуралдаан болохоос ажлын гурваас доошгүй өдрийн өмнө холбогдох баримт бичгийг урьдчилан хүлээн авч, танилцах;
- 80.1.7.хүндэтгэн үзэх шалтгаантай бол хуралдаанд цахим хэлбэрээр оролцох, эсхүл саналаа бичгээр өгөх;
- 80.1.8.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

81 дүгээр зүйл.Ерөнхий зөвлөлийн даргын бүрэн эрх

- 81.1.Ерөнхий зөвлөлийн дарга энэ хуулийн 80 дугаар зүйлд зааснаас гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:
 - 81.1.1.Ерөнхий зөвлөлийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах;
 - 81.1.2.Ерөнхий зөвлөлийг тэргүүлж, дотоод, гадаад харилцаанд төлөөлөх;
 - 81.1.3.өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, Засгийн газар, холбогдох бусад байгууллага, албан тушаалтантай харилцах;
 - 81.1.4.Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн болон Байнгын хорооны хуралдаан, Засгийн газрын хуралдаанд Ерөнхий зөвлөлийн байр суурийг илэрхийлэх, төсвийн болон бусад асуудлыг шийдвэрлүүлэх;
 - 81.1.5.хуралдааныг товлох, даргалах, хуралдааны бэлтгэл, шийдвэрийн биелэлтийг хангах ажлыг зохион байгуулах;
 - 81.1.6.Ерөнхий зөвлөлийн шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавих;
 - 81.1.7.Ажлын алба, Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн Тамгын газрын үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах;
 - 81.1.8.Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга, Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн Тамгын газрын даргад нэр дэвшүүлэх, сахилгын шийтгэл оногдуулах;
 - 81.1.9.Ажлын албыг ерөнхий удирдлагаар хангах;
 - 81.1.10.шүүгчийн хараат бус байдлыг хангахтай холбоотой Ерөнхий зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайланг Улсын дээд шүүхэд жил бүр танилцуулах;
 - 81.1.11.Ерөнхий зөвлөлийн ажлын тайланг Нийт шүүгчийн чуулганд танилцуулах;
 - 81.1.12.шүүхийн төрийн захиргааны албан хаагчийн зэрэг дэвийг холбогдох журмын дагуу олгох;
 - 81.1.13.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.
- 81.2.Ерөнхий зөвлөлийн дарга Ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба, аймаг, сум буюу сум дундын, нийслэл, дүүргийн болон дагнасан шүүх, шүүхийн захиргааны бусад байгууллагын төсвийн ерөнхийлөн захирагч байна.
[/Энэ хэсэгт 2022 оны 4 дүгээр сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)
- 81.3.Ерөнхий зөвлөлийн дарга бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ Засгийн газрын гишүүнтэй адил бүрэн эрхийн баталгаа,хангамжтай байна.
- 81.4.Ерөнхий зөвлөлийн даргын эзгүйд түүний үүргийг хамгийн ахмад настай гишүүн орлон гүйцэтгэнэ.
- 81.5.Ерөнхий зөвлөлийн дарга бүрэн эрхийнхээ хүрээнд захирамж, тушаал гаргана.

82 дугаар зүйл.Ерөнхий зөвлөлийн дарга, гишүүний үүрэг, хориглох зүйл

- 82.1.Ерөнхий зөвлөлийн дарга, гишүүн хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх, шударга, хараат бус байх, бодитой хандах, хууль дээдлэх, ашиг сонирхлын зөрчил үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх, нөхцөл үүссэн бол татгалзан гарах, Ерөнхий зөвлөлийн гишүүний ёс зүйн дүрмийг чандлан сахих үүрэгтэй.
- 82.2.Ерөнхий зөвлөлийн дарга, гишүүнд дараах зүйлийг хориглоно:
 - 82.2.1.Ерөнхий зөвлөлийн бүрэн эрхийн хугацаанд болон уг хугацаа дуусгавар болсноос хойш нэг жилийн дотор шүүгчид нэр дэвших;
 - 82.2.2.ашиг сонирхлын зөрчил үүсгэх, эсхүл өөрт хамаарал бүхий этгээдтэй холбоотой шийдвэр гаргахад оролцох;
 - 82.2.3.албан үүргээ гүйцэтгэх явцад олж мэдсэн, эсхүл өөрт нь итгэмжлэн мэдэгдсэн нууцыг задруулах, хувийн ашиг сонирхлыг хангах зорилгоор ашиглах;
 - 82.2.4.улс төрийн үйл ажиллагаа явуулах;
 - 82.2.5.шүүн таслах ажиллагаа, шүүгчийн хараат бус байдалд нөлөөлөх, хөндлөнгөөс оролцох;
 - 82.2.6.нэр дэвшигчийн сонгон шалгаруулалтын болон үнэлгээ, шалгалтын баримт бичгийг урьдчилан ил болгох, тодорхой нэр дэвшигчийн талаар хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр байр сууриа илэрхийлэх;
 - 82.2.7.нэр дэвшигчийн үнэлгээг үндэслэлгүйгээр өөрчлөх;
 - 82.2.8.Сахилгын хорооны дарга, гишүүнд нөлөөлөх;

82.2.9.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүний үүрэг гүйцэтгэхтэй холбогдуулан бэлэг, шан харамж авах, өөртөө аливаа давуу байдал бий болгохыг шаардах.

83 дугаар зүйл.Ерөнхий зөвлөлийн дарга, гишүүнийг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх, огцруулах

83.1.Ерөнхий зөвлөлийн дарга, гишүүнийг дараах үндэслэлээр үүрэгт ажлаас нь чөлөөлнө:

83.1.1.бүрэн эрхийн хугацаа дуусгавар болсон;

83.1.2.өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгох насанд хүрсэн болон эрүүл мэндийн байдал, бусад хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар албан үүргээ гүйцэтгэх боломжгүй болсон;

83.1.3.өөрөө хүсэлт гаргасан.

83.2.Ерөнхий зөвлөлийн дарга, гишүүнийг дараах үндэслэлээр огцруулна:

83.2.1.хуралдааныг удаа дараа хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр тасалсан;

83.2.2.гэмт хэрэг үйлдсэн нь хуулийн хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэрээр тогтоогдсон;

83.2.3.энэ хуулийн 34.3-т заасны дагуу хууль зүйн мэдлэг, чадварын шалгалтад нэр дэвшигчийг урьдчилан мэдэх боломжгүй байх, хөндлөнгийн байдлаар үнэлэх нөхцөлийг зөрчсөн, эсхүл шалгалтын даалгаврын агуулга, нууцлалыг задруулсан;

83.2.4.энэ хуулийн 82.1, 82.2-т заасныг ноцтой, эсхүл удаа дараа зөрчиж, тухайн албан тушаалыг эрхлэхэд тохирохгүй нь илэрхий болсон.

83.3.Энэ хуулийн 83.2-т заасан зөрчил гарсан тухай өргөдөл, мэдээллийг Сахилгын хороонд гаргана.

83.4.Сахилгын хороо Ерөнхий зөвлөлийн гишүүний талаарх өргөдөл, мэдээллийг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор сахилгын хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэнэ. Сахилгын хэрэг үүсгэсэн бол тухайн өргөдөл, мэдээллийн үндэслэлийг шалгах хараат бус шинжээч /цаашид "шинжээч" гэх/-ийг Сахилгын хороо томилно.

83.5.Шинжээч томилогдсоноосоо хойш 30 хоногийн дотор өргөдөл, мэдээлэлд дурдсан зөрчлийн талаарх баримт, мэдээллийг цуглуулж, хууль зүйн дүгнэлт гаргах бөгөөд зайлшгүй шаардлагатай гэж үзвэл хугацааг нэг удаа 30 хүртэл хоногоор сунгаж болно.

83.6.Шинжээч энэ хуулийн 83.2-т заасан сахилгын зөрчил гарсан байх үндэслэлтэй гэсэн дүгнэлт гаргасан бол Сахилгын хороо уг дүгнэлтийг эрх бүхий этгээдэд даруй хүргүүлж, Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнийг огцруулах эсэх асуудлыг дараах журмаар шийдвэрлэнэ:

83.6.1.Ерөнхий зөвлөлийн шүүгч гишүүнийг огцруулах асуудлыг энэ хуулийн 20 дугаар зүйлд заасан журмын дагуу Нийт шүүгчийн чуулганыг зохион байгуулж, Нийт шүүгчийн чуулганд оролцогчдын олонхын саналаар, нууцаар санал хурааж, шийдвэрлэх;

83.6.2.Ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүнийг огцруулах асуудлыг Байнгын хороогоор хэлэлцэж, санал, дүгнэлтээ Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар шийдвэрлэх;

83.6.3.гэмт хэргийн шинжтэй бусад үйлдэл, эс үйлдэхүйг шалгуулахаар эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд шилжүүлэх.

83.7.Ерөнхий зөвлөлийн дарга, гишүүний энэ хуулийн 82.1, 82.2-т заасныг зөрчсөн үйлдэлд огцруулах шийтгэл оногдуулахааргүй бол зөрчлийн шинж, хэр хэмжээнд тохируулан хаалттай, эсхүл нээлттэй сануулах шийтгэлийг Ерөнхий зөвлөл оногдуулах бөгөөд уг асуудлыг шийдвэрлэхэд тухайн гишүүнийг оролцуулахгүй.

83.8.Сахилгын хороо энэ хуулийн 82.1, 82.2-т заасныг зөрчсөн талаарх өргөдөл, мэдээллийг хүлээн авах, сахилгын хэрэг үүсгэх, шалгах, хянан шийдвэрлэх журмыг хараат бус, бодитой байх зарчимд нийцүүлэн батална.

83.9.Сахилгын зөрчилд шалгагдаж байгаа Ерөнхий зөвлөлийн гишүүн энэ хуулийн 102.1.1, 102.1.2-т заасан эрх эдэлж, энэ хуулийн 102.2-т заасан үүргийг биелүүлнэ.

83.10.Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнийг бүрэн эрхийнхээ хүрээнд гаргасан, эсхүл санал өгсөн шийдвэрийн агуулгад үндэслэн огцруулах, бусад сахилгын шийтгэл оногдуулахыг хориглоно.

84 дүгээр зүйл.Ерөнхий зөвлөлийн гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга, түүний бүрэн эрх

84.1.Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга ажлын албаны төсвийн шууд захирагч байх бөгөөд дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

84.1.1.Ерөнхий зөвлөлийн ажлын албыг өдөр тутмын удирдлагаар хангах;

84.1.2.Ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны ажилтныг Ерөнхий зөвлөлийн даргатай зөвшилцөн томилох, чөлөөлөх;

84.1.3.Ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны төсвийг захиран зарцуулах, тайлагнах;

84.1.4.хуралдааны бэлтгэл, шийдвэрийн биелэлтийг хангах ажлыг зохион байгуулах;

84.1.5.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

84.2.Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга хууль зүйн дээд боловсролтой, эрх зүйч мэргэжлээр 10-аас доошгүй жил ажилласан, сүүлийн таван жилд улс төрийн болон улс төрийн намын удирдах албан тушаал эрхэлж байгаагүй Монгол Улсын иргэн байна.

84.3.Гүйцэтгэх нарийн бичгийн даргыг Ерөнхий зөвлөлийн даргын санал болгосноор Ерөнхий зөвлөл томилж, чөлөөлнө.

84.4.Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга бүрэн эрхийнхээ хүрээнд тушаал гаргана.

84.5.Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга ажлаа Ерөнхий зөвлөлд хариуцан тайлагнана.

85 дугаар зүйл.Шүүхийн Тамгын газар

85.1.Шүүх нь Тамгын газартай байна.

85.2.Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн Тамгын газар үйл ажиллагаагаа Ерөнхий зөвлөлд тайлагнана.

85.3.Шүүхийн Тамгын газрын бүтэц, орон тоог тухайн шүүхийн ажлын ачаалал, онцлогийг харгалзан Ерөнхий зөвлөл батална.

85.4.Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн Тамгын газрын үйл ажиллагааны нийтлэг журмыг Ерөнхий зөвлөл тогтооно.

85.5.Шүүхийн Тамгын газар нь тамга, тэмдэг, хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ.

86 дугаар зүйл.Шүүхийн Тамгын газрын чиг үүрэг

86.1.Шүүхийн Тамгын газар захиргааны удирдлагын дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

86.1.1.энэ хуулийн 71, 72, 73, 74, 75 дугаар зүйлд заасан чиг үүргийг тухайн шүүхэд хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

86.1.2.шүүхийн өдөр тутмын үйл ажиллагааг хэвийн явуулах нөхцөлөөр хангах;

86.1.3.шүүхийн хөдөлмөрийн дотоод журмын биелэлтэд хяналт тавих;

86.1.4.шүүхэд ирүүлсэн хэрэг, нэхэмжлэл, гомдол, хүсэлтийг хүлээн авч, бүртгэх;

86.1.5.шүүхийн бичиг хэрэг, захидал харилцаа, шуудан, архивын үйл ажиллагааг зохион байгуулах;

86.1.6.шүүхийн эд хөрөнгийн бүртгэл, тооллого, эзэмшил, ашиглалт, хамгаалалтыг зохион байгуулж, эд хөрөнгийн бүрэн бүтэн байдлыг хангах арга хэмжээг авах;

86.1.7.хэргийн эд мөрийн баримтыг хадгалах, зөөвөрлөх, холбогдох шийдвэрийг хэрэгжүүлэх;

86.1.8.тухайн шүүхийн шүүн таслах болон бусад ажиллагааны тоон мэдээлэл гаргах;

86.1.9.иргэн, хуулийн этгээдээс хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хамаарахгүй асуудлаар ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг хуульд заасны дагуу шийдвэрлэж, хариу өгөх;

86.1.10.хуульд заасан бусад.

86.2.Шүүх хуралдааны тэмдэглэлийг мэдээллийн технологи ашиглан хөтөлж болно.

87 дугаар зүйл.Шүүхийн Тамгын газрын даргын бүрэн эрх

87.1.Шүүхийн Тамгын газрын дарга дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

87.1.1.шүүхийн Тамгын газрыг өдөр тутмын удирдлагаар хангах;

87.1.2.шүүхийн Тамгын газрын ажилтныг томилох, чөлөөлөх;

87.1.3.шүүхийн Тамгын газрын төсвийг захиран зарцуулах, тайлагнах;

87.1.4.шүүхийн Тамгын газрын ажлын тайланг тухайн шүүхэд танилцуулах;

87.1.5.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

87.2.Шүүхийн Тамгын газрын дарга бүрэн эрхийнхээ хүрээнд тушаал гаргана.

87.3.Шүүхийн Тамгын газрын даргын бүрэн эрхийг Ерөнхий шүүгч болон шүүгч хэрэгжүүлэхийг хориглоно.

88 дугаар зүйл.Шүүхийн захиргааны ажилтан

88.1.Шүүгчийн туслах, шүүх хуралдааны нарийн бичгийн дарга, шүүхийн Тамгын газрын ажилтан нь шүүхийн захиргааны ажилтан байна.

88.2.Шүүхийн захиргааны ажилтан дараах шаардлагыг хангасан байна:

88.2.1.Монгол Улсын иргэн байх;

88.2.2.Төрийн албаны тухай хууль болон бусад хуульд заасан болзол, шаардлагыг хангасан байх;

88.2.3.эрүүгийн хариуцлага хүлээж байгаагүй;

88.2.4.хуульд заасан ёс зүйн шаардлагыг хангасан байх;

88.2.5.тухайн ажил үүргийг гүйцэтгэх мэдлэг, боловсрол, туршлагатай байх.

89 дүгээр зүйл.Шүүгчийн туслах

89.1.Шүүгч туслахтай байх бөгөөд шүүгчийн туслах эрх зүйч мэргэжилтэй, хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл авсан байна.

89.2.Улсын дээд шүүхийн шүүгч энэ хуулийн 89.1-д зааснаас гадна хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэхтэй холбоотой судалгаа хийх чиг үүрэг бүхий гурав хүртэл судлаач туслахтай байх бөгөөд судлаач туслах нь хууль зүйн магистраас дээш зэрэгтэй, харьцуулсан эрх зүйн судалгаа хийх чадвартай байна.

89.3.Шүүгчийн туслах шүүгчийн удирдлага дор дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

89.3.1.шүүхэд ирүүлсэн тодорхой хэрэг, маргааны талаарх баримт бичгийн бүрдлийг судалж, шүүгчид танилцуулах;

89.3.2.хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбогдуулан шүүгчээс даалгасан ажиллагааг гүйцэтгэх;

89.3.3.шүүгчийн үйл ажиллагаанд техник, зохион байгуулалтын туслалцаа үзүүлэх;

89.3.4.хэрэг, маргааныг шийдвэрлэхэд шаардлагатай хууль тогтоомжийн талаар болон бусад мэдээлэл бэлтгэх зэргээр шүүгчид туслах;

89.3.5.хэргийг товчлон хөтлөх;

89.3.6.тодорхой хэрэг, маргааны талаарх мэдээллийг нэгдсэн цахим санд оруулах;

89.3.7.шүүх хуралдааны бэлтгэл, зохион байгуулалтыг хангахад оролцох;

89.3.8.шүүхийн шийдвэр, тогтоол, шүүгчийн захирамжийн төсөл боловсруулах;

89.3.9.улсын тэмдэгтийн хураамж төлөгдсөн эсэхийг хянах;

89.3.10.хуульд заасан бусад.

89.4.Шүүгчийн туслахаар гурваас доошгүй жил ажилласан бол анхан шатны шүүхийн шүүгчийн сонгон шалгаруулалтад оролцох эрхтэй.

90 дүгээр зүйл.Шүүх хуралдааны нарийн бичгийн дарга

90.1.Шүүхэд шүүх хуралдааны нарийн бичгийн дарга ажиллана.

90.2.Шүүх хуралдааны нарийн бичгийн дарга шүүх хуралдааныг даргалагчийн удирдлага дор дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

90.2.1.шүүх хуралдааны техник, зохион байгуулалтын бэлтгэлийг хангах;

90.2.2.шүүх хуралдааны тэмдэглэл хөтлөх;

90.2.3.шүүх хуралдааныг дууны, дуу-дүрсний бичлэгээр баталгаажуулах;

90.2.4.шүүх хуралдааны тэмдэглэлийг хэргийн оролцогчид хуульд заасны дагуу танилцуулан, шүүгчээр баталгаажуулж, хэрэгт хавсаргах.

91 дүгээр зүйл.Шүүхийн захиргааны бусад ажилтан

91.1.Шүүхийн зохион байгуулалт, мэдээлэл зүйн болон аж ахуй, санхүү, архив, бичиг хэргийн ажил, аюулгүй байдал, техникийн үйлчилгээ зэргийг хариуцсан шүүхийн Тамгын газрын ажилтны чиг үүргийг Ерөнхий зөвлөл тогтооно.

91.2.Шүүхийн захиргааны ажилтан энэ хуульд заасан чиг үүргээс гадна хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэх холбогдох хуульд заасан тусгай эрх, үүрэг болон төрийн захиргааны албан хаагчийн хувьд төрийн албаны тухай хууль тогтоомжид заасан нийтлэг эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ.

91.3.Шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлагчийн үйл ажиллагааг холбогдох хуулиар зохицуулна.

92 дугаар зүйл.Шүүхийн захиргааны ажилтны ёс зүй

92.1.Шүүхийн захиргааны ажилтан төрийн албан хаагчийн ёс зүйн нийтлэг дүрэм, хэм хэмжээг мөрдөхөөс гадна ёс зүйн дараах ерөнхий шаардлагыг биелүүлж ажиллана:

92.1.1.шүүхэд хянан шийдвэрлэгдэж байгаа хэрэг, маргааны талаар тухайн хэргийн оролцогч, сонирхогч этгээдэд зөвлөгөө, мэдээлэл өгөхгүй, аливаа хэлбэрээр бусдад зуучлахгүй байх;

92.1.2.шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдээгүй хэрэг, маргааны талаар хувийн таамаглал, урьдчилсан дүгнэлтээ бусдад илэрхийлэхгүй байх;

92.1.3.хэргийн оролцогчтой хувийн харилцаа тогтоохгүй байх;

92.1.4.ажлын бус цагаар шүүхийн нэр хүндэд харшлах аливаа зохисгүй үйлдэл гаргахгүй байх;

92.1.5.шүүхэд хүндэтгэлтэй хандаж, ажлын байр, олон нийтийн дунд биеэ зөв авч явах.

93 дугаар зүйл.Шүүхийн захиргааны ажилтны сахилгын зөрчилд гомдол гаргах, түүнийг шийдвэрлэх

93.1.Шүүхийн захиргааны ажилтныг мэргэжил, сахилгын зөрчил гаргасан гэж үзсэн этгээд тухайн шүүхийн Тамгын газрын даргад гомдол гаргана.

93.2.Ёс зүйн шаардлагыг зөрчсөн шүүхийн захиргааны ажилтанд Төрийн албаны тухай хууль болон Хөдөлмөрийн тухай хуульд заасны дагуу эрх бүхий албан тушаалтан сахилгын шийтгэл оногдуулна.

94 дүгээр зүйл.Шүүхийн захиргааны ажилтны сургалт

94.1.Шүүхийн захиргааны ажилтан Ерөнхий зөвлөлөөс зохион байгуулсан мэргэжлийн сургалтад хамрагдана.

АРВАН ТАВДУГААР БҮЛЭГ САХИЛГЫН ХОРОО

95 дугаар зүйл.Сахилгын хороо

95.1.Энэ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу шүүгчийг албан тушаалаас нь түдгэлзүүлэх, огцруулах болон сахилгын бусад шийтгэл оногдуулах чиг үүрэг бүхий бие даасан байгууллага болох Сахилгын хороо ажиллах бөгөөд улсын хэмжээнд нэг байна.

95.2.Сахилгын хороо орон тооны есөн гишүүнээс бүрдэнэ.

95.3.Сахилгын хорооны бүрэлдэхүүнд орох шүүгч гишүүн нь шүүгчээр 10-аас доошгүй жил ажилласан, сахилгын шийтгэлгүй, бусад гишүүн нь хууль зүйн өндөр мэргэшилтэй, эрх зүйч мэргэжлээр 10-аас доошгүй жил ажилласан, төрийн алба хаах насны дээд хязгаарт хүрээгүй, сүүлийн таван жил шүүгч, улс төрийн албан тушаал болон улс төрийн намын удирдах албан тушаал эрхэлж байгаагүй, эрүүгийн хариуцлага хүлээж байгаагүй Монгол Улсын иргэн байна.

95.4.Сахилгын хорооны бүрэлдэхүүнд хяналтын шатны шүүхээс нэг, давж заалдах шатны шүүхээс хоёр, анхан шатны шүүхээс нэг шүүгчийг Нийт шүүгчийн чуулганаас нууц санал хураалтаар сонгож, Сахилгын хорооны бүрэлдэхүүнд орох бусад таван гишүүнийг нээлттэй сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр Улсын Их Хурал томилно. Сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүн нь шүүгчээр ажиллаж байгаагүй иргэн байна.

/Үндсэн хуулийн цэцээс энэ хэсгийн "... Сахилгын хорооны бүрэлдэхүүнд орох бусад таван гишүүнийг нээлттэй сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр Улсын Их Хурал томилно. ..." гэснийг Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 3 дугаар дүгнэлтээр түдгэлзүүлсэн бөгөөд Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 3 дугаар дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 9 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 2 дугаар тогтоолоор хүчингүй болсонд тооцсон./

95.5.Нийт шүүгчийн чуулган энэ хуулийн 77.12, 77.13, 77.14, 77.15, 77.16, 77.17, 77.18-д заасан журмаар Сахилгын хорооны шүүгч гишүүнийг нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд, тэгш сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар гаргаж, олонхын саналаар сонгоно. Улсын Их Хурал энэ хуулийн 77.1, 77.2, 77.3, 77.4, 77.5, 77.6, 77.7, 77.8, 77.9, 77.10-т заасан журмыг баримтлан Сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнийг сонгон шалгаруулж, томилно.

/Үндсэн хуулийн цэцээс энэ хэсгийн "... Улсын Их Хурал энэ хуулийн 77.1, 77.2, 77.3, 77.4, 77.5, 77.6, 77.7, 77.8, 77.9, 77.10-т заасан журмыг баримтлан Сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнийг сонгон шалгаруулж, томилно. " гэснийг Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 3 дугаар дүгнэлтээр түдгэлзүүлсэн бөгөөд Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 3 дугаар дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 9 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 2 дугаар тогтоолоор хүчингүй болсонд тооцсон./

95.6.Сахилгын хорооны шүүгч гишүүнд нэр дэвшүүлэх, сонгох ажиллагаанд хараат бус, нээлттэй, ил тод байдлыг хангах болон үүссэн асуудлыг шийдвэрлэхэд зайлшгүй шаардлагатай дэгийг Нийт шүүгчийн чуулган батална.

95.7.Сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнийг сонгон шалгаруулж, томилох ажиллагаанд хараат бус, нээлттэй, ил тод байдлыг хангах журмыг Байнгын хороо энэ хуульд нийцүүлэн батална.

/Үндсэн хуулийн цэцээс энэ хэсгийг Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 3 дугаар дүгнэлтээр түдгэлзүүлсэн бөгөөд Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 3 дугаар дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 9 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 2 дугаар тогтоолоор хүчингүй болсонд тооцсон./

95.8.Сахилгын хорооны бүрэлдэхүүнд Ерөнхий зөвлөлийн гишүүн, шүүхийн захиргааны байгууллагын ажилтан, өмгөөлөгч, прокурор, төрийн алба хаах насны дээд хязгаарт хүрсэн болон сүүлийн таван жилд улс төрийн албан тушаал болон улс төрийн намын удирдах албан тушаал эрхэлж байсан иргэн орохыг хориглоно.

95.9.Сахилгын хорооны гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа зургаан жил байх бөгөөд зөвхөн нэг удаа сонгогдож, томилогдоно. Сахилгын хорооны гишүүний бүрэн эрх сонгогдож, томилогдсоноор эхэлж, дараагийн гишүүн сонгогдож, томилогдсоноор дуусгавар болно.

95.10.Сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүний албан тушаалын зэрэг зиндаа, цалин хөлс, нэмэгдлийн хэмжээг Улсын Их Хурал тогтооно.

- 95.11.Сахилгын хорооны даргыг гишүүд дотроосоо нэг жилийн хугацаагаар олонхын саналаар нууц санал хураалтаар зөвхөн нэг удаа сонгоно. Сахилгын хорооны даргын сул орон тоо гарснаас хойш 14 хоногийн дотор даргыг сонгоно.
- 95.12.Сахилгын хороо бүрэн эрхийнхээ хүрээнд өргөдөл, мэдээлэл, гомдол, эсэргүүцэл, сахилгын хэргийг дангаар болон хамтын зарчмаар хянан хэлэлцэж, илээр санал хурааж, шийдвэрээ олонхын саналаар гаргана.
- 95.13.Сахилгын хорооны дарга, гишүүн хүний нэр төр, алдар хүнд, эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх, шударга байх, төвийг сахих, хууль дээдлэх, ялгаварлан гадуурхахгүй байх, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх, гишүүний нэр хүндээ эрхэмлэх зарчмыг баримтална.
- 95.14.Сахилгын хорооны үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр хуралдаан байна.
- 95.15.Сахилгын хорооны гишүүдийн гуравны хоёр нь бүрдсэнээр түүнийг бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх бүрэлдэхүүнтэйд тооцно.
- 95.16.Сахилгын хорооны дарга, гишүүнийг бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд аливаа этгээд хөндлөнгөөс оролцох, нөлөөлөх, заавар өгөх, үйл ажиллагаанд нь саад учруулахыг хориглоно.
- 95.17.Сахилгын хороо ажлын албатай байх бөгөөд бүтэц, орон тоо, үйл ажиллагааг зохицуулах дүрэмтэй байна.
- 95.18.Сахилгын хороо бие даасан төсөвтэй байх бөгөөд Сахилгын хороог чиг үүргээ хэрэгжүүлэх, үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулах нөхцөлийг төр хангана.
- 95.19.Сахилгын хороо хэвлэмэл хуудас, тамга, тэмдэгтэй байна.
- 95.20.Сахилгын хорооны шийдвэр хууль ёсны, үндэслэл бүхий байх бөгөөд захирамж, тогтоол, магадлал хэлбэртэй байна.
- 95.21.Сахилгын хорооны төсвийг боловсруулж батлахад энэ хуулийн 46.8-д заасан журмыг баримтална.

96 дугаар зүйл.Сахилгын хорооны зөвлөгөөн

- 96.1.Сахилгын хорооны нийт гишүүнээс бүрдсэн Сахилгын хорооны зөвлөгөөн ажиллана.
- 96.2.Сахилгын хорооны зөвлөгөөн дараах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ:
- 96.2.1.Сахилгын хорооны хөдөлмөрийн дотоод журмыг хуульд нийцүүлэн батлах;
 - 96.2.2.гомдол шийдвэрлэх бүрэлдэхүүн, Сахилгын хорооны хуралдаан болон хянан үзэх хуралдаан /цаашид "хуралдаан" гэх/ даргалагчийн дарааллыг тогтоох;
 - 96.2.3.Сахилгын хорооны гишүүнийг мэргэшүүлэх сургалтыг төлөвлөх, зохион байгуулах;
 - 96.2.4.Сахилгын хорооны даргыг гишүүд дотроосоо сонгох;
 - 96.2.5.сахилгын хэрэг, өргөдөл, мэдээлэл, гомдол хүлээн авах, хуваарилах болон сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх гишүүн, бүрэлдэхүүнийг сугалаагаар томилох нарийвчилсан журмыг энэ хуулийн 19.3, 19.4-д заасан нөхцөл, шаардлагад нийцүүлэн баталж, нээлттэй байлгах;
 - 96.2.6.сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэхэд зайлшгүй шаардлагатай журмыг энэ хуульд нийцүүлэн батлах;
 - 96.2.7.Сахилгын хорооны зөвлөгөөний дэгийг тогтоох;
 - 96.2.8.Сахилгын хорооны гишүүнд гурван сараас дээш хугацаагаар эмчилгээ хийлгэх чөлөө олгох;
 - 96.2.9.Сахилгын хорооны ажлын албаны даргыг томилох, чөлөөлөх;
 - 96.2.10.энэ хуулийн 39.4, 49.8-д заасны дагуу хянан үзэж, шүүгчийн бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэхийг шийдвэрлэх, энэ хуулийн 39.6-д заасны дагуу шүүгчийн бүрэн эрхийг сэргээх;
 - 96.2.11.Сахилгын хорооны ажлын албаны ажилтны ёс зүйн дүрмийг батлах;
 - 96.2.12.энэ хуулийн 83.8, 116.2-т заасан журам, энэ хуулийн 95.17-д заасан дүрмийг батлах;
 - 96.2.13.Сахилгын хорооны ажлын албаны хагас, бүтэн жилийн ажлын тайланг сонсох;
 - 96.2.14.энэ хуулийн 83.4-т заасны дагуу Ерөнхий зөвлөлийн гишүүнд сахилгын хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх, сахилгын хэрэг үүсгэсэн тохиолдолд хараат бус шинжээч томилох;
 - 96.2.15.энэ хуулийн 97.2.6-д заасан мэдээлэлтэй танилцах;
 - 96.2.16.энэ хуульд заасан бусад.
- 96.3.Сахилгын хорооны зөвлөгөөн ээлжит болон ээлжит бус хэлбэртэй байх бөгөөд ээлжит зөвлөгөөнийг улиралд нэгээс доошгүй удаа, ээлжит бус зөвлөгөөнийг Сахилгын хорооны дарга, эсхүл гишүүдийн гуравны нэгийн саналаар хуралдуулна.
- 96.4.Сахилгын хорооны гишүүдийн дийлэнх олонх оролцсоноор зөвлөгөөнийг хүчинтэйд тооцох бөгөөд энэ хуулийн 96.2-т заасан асуудлыг зөвлөгөөнд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар шийдвэрлэж, тогтоол гаргана.

97 дугаар зүйл.Сахилгын хорооны дарга, гишүүний бүрэн эрх

- 97.1.Сахилгын хорооны гишүүн дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх бөгөөд бүрэн эрхийнхээ хүрээнд захирамж гаргана:

97.1.1.хуралдааныг даргалах;

97.1.2.хуралдааныг товлон зарлах, хуралдуулах, сахилгын хэргийн оролцогчийг тогтоох;

97.1.3.хуралдааны бэлтгэлийг хангах ажлыг ажлын албатай хамтран зохион байгуулах;

97.1.4.бүрэлдэхүүнтэйгээр сахилгын хэрэг, гомдол, эсэргүүцэл хянан шийдвэрлэхэд оролцох;

97.1.5.бүрэлдэхүүнтэйгээр хянан шийдвэрлэж байгаа сахилгын хэрэг, гомдол, эсэргүүцлийн талаар саналаа бие даан гаргах, тусгай саналтай бол бичгээр гаргаж, сахилгын хэрэгт хавсаргах;

97.1.6.сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг энэ хуульд заасан дэг, журам, хугацааны дагуу явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх, хуралдааны дэг зөрчсөн сахилгын хэргийн оролцогч болон бусад этгээдэд хуульд заасан арга хэмжээ авах, шийтгэл оногдуулах;

97.1.7.Сахилгын хорооны даргад нэрээ дэвшүүлэх, хуульд зааснаар Сахилгын хорооны даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэх;

97.1.8.багшлах болон эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил эрхлэх;

97.1.9.энэ хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

97.2.Сахилгын хорооны дарга энэ хуулийн 97.1-д зааснаас гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх бөгөөд бүрэн эрхийнхээ хүрээнд тушаал, захирамж гаргана:

97.2.1.Сахилгын хороог дотоод, гадаад харилцаанд төлөөлөх;

97.2.2.Сахилгын хорооны зөвлөгөөнийг товлон зарлах, бэлтгэлийг хангах, хуралдуулах, гарсан шийдвэрийн биелэлтийг зохион байгуулах;

97.2.3.энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол хуралдааны даргалагч болон бүрэлдэхүүнийг томилсон шийдвэрийг албажуулах;

97.2.4.сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай хамааралгүй асуудлаар ирүүлсэн өргөдөл, гомдолд ажлын албаар дамжуулан хариу өгөх ажлыг зохион байгуулах;

97.2.5.Сахилгын хорооны гишүүнд энэ хуулийн 96.2.8-д зааснаас богино хугацааны чөлөө олгох эсэхийг Сахилгын хорооны зөвлөгөөнөөр хэлэлцүүлэн шийдвэрлэх, хөдөлмөрийн дотоод журамд заасан чөлөөг дангаар олгох;

97.2.6.өргөдөл, мэдээлэл, гомдол, эсэргүүцэл, сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны чанар, үр дүн, сахилгын хэргийн хөдөлгөөний ерөнхий удирдлага, хяналтын талаар Сахилгын хорооны зөвлөгөөнд мэдээлэл хийх;

97.2.7.төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн хувьд төсвийн төсөл боловсруулж, хуульд заасны дагуу эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэх;

97.2.8.Сахилгын хорооны үйл ажиллагааны тайланг нэгтгэж Сахилгын хорооны зөвлөгөөнд танилцуулах;

97.2.9.сахилгын хэргийн оролцогчоос гаргасан сахилгын хорооны гишүүнийг татгалзан гаргах тухай хүсэлтийг энэ хуульд заасны дагуу шийдвэрлэх;

97.2.10.энэ хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

97.3.Сахилгын хорооны даргыг түр эзгүйд, эсхүл сул орон тоо гарсан тохиолдолд дараагийн даргыг сонгох хүртэл Сахилгын хорооны хамгийн ахмад настай гишүүн Сахилгын хорооны даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэнэ.

97.4.Сахилгын хорооны гишүүн энэ хуулийн 44.2-т заасан этгээдтэй уулзсан, харилцсан бөгөөд уг этгээд өөрөө, эсхүл бусдаар дамжуулан аливаа хэлбэрээр нөлөөлсөн, нөлөөлөхөөр оролдсон, үүрэг, чиглэл өгсөн бол энэ талаарх мэдээллийг агуулсан тэмдэглэл үйлдэж, битүүмжлэн Сахилгын хороонд ажлын гурван өдрийн дотор хүргүүлэх үүрэгтэй.

97.5.Сахилгын хороо энэ хуулийн 97.4-т заасны дагуу битүүмжлэн ирүүлсэн тэмдэглэлийг хадгалах бөгөөд Сахилгын хорооны гишүүний өөрийнх нь, эсхүл эрх бүхий байгууллагын хүсэлтээр холбогдох этгээдэд гарган өгнө.

98 дугаар зүйл.Сахилгын хорооны дарга, гишүүний үүрэг, хориглох зүйл

98.1.Сахилгын хорооны дарга, гишүүн дараах үүрэгтэй:

98.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуульд заасан чиг үүргээ хараат бусаар гүйцэтгэж, бусад гишүүний хараат бус байдалд хүндэтгэлтэй хандах;

98.1.2.албаны чиг үүргээ хэрэгжүүлэх мэдлэг, чадвараа байнга дээшлүүлэх;

98.1.3.Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд заасан албан тушаалтанд тавих хориглолт, хязгаарлалтыг дагаж мөрдөх;

98.1.4.энэ хуульд заасан бусад үүрэг.

98.2.Сахилгын хорооны дарга, гишүүнд дараах зүйлийг хориглоно:

98.2.1.илтгэгч гишүүнээр томилогдсоноос бусад тохиолдолд сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэг талыг байлцуулахгүйгээр нөгөө талтай харилцах, харилцах санаачилга гаргах, харилцахыг зөвшөөрөх;

98.2.2.бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх явцад олж мэдсэн төрийн болон албаны нууц, байгууллагын нууц, хүний эмзэг мэдээлэлтэй холбоотой мэдээллийг задруулах, албан үүрэгтэйгээ холбоогүй зорилгоор ашиглах;

[Энэ заалтад 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

98.2.3.өөрийн, гэр бүлийн гишүүний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол хөндөгдсөнөөс бусад тохиолдолд шүүхэд хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцох, бусдыг төлөөлөх;

98.2.4.сахилгын хэргийн оролцогч болон хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд ашиг сонирхол нь хөндөгдөх этгээдээс бэлэг, шан харамж, зээл, эд хөрөнгө, хандив, үйлчилгээ, бусад үнэ бүхий зүйл авах;

98.2.5.хараат бус, төвийг сахих байдалд харшлах улс төрийн үйл ажиллагаанд оролцох;

98.2.6.өөрийн, эсхүл бусдын ашиг сонирхлыг хангах зорилгоор албан тушаалын нэр хүндийг урвуулан ашиглах, зохисгүй байдал гаргах;

98.2.7.энэ хуулийн 50, 51.1, 52, 53, 82.2.1-д заасан хориглосон, хязгаарласан, үүрэгжүүлсэн зохицуулалтыг зөрчих;

98.2.8.энэ хуульд заасан бусад.

98.3.Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол Сахилгын хорооны дарга, гишүүн дараах тохиолдолд сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанаас татгалзан гарах үүрэгтэй:

98.3.1.өргөдөл, мэдээллийг өөрөө, эсхүл түүний хамаарал бүхий этгээд гаргасан;

98.3.2.сахилгын хэргийн оролцогчийн гэр бүлийн гишүүн, төрөл, садан, эсхүл түүнтэй хувийн харилцаатай;

98.3.3.ашиг сонирхлын зөрчил үүсэж болзошгүй нөхцөл байдал бий болсон;

98.3.4.тухайн хэргийг шударгаар шийдвэрлэж чадах эсэх талаар үндэслэл бүхий эргэлзээ байвал.

98.4.Сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх явцад Сахилгын хорооны гишүүний өөрийн, эсхүл сахилгын хэргийн оролцогчийн хүсэлтээр нэгээс илүү гишүүнийг татгалзан гаргахыг хориглоно. Хуралдааны бүрэлдэхүүн хүрэлцэхээр байгаа бол энэ хуулийн 98.3-т заасан үндэслэлээр нэгээс илүү гишүүнийг татгалзан гарах асуудлыг шийдвэрлэж болно.

98.5.Сахилгын хорооны дарга, гишүүнийг дараах үндэслэлээр огцруулна:

98.5.1.албан тушаалын байдал, эрх нөлөөгөө урвуулан ашиглаж өөртөө, эсхүл бусдад давуу байдал бий болгосон;

98.5.2.албан үүрэгтэй нь холбоотой, эсхүл өөрт нь итгэмжлэн мэдэгдсэн төрийн нууцыг задруулсан;

98.5.3.гэм буруутайд тооцож эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болсон;

98.5.4.энэ хуулийн 98.1, 98.2, 98.3-т заасныг ноцтой, эсхүл удаа дараа зөрчсөн.

98.6.Сахилгын хэрэгт шалгагдаж байгаа Сахилгын хорооны дарга, гишүүн энэ хуулийн 102.1.1, 102.1.2-т заасан эрх эдэлж, энэ хуулийн 102.2-т заасан үүргийг биелүүлнэ.

98.7.Сахилгын хорооны гишүүнийг бүрэн эрхийнхээ хүрээнд гаргасан, эсхүл санал өгсөн шийдвэрийн агуулгад үндэслэн огцруулах, бусад сахилгын шийтгэл оногдуулахыг хориглоно.

99 дүгээр зүйл.Сахилгын хорооны гишүүнийг чөлөөлөх, огцруулах, сахилгын бусад шийтгэл оногдуулах

99.1.Сахилгын хорооны дарга, гишүүнийг дараах үндэслэлээр үүрэгт ажлаас нь чөлөөлнө:

99.1.1.бүрэн эрхийн хугацаа дуусгавар болсон;

99.1.2.өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгох насанд хүрсэн, эрүүл мэндийн байдал, бусад хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар албан үүргээ гүйцэтгэх боломжгүй болсон;

99.1.3.өөрөө хүсэлт гаргасан.

99.2.Энэ хуулийн 98.5-д заасан зөрчил гарсан тухай өргөдөл, мэдээллийг Ерөнхий зөвлөлд гаргана.

99.3.Ерөнхий зөвлөл Сахилгын хорооны гишүүний талаарх өргөдөл, мэдээллийг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор сахилгын хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх бөгөөд сахилгын хэрэг үүсгэсэн бол тухайн өргөдөл, мэдээллийн үндэслэлийг шалгах шинжээч томилно.

99.4.Шинжээч томилогдсоноосоо хойш 30 хоногийн дотор өргөдөл, мэдээлэлд дурдсан зөрчлийн талаарх баримт, мэдээллийг цуглуулж, хууль зүйн дүгнэлт гаргах бөгөөд зайлшгүй шаардлагатай гэж үзвэл хугацааг нэг удаа 30 хүртэл хоногоор сунгаж болно.

99.5.Шинжээч энэ хуулийн 98.5-д заасан зөрчил гарсан байх үндэслэлтэй гэсэн дүгнэлт гаргасан бол Ерөнхий зөвлөл уг дүгнэлтийг эрх бүхий этгээдэд даруй хүргүүлж, Сахилгын хорооны гишүүнийг огцруулах эсэх асуудлыг дараах журмаар шийдвэрлэнэ:

99.5.1.Сахилгын хорооны шүүгч гишүүнийг огцруулах асуудлыг энэ хуулийн 20 дугаар зүйлд заасан журмын дагуу Нийт шүүгчийн чуулганыг зохион байгуулж, Нийт шүүгчийн чуулганд оролцогчдын олонхын саналаар нууц санал хураалтаар шийдвэрлэх;

99.5.2.Сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнийг огцруулах асуудлыг Байнгын хороогоор хэлэлцэж, санал, дүгнэлтээ Улсын Их

Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар шийдвэрлэх.

99.6.Сахилгын хорооны дарга, гишүүн энэ хуулийн 98.1, 98.2, 98.3-т заасныг зөрчсөн үйлдэлд огцруулах шийтгэл оногдуулахааргүй бол зөрчлийн шинж, хэр хэмжээнд тохируулан зөрчилд хаалттай, эсхүл нээлттэй сануулах шийтгэлийг Сахилгын хороо оногдуулах бөгөөд уг асуудлыг шийдвэрлэхэд шалгагдаж байгаа гишүүнийг оролцуулахгүй. Зөрчлийн талаарх өргөдөл, мэдээллийг хүлээн авах, сахилгын хэрэг үүсгэх, шалгах, хянан шийдвэрлэх журмыг хараат бус, бодитой байх зарчимд нийцүүлэн Ерөнхий зөвлөл батална.

100 дугаар зүйл.Сахилгын хорооны ажлын алба

100.1.Сахилгын хорооны ажлын албаны дарга хууль зүйн дээд боловсролтой, Төрийн албаны тухай хуульд заасан шаардлагыг хангасан байна.

100.2.Ажлын алба Сахилгын хорооны дарга, гишүүн бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд туслалцаа үзүүлэх, үйл ажиллагааг хэвийн явуулах нөхцөлийг хангах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

100.3.Ажлын албаны дарга дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

100.3.1.ажлын албыг өдөр тутмын удирдлагаар хангах;

100.3.2.ажлын албаны ажилтныг томилж, чөлөөлөх;

100.3.3.төсвийг захиран зарцуулах;

100.3.4.ажлын тайланг Сахилгын хороонд тайлагнах;

100.3.5.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

100.4.Ажлын алба дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

100.4.1.Сахилгын хороонд харьяалагдах өргөдөл, мэдээлэл, гомдлыг хүлээн авч бүртгэх;

100.4.2.өргөдөл, мэдээлэл гаргагчид сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцын талаар мэдээлэл өгөх;

100.4.3.Сахилгын хорооны болон ажлын албаны дарга, гишүүний өгсөн үүрэг, даалгаврыг зохих журмын дагуу шуурхай гүйцэтгэх;

100.4.4.захирамж, нотлох дүгнэлт, сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгох санал, магадлал, тогтоол бэлтгэхэд Сахилгын хорооны гишүүнд туслэх;

100.4.5.Сахилгын хорооны гишүүнийг шаардлагатай хууль тогтоомж, мэдээллээр хангах;

100.4.6.Сахилгын хорооны дарга, гишүүнд техник, зохион байгуулалтын туслалцаа үзүүлэх;

100.4.7.хуралдааны бэлтгэлийг зохион байгуулах, шийдвэрийг албажуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих, үйл ажиллагааг хэвийн явуулах нөхцөлөөр хангах;

100.4.8.энэ хуульд заасны дагуу захирамж, тогтоол, магадлал, албан бичиг, бусад баримт бичгийг холбогдох этгээдэд хүргэх;

100.4.9.Сахилгын хорооноос гаргасан шийдвэрийн талаар бүртгэл хөтөлж, тайлан гаргах;

100.4.10.сахилгын хэрэг, Сахилгын хорооны шийдвэр, албан бичиг, бусад баримт бичгийг хадгалах, хамгаалах, зохих журмын дагуу архивлах;

100.4.11.энэ хуульд заасан бусад чиг үүрэг.

100.5.Ажлын албаны дарга, ажилтан ёс зүйн дүрмийг мөрдөхөөс гадна энэ хуулийн 98.1, 98.2, 98.3-т заасан зохицуулалт нэгэн адил хамаарна.

100.6.Энэ хуулийн 100.5-д заасан үүргээ ажлын албаны ажилтан зөрчсөн тухай өргөдөл, мэдээллийг ажлын албаны даргад, ажлын албаны дарга зөрчсөн тухай өргөдөл, мэдээллийг Сахилгын хорооны зөвлөгөөнд гаргана.

100.7.Энэ хуулийн 100.5-д заасныг зөрчсөн ажлын албаны дарга, ажилтанд Төрийн албаны тухай хууль болон Хөдөлмөрийн тухай хуульд заасны дагуу сахилгын шийтгэл оногдуулна.

АРВАН ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ САХИЛГЫН ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ

101 дүгээр зүйл.Шүүгчид холбогдох сахилгын хэргийг хянан шийдвэрлэх ерөнхий нөхцөл

101.1.Сахилгын хэргийг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь энэ хуулийн 55.1-д заасан сахилгын зөрчлийн тухай өргөдөл, мэдээлэл /цаашид "өргөдөл, мэдээлэл" гэх/-ийг хүлээн авах, сахилгын хэрэг үүсгэх, шалгах, Сахилгын хорооны хуралдаанаар хянан шийдвэрлэх, гомдол, эсэргүүцэл гаргах, гомдол, эсэргүүцлийг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанаас бүрдэнэ.

101.2.Сахилгын хороо шүүгчийн сахилгын хэргийг хянан шийдвэрлэхдээ хууль дээдлэх, шударга, ил тод, хараат бус байх, өргөдөл, мэдээллийг заавал хянан шийдвэрлэх зарчмыг мөрдлөг болгоно.

101.3.Энэ хуулийн 104.2-т заасны дагуу сахилгын хэрэг үүсгэсэн бол өргөдөл, мэдээллээсээ татгалзсан эсэхээс үл хамааран

сахилгын хэргийг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг явуулна.

101.4.Сахилгын хорооны хуралдаан зарлахаас өмнө өргөдөл, мэдээлэлд дурдагдаагүй шүүгчийн сахилгын зөрчлийн шинжтэй үйл баримт сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх явцад илэрсэн бол тухайн шүүгчид сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулна.

101.5.Сахилгын зөрчилд холбогдох шүүгч /цаашид "холбогдох шүүгч" гэх/, түүний итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийг сахилгын хэргийн оролцогч гэнэ.

102 дугаар зүйл.Сахилгын хэргийн оролцогчийн эрх, үүрэг

102.1.Сахилгын хэргийн оролцогч сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд дараах эрхтэй:

102.1.1.өргөдөл, мэдээлэл, сахилгын хэргийн баримттай танилцах, тэмдэглэл хийх, хуулбарлан авах, амаар болон бичгээр тайлбар гаргах, нотлох баримт гаргаж өгөх;

102.1.2.хуралдаанд биечлэн болон цахимаар оролцох, тайлбар гаргах, хуралдааныг хойшлуулах талаарх хүсэлтийг нэг удаа бичгээр болон цахимаар гаргах;

102.1.3.Сахилгын хорооны гишүүн, хуралдааны бүрэлдэхүүнийг энэ хуульд заасан үндэслэлээр татгалзан гаргах хүсэлт гаргах;

102.1.4.Сахилгын хорооны гишүүний гаргасан захирамж, Сахилгын хорооны магадлалыг эс зөвшөөрвөл энэ хуульд заасны дагуу гомдол гаргах.

102.2.Сахилгын хэргийн оролцогч болон бусад этгээд сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд дараах үүрэгтэй:

102.2.1.сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам, хуралдааны дэгийг сахих;

102.2.2.дуудсанаар хүрэлцэн ирэх;

102.2.3.шаардсан нотлох баримтыг гаргаж өгөх.

102.3.Сахилгын хэргийн оролцогч болон бусад этгээд хуралдааны явцад дууны, дуу-дүрсний бичлэг хийх, утсаар ярихыг хориглоно. Энэ хуульд заасны дагуу хуралдааны тэмдэглэл хөтлөх зорилгоор дууны, дуу-дүрсний бичлэг хийхэд энэ хориглолт хамаарахгүй.

102.4.Согтуурсан, мансуурсан этгээдийг хуралдаанд оруулахыг хориглоно.

102.5.Сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам, хуралдааны дэг зөрчсөн этгээдэд хуралдаан даргалагч урьдчилан сануулна. Дахин зөрчил гаргасан этгээдийг хуралдаан даргалагч хуралдааны танхимаас гаргаж, энэ тухай хуралдааны тэмдэглэлд бичиж, хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

103 дугаар зүйл.Өргөдөл, мэдээлэл гаргах, хүлээн авах, хуваарилах

103.1.Шүүгчийг сахилгын зөрчил гаргасан гэж үзсэн хүн, албан тушаалтан, хуулийн этгээд холбогдох шүүгчид сахилгын хэрэг үүсгүүлэхээр Сахилгын хороонд өргөдөл, мэдээлэл гаргана.

103.2.Өргөдөл, мэдээллийг итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч гаргасан бол төлөөлөх эрх олгосон баримт бичиг болон итгэмжлэлийг хавсаргана.

103.3.Сахилгын хороо өргөдөл, мэдээллийг хүлээн авч, хавсаргасан баримт, хуудасны тоог бүртгэх дэвтэрт бичиж, гарын үсэг зуруулан, баримт үйлдэх ба хуудасны тоо, он, сар, өдөр, цаг, минутыг тэмдэглэн баталгаажуулна.

103.4.Өргөдөл, мэдээллийг хүлээн авсан даруй энэ хуулийн 96.2.5-д заасан журмаар Сахилгын хорооны гишүүн /цаашид "илтгэгч гишүүн" гэх/-нд хуваарилна.

104 дүгээр зүйл.Сахилгын хэрэг үүсгэх, үүсгэхээс татгалзах, гомдол хянан шийдвэрлэх

104.1.Илтгэгч гишүүн дараах тохиолдолд сахилгын хэрэг үүсгэхээс татгалзах тухай захирамж гаргана:

104.1.1.энэ хуулийн 55 дугаар зүйлд заасан зөрчилд хамаарахгүй бол;

104.1.2.өргөдөл, мэдээлэлд заасан үйл баримт, шүүгчийн үйл ажиллагааны талаар, эсхүл уг өргөдөл, мэдээллийн дагуу сахилгын хэрэг үүсгэхээс татгалзсан, сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон Сахилгын хорооны гишүүний захирамж, Сахилгын хорооны магадлал, тогтоол, хянан үзэх хуралдааны тогтоол хүчин төгөлдөр байгаа;

104.1.3.өргөдөл, мэдээлэл гаргасан этгээд тодорхойгүй.

104.2.Илтгэгч гишүүн өргөдөл, мэдээллийг хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор сахилгын хэрэг үүсгэх эсэх тухай захирамж гаргана.

104.3.Сахилгын хэрэг үүсгэхээс татгалзсан захирамжийг гаргаснаас хойш даруй өргөдөл, мэдээлэл гаргагчийн оршин суугаа газрын, эсхүл ажлын газрын хаягаар баталгаат шуудангаар, эсхүл ажлын албаны ажилтнаар хүргүүлнэ. Уг захирамжийг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор өргөдөл, мэдээлэл гаргагч Сахилгын хороонд гомдол гаргаж болно. Энэ хугацааны дотор гомдол гаргаагүй бол захирамж хүчин төгөлдөр болно.

104.4.Илтгэгч гишүүний сахилгын хэрэг үүсгэх тухай болон Сахилгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжаас

бусад захирамжид гаргасан гомдлыг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор энэ хуулийн 96.2.5-д заасан журмаар томилогдсон хоёр гишүүний бүрэлдэхүүн /цаашид "гомдол шийдвэрлэх бүрэлдэхүүн" гэх/-тэйгээр хэлэлцэж шийдвэрлэнэ. Уг бүрэлдэхүүнд илтгэгч гишүүн орохыг хориглоно.

104.5.Илтгэгч гишүүн нь шүүгч гишүүн бол гомдол шийдвэрлэх бүрэлдэхүүний хоёр нь шүүгч бус гишүүн байна. Илтгэгч гишүүн нь шүүгч бус бол гомдол шийдвэрлэх бүрэлдэхүүний нэг нь шүүгч, нөгөө нь шүүгч бус гишүүн байна.

104.6.Сахилгын хорооны гишүүнд гаргасан татгалзал, эсхүл бусад хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас энэ хуулийн 104.5-д заасан шаардлага хангагдахгүй болсон бол энэ хуулийн 96.2.5-д заасан журмаар Сахилгын хорооны бусад гишүүнийг гомдол шийдвэрлэх бүрэлдэхүүнд оруулж болох бөгөөд илтгэгч гишүүнийг оруулахыг хориглоно.

104.7.Гомдол шийдвэрлэх бүрэлдэхүүн дараах тогтоолын аль нэгийг гаргана:

104.7.1.захирамжийг хэвээр үлдээх, эсхүл захирамжийн үндэслэлийг өөрчлөн захирамжийг хэвээр үлдээх;

104.7.2.сахилгын хэрэг үүсгэхээс татгалзсан захирамжийг хүчингүй болгож, сахилгын хэрэг үүсгэх.

104.8.Энэ хуулийн 104.7-д заасан тогтоолыг гомдол шийдвэрлэх бүрэлдэхүүний хоёр гишүүн санал нэгтгэйгээр гаргана. Санал нэгдээгүй бол захирамжийг хэвээр үлдээнэ.

104.9.Энэ хуулийн 104.7-д заасан тогтоол нь эцсийн шийдвэр байна.

105 дугаар зүйл.Сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа

105.1.Сахилгын хэргийг үүсгэснээс хойш 60 хоногийн дотор, сахилгын хэргийг дахин шалгуулахаар буцааснаас хойш 30 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэнэ. Энэ хугацааг шаардлагатай тохиолдолд 30 хүртэл хоногоор нэг удаа сунгаж болно.

105.2.Илтгэгч гишүүн сахилгын хэргийг үүсгэсний дараа дараах шалгах ажиллагааг явуулна:

105.2.1.сахилгын хэрэг үүсгэсэн захирамж, тогтоол гарсан өдрөөс хойш 14 хоногийн дотор уг захирамж, тогтоолыг өргөдөл, мэдээллийн хуулбарын хамт холбогдох шүүгчид гардуулж, эсхүл энэ хуулийн 112.6, 112.7-д заасан журмаар хүргүүлж, энэ тухай баримтжуулах;

105.2.2.сахилгын хэргийн оролцогчид эрх, үүргийг нь тайлбарлан өгч, энэ тухай баримтжуулах;

105.2.3.сахилгын хэрэгт ач холбогдол бүхий нотлох баримтыг цуглуулах, гэрчийг дуудаж мэдүүлэг авах, шинжээч, орчуулагч, хэлмэрч томилох болон шаардлагатай бусад ажиллагааг явуулах;

105.2.4.сахилгын хэргийн оролцогчийг дуудан ирүүлэх;

105.2.5.сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх бэлтгэл ажлыг хангах, зохион байгуулах;

105.2.6.шаардлагатай тохиолдолд сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх хугацааг энэ хуульд заасны дагуу сунгах;

105.2.7.шаардлагатай тохиолдолд сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг энэ хуульд заасны дагуу түдгэлзүүлэх, сэргээх;

105.2.8.энэ хуульд заасан бусад ажиллагаа.

105.3.Холбогдох шүүгч энэ хуулийн 104.2, 104.7-д заасан сахилгын хэрэг үүсгэсэн тухай захирамж, тогтоолыг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор өргөдөл, мэдээллийн талаар бичгээр хариу тайлбар, нотлох баримт, нотлох баримт гаргах хүсэлт гаргаж болно.

105.4.Нэг шүүгчид холбогдуулан гаргасан хэд хэдэн өргөдөл, мэдээлэл, эсхүл хэд хэдэн шүүгчид холбогдуулан гаргасан нэг агуулга бүхий өргөдөл, мэдээлэлтэй хэд хэдэн сахилгын хэргийг нэгтгэн шалгаж, хянан шийдвэрлэж болно. Нэгтгэн гаргасан, эсхүл хэд хэдэн өргөдөл, мэдээлэл гаргасан болон хэд хэдэн шүүгчид холбогдуулан гаргасан өргөдөл, мэдээллийн шаардлагатай нэг болон хэд хэдэн хэргийг тусгаарлаж болно.

105.5.Сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбогдуулан шаардсан нотлох баримт, мэдээллийг холбогдох этгээд илтгэгч гишүүнд гаргаж өгөх үүрэгтэй.

105.6.Илтгэгч гишүүн дараах үндэслэлээр сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг захирамж гарган түдгэлзүүлнэ:

105.6.1.сахилгын хэргийн оролцогч хүнд өвчний учир эмчлүүлж байгаа бөгөөд төлөөлөгч томилох боломжгүй;

105.6.2.сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэхэд хэрэглэх хууль нь Монгол Улсын Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх талаар Үндсэн хуулийн цэц маргаан үүсгэсэн;

105.6.3.энэ хуулийн 106.7-д заасан ажиллагаа явуулж байгаа;

105.6.4.холбогдох шүүгчид үүсгэсэн эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэхээс өмнө сахилгын хэргийг хянан шийдвэрлэх боломжгүй;

105.6.5.энэ хуулийн 108.1-д заасан ажиллагаа явуулж байгаа.

105.7.Энэ хуулийн 105.6-д зааснаас бусад үндэслэлээр сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түдгэлзүүлэхийг хориглоно.

105.8.Сахилгын хэрэг шалгах ажиллагаа сахилгын хэргийн оролцогчоос бусад этгээдэд хаалттай байна.

105.9.Сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад энэ хуулийн 104.1, 104.2, 105.11-д зааснаас бусад асуудлаар гаргасан захирамжийг Сахилгын хорооны гишүүн ажлын гурван өдрийн дотор гаргаж, сахилгын хэргийн оролцогчид даруй хүргүүлэх бөгөөд сахилгын хэргийн оролцогч уг захирамжийг хүлээн авснаас хойш долоо хоногийн дотор Сахилгын хороонд гомдол гаргах эрхтэй. Уг захирамж илт үндэслэлгүй бол түүнийг гаргасан Сахилгын хорооны гишүүн хүчингүй болгох, эсхүл өөрчилж болно.

105.10.Сахилгын хэргийн оролцогч, эсхүл өргөдөл, мэдээлэл гаргагч энэ хуульд заасны дагуу илтгэгч гишүүний захирамжид гомдол гаргах хугацааг хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар хэтрүүлсэн бол хугацаа сэргээлгэх хүсэлтээ холбогдох нотлох баримтын хамт илтгэгч гишүүнд гаргах бөгөөд хүсэлтийг хангах эсэхийг илтгэгч гишүүн хүсэлтэд хавсаргасан баримтыг үндэслэн шийдвэрлэж, захирамж гаргана.

105.11.Сахилгын хэрэг үүсгэх тухай захирамж, тогтоол гаргаснаас хойш илтгэгч гишүүн 30 хоногийн дотор дараах дүгнэлт, саналын аль нэгийг Сахилгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамж гаргана:

105.11.1.сахилгын зөрчил гаргасныг нотлох дүгнэлт;

105.11.2.сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгох санал.

105.12.Илтгэгч гишүүн энэ хуулийн 105.11-д заасан хугацааг зайлшгүй шаардлагатай тохиолдолд 30 хүртэл хоногоор нэг удаа сунгаж болно.

105.13.Энэ хуулийн 105.6-д заасан түдгэлзүүлсэн үндэслэл арилсан бол илтгэгч гишүүн сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг сэргээнэ.

106 дугаар зүйл.Нотлох баримт бүрдүүлэх ажиллагаа

106.1.Илтгэгч гишүүн сахилгын хэргийг хянан шийдвэрлэхэд ач холбогдол бүхий нотлох баримтыг цуглуулах үүрэгтэй.

106.2.Сахилгын хороо сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэхэд ач холбогдол бүхий нотлох баримтыг байгууллага, албан тушаалтан, хүнээс гаргуулан авах эрхтэй бөгөөд холбогдох этгээд гаргаж өгөх үүрэгтэй.

106.3.Холбогдох шүүгч хариу тайлбарын үндэслэлийн талаар нотлох баримтаа гаргаж өгөх ба гаргаж өгөх боломжгүй, эсхүл мэдэгдээгүй нотлох баримтын эх сурвалжийг заах үүрэгтэй.

106.4.Сахилгын хэргийн оролцогч өргөдөл, мэдээлэлтэй холбоотой нотлох баримттай хуралдаан товлороос өмнө танилцах эрхтэй.

106.5.Сахилгын хэргийн оролцогч, өргөдөл, мэдээлэл гаргагч, илтгэгч гишүүн хуурамч, хуульд заасан арга хэрэгслээр олж аваагүй нотлох баримт гаргахыг хориглоно. Энэ хэсэгт заасныг зөрчсөн гэм буруутай этгээдэд хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

106.6.Сахилгын хэрэгт хамааралгүй, нотолгооны ач холбогдолгүй, хуулиар зөвшөөрөгдөөгүй баримтыг хэргийн нотлох баримтаас хасах бөгөөд уг баримтыг шаардан гаргуулж болохгүй.

106.7.Хилийн чанадад нотлох баримт бүрдүүлэх шаардлагатай бол сахилгын хэргийн оролцогчийн хүсэлтээр, эсхүл Сахилгын хорооны санаачилгаар эрх бүхий байгууллагаар дамжуулан тухайн улсын зохих байгууллагад хандаж болно.

106.8.Нотлох баримтыг тал бүрээс нь бодитойгоор, тухайн сахилгын хэрэгт хамааралтай, ач холбогдолтой, үнэн зөв талаас нь үнэлнэ.

106.9.Хуулийн хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэр, эсхүл Сахилгын хорооны шийдвэрээр нэгэнт тогтоогдсон болон нийтэд илэрхий үйл баримт сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэхэд холбогдолтой байвал түүнийг дахин нотлохгүй.

106.10.Нотлох баримтыг хууль бус аргаар олж авсан, гаргасан, цуглуулсан бол нотлох баримтад тооцохгүй бөгөөд Сахилгын хорооны шийдвэрийн үндэслэл болохгүй.

106.11.Сахилгын хэргийн оролцогчийн гаргасан тайлбар бодит үнэнд нийцсэн, сахилгын хэрэгт авагдсан нотлох баримтад үндэслэсэн байна.

106.12.Энэ хуулийн 106.11-д заасан этгээд өөрийн тайлбарт холбогдох өөрт байгаа болон гаргах боломжтой нотлох баримтыг өгнө.

106.13.Гэрчээр дуудагдсан этгээд Сахилгын хороонд заавал хүрэлцэн ирэх ба үнэн зөв мэдүүлэг өгөх үүрэгтэй.

106.14.Гэрч мэдүүлэг өгөхөөс татгалзах, зайлсхийх, эсхүл зориуд худал мэдүүлэг өгсөн бол хуульд заасан хариуцлага оногдуулна.

106.15.Гэрч өөрийн болон гэр бүлийн гишүүн, эцэг, эх, үр хүүхдийнхээ эсрэг мэдүүлэг өгөхгүй байх эрхтэй.

106.16.Дараах хүнийг гэрчээр дуудах болон мэдүүлэг авч болохгүй:

106.16.1.албан үүргээ гүйцэтгэх замаар хэргийн нөхцөл байдлыг мэдэх болсон хэргийн оролцогч, тэдгээрийн төлөөлөгч;

106.16.2.иргэний эрх зүйн чадамжгүй этгээд.

107 дугаар зүйл.Бичмэл нотлох баримт

107.1.Сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэхэд ач холбогдол бүхий бичгийн хэлбэртэй баримтыг бичмэл нотлох баримт гэнэ.

107.2.Бичмэл нотлох баримтыг Сахилгын хороонд эх хувиар нь, хэрэв тухайн баримтын эх хувийг өгөх боломжгүй бол нотариатаар гэрчлүүлсэн хуулбарыг өгнө. Сахилгын хороо шаардлагатай гэж үзвэл тухайн баримтын эх хувийг шаардан авах эрхтэй.

107.3.Төрийн байгууллага, хуулийн этгээд нь бичмэл нотлох баримтыг өөрийн байгууллагын архивын "хуулбар үнэн" гэсэн тэмдэг дарж баталгаажуулах, эсхүл хуульд заасны дагуу цахим хэлбэрээр өгч болно.

108 дугаар зүйл.Шинжээчийн дүгнэлт

108.1.Тусгай мэдлэг шаардагдах асуудлыг тодруулахын тулд илтгэгч гишүүн өөрийн санаачилгаар, эсхүл сахилгын хэргийн оролцогчийн хүсэлтээр шинжээч томилж болно.

108.2.Шинжээч шинжилгээ хийж дүгнэлт гаргахдаа Шүүхийн шинжилгээний тухай хуульд заасан журмыг баримтална.

109 дүгээр зүйл.Тэмдэглэл

109.1.Сахилгын хорооны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны бүх тохиолдолд хуралдааны тэмдэглэл үйлдэнэ.

109.2.Хуралдааны тэмдэглэлийг ажлын алба хөтөлж, хянан шийдвэрлэх ажиллагааг явуулж байгаа гишүүн албажуулна.

109.3.Тэмдэглэлд ямар ажиллагааг хэн, хэзээ, хаана явуулсан, эхэлсэн, дууссан цаг, ажиллагаанд оролцсон болон байлцсан хүн нэг бүрийн ургийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, ажиллагааны дараалал, явц, илэрсэн нөхцөл байдлыг бичнэ.

109.4.Тэмдэглэлийг уг ажиллагаа явуулахад оролцсон болон байлцсан хүнд танилцуулах бөгөөд тэмдэглэлд засвар оруулахаар санал гаргах эрхтэйг тайлбарлана.

110 дугаар зүйл.Сахилгын хорооны хуралдаанд бэлтгэх ажиллагаа

110.1.Илтгэгч гишүүн нотлох дүгнэлт, сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгох саналыг Сахилгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлэх захирамж гаргаснаас хойш 14 хоногийн дотор энэ хуулийн 111.1-д заасан хуралдааныг товлон зарлаж, хуралдуулна.

110.2.Хуралдаан болохоос 14-өөс доошгүй хоногийн өмнө нотлох дүгнэлт, сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгох саналыг сахилгын хэргийн оролцогчийн оршин суугаа газрын, эсхүл ажлын газрын хаягаар баталгаат шуудангаар, эсхүл ажлын албаны ажилтнаар хүргүүлнэ.

110.3.Ажлын алба Сахилгын хорооны хуралдааны товыг бүрэлдэхүүний гишүүдэд мэдэгдэж, хуралдаан болохоос ажлын гурваас доошгүй хоногийн өмнө энэ хуулийн 105.11-д заасан захирамжийг холбогдох баримтын хамт хүргүүлнэ.

110.4.Сахилгын хэргийн оролцогчид Сахилгын хорооны хуралдаан болохоос долоогоос доошгүй хоногийн өмнө товыг мэдэгдэж, энэ тухай баримт үйлдэж, сахилгын хэрэгт хавсаргана. Сахилгын хэргийн оролцогч Сахилгын хорооны хуралдааны товыг лавлах үүрэгтэй.

110.5.Сахилгын хорооны хуралдаанд сахилгын хэргийн оролцогч оролцож болно. Сахилгын хэргийн оролцогч хуралдаан болохоос өмнө хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас хүрэлцэн ирэх боломжгүй тухай хүсэлтээ бичгээр болон цахимаар ирүүлсэн бол хуралдааныг хойшлуулж болох бөгөөд хэргийг хянан шийдвэрлэх хугацаа сахилгын хэрэг үүсгэснээс хойш 90 хоногоос хэтрэхгүй байна.

110.6.Сахилгын хорооны хуралдаан болохоос долоогоос доошгүй хоногийн өмнө товыг өргөдөл, мэдээлэл гаргагчид мэдэгдэж, энэ тухай баримт үйлдэж, сахилгын хэрэгт хавсаргана. Өргөдөл, мэдээлэл гаргагч нь гэрчээр дуудагдсанаас бусад тохиолдолд хуралдаанд ажиглагчаар оролцож болно.

110.7.Бүрэлдэхүүнд орсон гишүүнийг энэ хуулийн 98.3-т заасан үндэслэлээр татгалзан гаргах тухай сахилгын хэргийн оролцогчоос хүсэлт гаргавал тухайн гишүүнийг байлцуулахгүйгээр бүрэлдэхүүн уг асуудлыг шийдвэрлэнэ. Бүрэлдэхүүний санал тэнцсэн тохиолдолд тухайн гишүүнийг татгалзан гаргаж, хуралдааныг хойшлуулах тухай тогтоол гаргана.

111 дүгээр зүйл.Сахилгын хорооны хуралдаан

111.1.Сахилгын хорооны хуралдааны бүрэлдэхүүнд энэ хуулийн 96.2.5-д заасан журмаар томилогдсон гурван гишүүн орно.

111.2.Сахилгын хорооны хуралдааны бүрэлдэхүүний хоёр нь шүүгч бус гишүүн, нэг нь шүүгч гишүүн байх бөгөөд илтгэгч гишүүн орохыг хориглоно.

111.3.Сахилгын хорооны хуралдааныг энэ хуулийн 96.2.2-т заасан дарааллын дагуу бүрэлдэхүүний аль нэг гишүүн даргална.

111.4.Сахилгын хорооны хуралдааныг доор дурдсан дарааллаар явуулна:

111.4.1.даргалагч хуралдааныг нээж, хянан шийдвэрлэх гэж байгаа сахилгын хэргийн талаар танилцуулах;

111.4.2.хуралдааны ирцийг нарийн бичгийн дарга бүртгэж, ирээгүй оролцогчид хуралдааны товыг урьдчилан мэдэгдсэн эсэх, ямар шалтгаанаар ирээгүй болохыг хуралдаан даргалагчид танилцуулах;

111.4.3.даргалагч сахилгын хэргийн оролцогчийг танилцуулж, төлөөлөх бүрэн эрхийг шалгаж, эрх, үүргийг тайлбарлах;

111.4.4.даргалагч бүрэлдэхүүнийг танилцуулан, татгалзан гаргах эрхийг сахилгын хэргийн оролцогчид тайлбарлан өгөх;

- 111.4.5.сахилгын хэргийн оролцогчийн зүгээс шинээр нотлох баримт гаргаж өгөх эсэхийг асуух;
- 111.4.6.сахилгын хэргийн оролцогчийн гаргасан хүсэлтийг шийдвэрлэх;
- 111.4.7.илтгэгч гишүүн гомдол, хүсэлт, сахилгын зөрчил гарсныг нотлох дүгнэлт, сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгох саналыг танилцуулах;
- 111.4.8.сахилгын хэргийн оролцогчийн тайлбарыг сонсох;
- 111.4.9.гэрчийн мэдүүлэг сонсох, нотлох баримтыг шинжлэн судлах;
- 111.4.10.хуралдаанд оролцогч болон илтгэгч гишүүнээс асуулт асууж, хариулт авах;
- 111.4.11.сахилгын хэргийн оролцогч болон илтгэгч гишүүнээс нэмэлт тайлбарыг сонссоны дараа хуралдаан завсарлаж, бүрэлдэхүүн шийдвэр гаргахаар зөвлөлдөх тасалгаанд орох.

111.5.Зөвлөлдөх үед гишүүд хэлэлцэж байгаа асуудлаар ил санал хурааж, олонхын саналаар шийдвэрлэнэ. Сахилгын хорооны гишүүн санал өгөхөөс татгалзах, түдгэлзэх эрхгүй бөгөөд цагаан толгойн үсгийн дарааллаар саналаа хэлнэ. Зөвлөлдөх тасалгаанд гаргасан гишүүний санал нууц байна.

111.6.Сахилгын хорооны хуралдааныг нээлттэй явуулна. Хэргийн нотлох баримт, үйл явдал нь төрийн болон албаны нууц, байгууллагын нууц, хүний эмзэг мэдээлэлд хамаарах бол сахилгын хэргийн оролцогчийн хүсэлтээр, эсхүл гишүүний санаачилгаар хуралдааныг бүрэн, эсхүл зарим хэсгийг хаалттай явуулж болно.

[/Энэ хэсэг т 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

111.7.Сахилгын хорооны хуралдааны тэмдэглэлийг ажлын албаны ажилтан хөтөлж, хуралдаан даргалагч болон ажилтан ажлын долоон өдрийн дотор тэмдэглэлд гарын үсэг зурж, албажуулна.

111.8.Сахилгын хорооны гишүүнд гаргасан татгалзал, эсхүл бусад хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас энэ хуулийн 111.2-т заасан шаардлага хангагдахгүй болсон бол энэ хуулийн 96.2.5-д заасан журмаар Сахилгын хорооны хуралдааны бүрэлдэхүүнд нэгээс илүүгүй гишүүнийг оруулж болох бөгөөд илтгэгч гишүүнийг оруулахыг хориглоно.

112 дугаар зүйл.Сахилгын хорооны хуралдааны шийдвэр

112.1.Сахилгын хорооны хуралдаанаар сахилгын хэргийг хянан хэлэлцээд дараах шийдвэрийн аль нэгийг гаргана:

- 112.1.1.нотлох дүгнэлтийг хүчингүй болгож, сахилгын хэргийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгох;
- 112.1.2.сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгох саналыг хүлээн авч, сахилгын хэргийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгох;
- 112.1.3.нотлох дүгнэлтийг бүхэлд нь, эсхүл зарим хэсгийг хүлээн авч, шүүгчид сахилгын шийтгэл оногдуулах;
- 112.1.4.шүүгчийн гэмт хэргийн шинжтэй үйлдлийг шалгуулахаар эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд шилжүүлэх;
- 112.1.5.сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгох санал, эсхүл нотлох дүгнэлтийг хүчингүй болгож, дахин шалгуулахаар илтгэгч гишүүнд буцаах.

112.2.Сахилгын хорооны хуралдаан энэ хуулийн 112.1.1, 112.1.2, 112.1.3-т заасны дагуу сахилгын хэргийг шийдвэрлэж, магадлал гаргана.

112.3.Сахилгын хорооны хуралдаан энэ хуулийн 112.1.4, 112.1.5-д заасан болон хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотой бусад асуудлаар тогтоол гаргах бөгөөд тогтоол нь эцсийн шийдвэр байна.

112.4.Тогтоол, магадлал уншиж сонсгосноор хүчинтэй болох бөгөөд даргалагч, гишүүд гарын үсэг зурж, тамга дарж албажуулна. Бүрэлдэхүүнд орсон гишүүд тогтоол, магадлалд гарын үсэг зурахаас татгалзах эрхгүй.

112.5.Сахилгын хорооны хуралдаанаас гаргах тогтоол, магадлал дараах агуулга бүхий удиртгал, тодорхойлох, үндэслэх, тогтоох хэсэгтэй байна:

- 112.5.1.удиртгал хэсэгт тогтоол, магадлалыг хэзээ, хаана гаргасан, бүрэлдэхүүнд орсон гишүүнийг нэрлэн заах;
- 112.5.2.тодорхойлох хэсэгт нотлох дүгнэлт, сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгох санал, түүний үндэслэл болон сахилгын хэргийн оролцогчийн тайлбарын агуулгыг тусгах;
- 112.5.3.үндэслэх хэсэгт нотлох дүгнэлт, сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгох саналын талаар хууль зүйн үндэслэл, нотлогдсон байдлын талаар заах;
- 112.5.4.тогтоох хэсэгт сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэхэд үндэслэсэн хуулийн холбогдох заалт, шийтгэлийн төрөл, нотлох дүгнэлт, сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгох саналыг хэрхэн шийдвэрлэсэн болон гомдол гаргах талаар тодорхой тусгах.

112.6.Сахилгын хорооны тогтоол, магадлалыг гаргаснаас хойш 14 хоногийн дотор сахилгын хэргийн оролцогч болон өргөдөл, мэдээлэл гаргагчийн оршин суугаа газрын, эсхүл ажлын газрын хаягаар баталгаат шуудангаар, эсхүл ажлын албаны ажилтнаар хүргүүлнэ.

112.7.Энэ хуулийн 112.6-д заасны дагуу хүргүүлснээр магадлалыг гардан авсанд тооцох бөгөөд энэ нь гомдол гаргах хугацааг тоолох үндэслэл болно.

112.8.Энэ хуулийн 112.7-д заасны дагуу Сахилгын хорооны магадлалыг гардан авснаас хойш 14 хоногийн дотор сахилгын хэргийн оролцогч гомдол, илтгэгч гишүүн эсэргүүцэл Сахилгын хороонд гаргаж болно.

112.9.Сахилгын хэргийн оролцогч, эсхүл илтгэгч гишүүн энэ хуулийн 112.8-д заасан хугацааг хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар хэтрүүлсэн бол хугацаа сэргээлгэх хүсэлтээ холбогдох нотлох баримтын хамт магадлал гаргасан бүрэлдэхүүнд гаргах бөгөөд хүсэлтийг хангах эсэхийг уг бүрэлдэхүүн тухайн хүсэлтэд хавсаргасан баримтыг үндэслэн шийдвэрлэж, тогтоол гаргана. Тогтоол нь эцсийн шийдвэр байна.

112.10.Энэ хуулийн 112.5.4-т заасан тогтоох хэсэг нь захиран тушаах хэлбэртэй байна.

113 дугаар зүйл.Сахилгын хорооны хянан үзэх хуралдаан

113.1.Энэ хуулийн 112.8-д заасан гомдол, эсэргүүцлийг бичгээр гаргаж, дараах зүйлийг тусгана:

113.1.1.сахилгын хэргийн оролцогчийн, эсхүл илтгэгч гишүүний эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, албан тушаал;

113.1.2.магадлалын он, сар, өдөр, дугаар;

113.1.3.магадлалыг эс зөвшөөрсөн үндэслэл;

113.1.4.гомдол, эсэргүүцлийн шаардлага.

113.2.Сахилгын хорооны магадлалд гаргасан гомдол, эсэргүүцлийг энэ хуулийн 96.2.5-д заасан журмаар томилогдсон гурван гишүүний бүрэлдэхүүнтэйгээр хянан шийдвэрлэх бөгөөд уг бүрэлдэхүүн нь дараах шаардлагыг хангасан байна:

113.2.1.бүрэлдэхүүний хоёр нь шүүгч гишүүн, нэг нь шүүгч бус гишүүн байх;

113.2.2.Сахилгын хорооны тухайн магадлал гаргасан бүрэлдэхүүнийг оролцуулахгүй;

113.2.3.илтгэгч гишүүнийг оролцуулахгүй.

113.3.Сахилгын хорооны гишүүнд гаргасан татгалзал, эсхүл бусад хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас энэ хуулийн 113.2.1, 113.2.2-т заасан шаардлага хангагдахгүй болсон бол Сахилгын хорооны бусад гишүүнээс энэ хуулийн 96.2.5-д заасан журмаар хянан үзэх хуралдааны бүрэлдэхүүнд оруулж болох бөгөөд илтгэгч гишүүнийг оруулахыг хориглоно.

113.4.Сахилгын хорооны магадлалд гаргасан гомдол, эсэргүүцлийн үндэслэлд Сахилгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцээгүй шинэ нотлох баримтыг заах эрхгүй.

113.5.Энэ хуулийн 96.2.2-т заасан дарааллын дагуу томилогдсон хуралдаан даргалагч Сахилгын хорооны магадлалд гомдол, эсэргүүцэл гарсан талаар илтгэгч гишүүн, сахилгын хэргийн оролцогчид мэдэгдэж, танилцах боломжоор хангана.

113.6.Сахилгын хэргийн оролцогч гомдлоосоо татгалзсан бол гомдол гаргаагүйд тооцно.

113.7.Илтгэгч гишүүн эсэргүүцлээсээ татгалзах эрхгүй.

113.8.Сахилгын хорооны магадлалд гаргасан гомдол, эсэргүүцлийг хүлээж авснаас хойш 30 хоногийн дотор Сахилгын хорооны хянан үзэх хуралдаанаар шийдвэрлэж, дараах агуулга бүхий хяналтын тогтоолыг бүрэлдэхүүний гишүүдийн олонхын саналаар гаргана:

113.8.1.гомдол, эсэргүүцлийг хангахгүй орхиж, магадлалыг хэвээр үлдээх;

113.8.2.гомдол, эсэргүүцлийг бүхэлд нь, эсхүл зарим хэсгийг хангаж, магадлалд өөрчлөлт оруулах;

113.8.3.гомдол, эсэргүүцлийг бүхэлд нь, эсхүл зарим хэсгийг хангаж, магадлалыг хүчингүй болгож, дахин шалгуулахаар илтгэгч гишүүнд, эсхүл дахин хэлэлцүүлэхээр Сахилгын хорооны хуралдаанд буцаах;

113.8.4.гомдол, эсэргүүцлийн зарим хэсгийг хангаж, магадлалын зарим хэсгийг хэвээр үлдээх, өөрчлөх, хүчингүй болгож, сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгох, эсхүл дахин шалгуулахаар илтгэгч гишүүнд, эсхүл дахин хэлэлцүүлэхээр Сахилгын хорооны хуралдаанд буцаах.

113.9.Хянан үзэх хуралдааны товыг мэдэгдэж, хуралдаанд оролцох эрхийг хангана. Хуралдааны товыг мэдэгдсэн боловч хуралдаанд ирээгүй нь гомдлыг хянан шийдвэрлэхэд саад болохгүй.

113.10.Хуралдаан даргалагч гомдол, эсэргүүцэл, магадлалын агуулгыг танилцуулсны дараа сахилгын хэргийн оролцогчийн болон илтгэгч гишүүний тайлбарыг сонсоно.

113.11.Бүрэлдэхүүн сахилгын хэргийн оролцогчийн болон илтгэгч гишүүний тайлбарыг сонссоны дараа асуулт тавих, нэмэлт тайлбарыг сонсож, хуралдаан завсарлан зөвлөлдөх тасалгаанд орж, хяналтын тогтоол гаргана.

113.12.Хяналтын тогтоол уншиж сонсгосноор хүчин төгөлдөр болох бөгөөд энэ хуулийн 114.1-д заасны дагуу гомдол гаргаснаас бусад тохиолдолд эцсийн шийдвэр байна.

113.13.Хяналтын тогтоолд магадлал, гомдол, эсэргүүцлийн агуулга, тогтоолын үндэслэл, гаргасан шийдвэрийг бичнэ.

113.14.Хяналтын тогтоолыг уншиж сонсгосноос хойш 14 хоногийн дотор тогтоолын агуулгыг бүрэн эхээр нь бичгээр үйлдэж, бүрэлдэхүүн гарын үсэг зурна. Тогтоолыг сахилгын хэргийн оролцогч болон өргөдөл, мэдээлэл гаргагчид энэ хуулийн 112.6, 112.7-д заасан журмаар хүргүүлнэ.

113.15.Энэ хуулийн 110 дугаар зүйл, 111.3, 111.4, 111.5, 111.6, 111.7, 112.4, 112.5-д заасан журам хянан үзэх хуралдаанд нэгэн

114 дүгээр зүйл.Хяналтын тогтоолд гомдол гаргах

114.1.Хяналтын тогтоолыг гардан авснаас хойш 14 хоногийн дотор энэ хуулийн 115.1-д заасан үндэслэлээр хүчингүй болгуулах тухай гомдлыг сахилгын хэргийн оролцогч, илтгэгч гишүүн эсэргүүцлийг Улсын дээд шүүхэд гаргаж болно.

114.2.Сахилгын хэргийн оролцогч, эсхүл илтгэгч гишүүн энэ хуулийн 114.1-д заасан гомдол, эсэргүүцлийг бичгээр гаргаж, дараах зүйлийг тусгана:

114.2.1.холбогдох шүүгч болон илтгэгч гишүүний нэр, албан тушаал, оршин суугаа газрын хаяг, утас, цахим шуудангийн хаяг;

114.2.2.Сахилгын хорооны хяналтын тогтоолын он, сар, өдөр, дугаар;

114.2.3.Сахилгын хорооны хяналтын тогтоолыг хүчингүй болгуулах үндэслэл.

114.3.Энэ хуулийн 114.1-д заасан гомдол, эсэргүүцэлд дараах баримт бичгийг хавсаргана:

114.3.1.хяналтын тогтоолын эх хувь, эсхүл түүний нотариатаар баталгаажуулсан хуулбар;

114.3.2.хяналтын тогтоолыг хүчингүй болгуулах үндэслэлийг нотлох баримт;

114.3.3.итгэмжлэл.

114.4.Хяналтын тогтоолд гаргасан гомдол, эсэргүүцлийг хянан үзэх хуралдааны даргалагч гишүүн хүлээн авч, сахилгын хэргийн оролцогч, эсхүл илтгэгч гишүүнд танилцуулан тайлбар гаргуулан сахилгын хэрэгт хавсаргана.

114.5.Энэ хуулийн 114.1-д заасан гомдол, эсэргүүцлийг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор Улсын дээд шүүхэд хүргүүлнэ.

114.6.Хянан үзэх хуралдааны даргалагч гишүүн энэ хуулийн 114.1, 114.2, 114.3-т заасан шаардлагад нийцээгүй гомдол, эсэргүүцлийг буцаах тухай захирамж гаргаж, энэ талаар хариу мэдэгдэнэ.

115 дугаар зүйл.Улсын дээд шүүхийн хяналтын шатны сахилгын хэргийн хуралдаан

115.1.Улсын дээд шүүхийн хяналтын шатны сахилгын хэргийн хуралдаан хяналтын тогтоолыг зөвхөн дараах үндэслэлээр хүчингүй болгоно:

115.1.1.Сахилгын хорооны хянан үзэх хуралдааны товыг энэ хуулийн 110.3, 110.4, 110.6-д заасны дагуу мэдэгдээгүйн улмаас хуралдаанд зохих ёсоор оролцож чадаагүй гэдгийг сахилгын хэргийн оролцогч, эсхүл илтгэгч гишүүн нотолсон;

115.1.2.энэ хуулийн 102.1-д заасан эрхийг эдлүүлээгүй гэдгийг сахилгын хэргийн оролцогч, эсхүл илтгэгч гишүүн нотолсон.

115.2.Хяналтын тогтоолд сахилгын хэргийн оролцогчоос гомдол, илтгэгч гишүүнээс эсэргүүцэл гаргасан тохиолдолд тухайн тогтоолын биелэлт түдгэлзэнэ.

115.3.Улсын дээд шүүхийн хяналтын шатны сахилгын хэргийн хуралдаан энэ хуулийн 114.1-д заасан гомдол, эсэргүүцлийг хүлээж авснаас хойш 30 хоногийн дотор шийдвэрлэнэ.

115.4.Улсын дээд шүүхийн хяналтын шатны сахилгын хэргийн хуралдаан энэ хуулийн 114.1-д заасан гомдол, эсэргүүцлийг танхим харгалзахгүйгээр таван шүүгчийн бүрэлдэхүүнтэйгээр хянан шийдвэрлэнэ.

115.5.Энэ хуулийн 115.4-т заасан бүрэлдэхүүнийг энэ хуулийн 19.2.5-д заасан журмын дагуу томилох бөгөөд тухайн шүүхийн Зөвлөгөөнөөс тогтоосон дарааллаар томилсон шүүгч даргална.

115.6.Улсын дээд шүүхийн хяналтын шатны сахилгын хэргийн хуралдааны товыг хэргийн оролцогч, илтгэгч гишүүнд долоогоос доошгүй хоногийн өмнө мэдэгдэж, баримтыг сахилгын хэрэгт хавсаргана. Уг мэдэгдлийг хүлээн авсан этгээд ирээгүй нь шүүх хуралдааныг хойшлуулах үндэслэл болохгүй.

115.7.Улсын дээд шүүхийн хяналтын шатны сахилгын хэргийн хуралдаан энэ хуулийн 115.1-д заасан үндэслэл байгаа эсэхийг гомдол, эсэргүүцлийн шаардлага болон татгалзлыг хянан үзэх замаар тогтооно.

115.8.Улсын дээд шүүхийн хяналтын шатны сахилгын хэргийн хуралдаан хяналтын тогтоолыг хүчингүй болгуулах тухай гомдол, эсэргүүцлийг хянан хэлэлцэж, дараах шийдвэрийн аль нэгийг гаргана:

115.8.1.хяналтын тогтоолыг хэвээр үлдээх;

115.8.2.хяналтын тогтоолыг бүхэлд нь, эсхүл зарим хэсгийг хүчингүй болгох;

115.8.3.сахилгын хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр Сахилгын хорооны хуралдаан, эсхүл хянан үзэх хуралдаанд буцаах.

115.9.Улсын дээд шүүхийн хяналтын шатны сахилгын хэргийн хуралдааны шийдвэр нь тогтоол хэлбэртэй байна.

115.10.Энэ хуулийн 115.9-д заасан тогтоолд дараах зүйлийг тусгана:

115.10.1.маргаж байгаа хяналтын тогтоолын тухай мэдээлэл, түүнийг гаргасан газар;

115.10.2.хяналтын тогтоолыг хүчингүй болгуулах тухай гомдол, эсэргүүцлийн агуулга;

115.10.3.шүүхээс гаргаж байгаа шийдвэрийн үндэслэл;

115.10.4.хяналтын тогтоолыг хэвээр үлдээсэн, эсхүл бүхэлд нь, эсхүл хэсэгчлэн хүчингүй болгосон, эсхүл энэ хуулийн 115.8.3-т

заасны дагуу буцаасан тухай заалт.

115.11.Энэ хуулийн 115.9-д заасны дагуу гарсан Улсын дээд шүүхийн хяналтын шатны сахилгын хэргийн хуралдааны тогтоол гармагц хуулийн хүчин төгөлдөр болох бөгөөд эцсийн шийдвэр байна.

116 дугаар зүйл.Шүүгчийн сахилгын хэргийн бүртгэл, тайлан болон шийдвэрийн ил тод байдал

116.1.Ажлын алба шүүгчийн сахилгын хэргийн бүртгэл хөтөлж, Сахилгын хорооны үйл ажиллагааны тайланг гаргана.

116.2.Энэ хуулийн 116.1-д заасан бүртгэл, тайланд хамаарах мэдээлэл хөтлөх журамтай байх бөгөөд тайланг цахим хуудаст байршуулна.

116.3.Сахилгын хорооны үйл ажиллагааны тайланг жил бүрийн эхний улиралд багтаан Улсын Их Хуралд хүргүүлнэ.

116.4.Сахилгын хорооны магадлал, хяналтын тогтоол, Улсын дээд шүүхийн хяналтын шатны сахилгын хэргийн хуралдааны тогтоолыг хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс хойш 21 хоногийн дотор цахим хуудаст байршуулна.

117 дугаар зүйл.Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

117.1.Энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл гэмт хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

117.2.Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

118 дугаар зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

118.1.Энэ хуулийг 2021 оны 3 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Г.ЗАНДАНШАТАР